

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 6 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 31 nästlidne mars.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 341, angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor samt lantbruksskolor; och

nr 342, angående dyrtidstillägg åt lärarinnepersonalen vid Fredrika Bremerförbundets lanthushållningsseminarium å Rimforsa.

Dessa propositioner föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för barnmorskeundervisningen jämte i ämnet väckta motioner; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för införsel av en telefonkabel.

Föredrogos men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt första lagutskottets utlåtande nr 26.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare ävensom vissa tvärbanor mellan nämnda bana och norra stambanan jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkterna 1 och 2.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till  
fortsättning  
av statsba-  
nan Hällnäs  
—Stensele.*

*Punkten 3.*

Kungl. Maj:t hade (punkt 37) föreslagit riksdagen att till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 18) av herr *G. Rosén* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 33) av herr *J. Rehn* m. fl., hade hemställts, att riksdagen till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele måtte för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herr *Rosén* m. fl. och herr *Rehn* m. fl. i ämnet väckta motionerna i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Herr *Rosén*: Herr talman! 1917 års statsutskott fann, att denna bana över Lycksele vore väl motiverad, men att den ej borde byggas i hastigare tempo än som beräknats i järnvägsstyrelsens byggnadsplan. Denna byggnadsplan avsåg, att banan till Lycksele — en sträcka av  $6\frac{1}{2}$  mil — skulle vara färdig för provisorisk trafik år 1922 och fullt färdig år 1923.

Nu har järnvägsstyrelsen ifrågasatt ett anslag av 3,000,000 kronor för att denna bana skulle kunna vara färdig år 1924, men detta har icke Kungl. Maj:t och icke heller statsutskottet kunnat tillstyrka. Banan blir sålunda färdig tidigast år 1925, och det är ju föga löftesrikt för den stora befolkning, som bor i lappmarken. Det gäller ju många tiotusental människor. För några dagar sedan behandlade vi i denna kammar en fråga om anslag för uppförande av jägmästarebostäder i dessa trakter. Då gällde det att bevilja över 100,000 kronor för att bereda en enda tjänsteman ökad trevnad och bekvämlighet. Då beviljades anslaget. Men när det nu gäller att bereda ökad bekvämlighet åt en talrik befolkning och tillnärmelsevis samma kommunikationsmöjligheter som i andra landsdelar, och detta kräver ett jämförelsevis blygsamt be-

lopp, kan icke utskottet tillstyrka en sådan åtgärd. Särskilt med hänsyn härtill men även med hänsyn till arbetslösheten i dessa trakter kan jag icke annat än beklaga, att utskottet icke kunnat gå så långt, som järnvägsstyrelsen ifrågasatt.

Jag skulle också vilja framhålla, då det ofta klagas över att de norrländska statsbanorna gå med förlust, att detta är ganska naturligt, då man här har en sträcka av över hundra mil, som går genom trakter, där det egentligen icke finns några bibanor till huvudlinjen. Landets bredd är ju över 40 mil, och det är då naturligt, att ett mycket stort antal människor icke kunna begagna sig av denna bana. En del av Norrlands befolkning måste ju för övrigt använda sig av norska förbindelser. Jag undrar, hur banorna i mellersta och södra Sverige hade burit sig, om det funnits bara en enda längdbana och inga bibanor.

Jag finner det naturligtvis utsiktslöst, men jag kan likväl icke underlåta att yrka bifall till motionen.

*Anslag till  
fortsättning  
av statsbanan  
Hällnäs  
— Stensele.  
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen: Då den siste ärade talaren åberopade, vad statsutskottet tidigare sagt vid 1917 års riksdag, får han väl medgiva, att åtskilligt inträffat sedan den tiden och att förhållandena nu äro sådana, att man får se till att gå fram med försiktighet beträffande såväl skatte- som lånemedel.

Jag kan mycket väl medgiva att, om man kunde bygga utan att taga hänsyn till var man skall taga medel därtill, det vore fördelaktigt att gå på och bygga banorna så fort som möjligt, men de förhållanden, som vi nu råkat in i, hava nödvändiggjort, att vi utsträcka tiden för byggandet, då man icke har obegränsad tillgång av medel att röra sig med. I år har statsutskottet i allmänhet fått göra betydande inskränkningar i vad Kungl. Maj:t föreslagit och även på den avdelning, inom vilken jag har äran att vara ordförande, har man fått lov att göra väsentliga inskränkningar i de punkter, som där komma före, men i föreliggande punkter, som på grund av en från kommunikationsdepartementet uttryckt önskan komma separat fram, har man icke kunnat göra det med hänsyn just till arbetslösheten i de trakter, genom vilka banorna gå. Hade icke denna arbetslöshet varit, så hade det sannerligen också med hänsyn till lånemedlen varit nödvändigt att här göra en begränsning.

Statsutskottet har i denna fråga ansett sig böra gå så långt som Kungl. Maj:t men icke längre. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Herr Ström: Herr talman! Jag undrar, om det är en klok sparsamhet, som statsutskottet här visar genom att på allt sätt söka begränsa dessa järnvägsbyggen. Det är dock så att dessa järnvägsbyggen förr eller senare måste fullföljas och då det nu är en tid av mycken arbetslöshet, så tycker jag, att den bästa sparsamheten skulle vara att giva dessa människor, som äro arbetslösa, möjlighet att få arbetsförtjänst;

Anslag till  
fortsättning  
av statsbanan  
Hällnäs  
—Stensele.  
(Forts.)

därigenom skulle man ju också fullfölja samhällsnyttiga arbeten för vårt land, vilket ju järnvägsbyggena äro.

Jag bestrider, att det kan vara klokt att gå till väga på det sättet, att man anslår några fattiga allmosor till understöd åt de arbetslösa i stället för att tillse, att man bereder dem avtalsenligt betalt arbete, som samtidigt gagnar samfärdseln och kulturen. Och då man sålunda kan förena både hänsynen till de arbetslösa och till ett statsnyttigt ändamål, så förefaller det mig, att statsutskottet här slagit in på en sparsamhetspolitik, som kommer att hämnas sig i fortsättningen.

Jag hade haft för avsikt att yttra detta redan vid den första punktens behandling, men då det är en generell invändning, ansåg jag mig kunna vänta till denna punkt.

Herr Rosén: Med anledning av herr förste vice talmannens yttrande vill jag säga, att jag mycket väl vet, att det har inträffat åtskilligt sedan 1917. Det uttalade jag i denna kammare redan i fjol. Vid det tillfälle då vi behandlade statsutskottets utlåtande angående dyrtids-tilläggen anmärkte jag, att det vore skäl i att man toge i akt, att något hade inträffat, men vid detta tillfälle hade statsutskottet ännu icke kommit till insikt om att någonting inträffat. Det hade varit lämpligare att vid det tillfället pruta något på de 362 miljoner kronor, som då beviljades på ett bräde, än att snåla in då det gäller anslag för produktiva företag, som avse att sätta en del av svenska folket i ungefär samma ställning som andra människor.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkterna 1—5.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 6.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 7—13.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14.**Reseunder-  
stöd för lant-  
brukets stu-  
derande.*

Under punkt 13 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att höja det under anslagstiteln "undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar" uppförda ordinarie anslaget till reseunderstöd för lantbrukets studerande från 20,000 kronor med 20,000 kronor till 40,000 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning höja det under anslagstiteln "undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar" uppförda ordinarie anslaget till reseunderstöd för lantbrukets studerande från 20,000 kronor med 20,000 kronor till 40,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Träff, Dalberg, Öberg, Johansson* i Uppmälby, *Igel, Ericsson* i Arboga och *Edberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

"Den omständigheten — — — härtill. På grund härav och i beaktande jämväl av de stegrade resekostnaderna anser utskottet, att ifrågakarande anslag bör undergå en förhöjning. Med avseende å anslagets storlek finner utskottet emellertid icke skäl föreligga att gå utöver det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet eller 30,000 kronor.

Under återopande av det anförda, hemställer utskottet, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning höja det under anslagstiteln "undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar" uppförda ordinarie anslaget till reseunderstöd för lantbrukets studerande från 20,000 kronor med 10,000 kronor till 30,000 kronor".

Herr *Träff*: Ja, herr talman, reservanterna hava här gått på en annan linje än Kungl. Maj:t och utskottet. Vi hava nämligen gått på den linjen att öka de begärda anslagen med endast 50 procent, under det att Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet gått med på en förhöjning av 100 procent.

Nu ligger den här saken på det sättet, att vi hava sett den ifrån en principiell synpunkt, nämligen att man kan vara förvissad om att denna anslagspost kommer att i framtiden ökas, oavsett om man här ökar med 50 eller 100 procent.

Vi hava även beaktat det förhållandet, att denna anslagspost för år 1919 var 15,000 kronor och att år 1920, då det var topp-priser på alla möjliga områden, den dock icke ökades med mer än 5,000 kronor. Nu kommer Kungl. Maj:t i år och ökar med 100 procent och det tycka vi är väl starkt, i synnerhet som lantbruksstyrelsen har ställt sig på samma sida som vi. Och då ansågo vi oss hava en stark ståndpunkt, när vi yrkade på en förhöjning av 50 procent till sammanlagt 30,000 kronor.

Reseunder-  
stöd för lant-  
brukets stu-  
derande.  
(Forts.)

Jag tror således, att reservanterna hava fullt fog för sitt yrkande, och jag ber att med endast dessa ord få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman! Den föregående ärade talaren anförde som skäl för att på denna punkt stanna vid 30,000 kronor, att posten år 1920 icke ökades i nämnvärd grad.

Angående den saken vill jag påpeka, att under år 1920 och tidigare hava vi haft sådana förhållanden i utlandet, att dessa studieresor, som i första hand böra medgivas konsulenter och lantbrukslärare, icke kunnat ske utanför vårt land. Man har måst inställa dem, och detta har varit anledningen till att man icke kommit fram med förslag att öka denna anslagspost förrän innevarande år.

Att jag kommit med ett förslag, som är litet högre än lantbruksstyrelsens, beror därpå, att jag tänkt lägga in litet mera tyngd i det förslag, som lantbruksstyrelsen upptagit, nämligen att dessa reseanslag icke skulle utgå blott till lantbrukslärare och konsulenter för resor inom landet eller för kortare studieresor på några veckor. Härvid reser man ut för att se, hur man bedriver lantbruk i andra delar av vårt långsträckta land, i våra grannländer eller på kontinenten. Jag vill visserligen som gammal lantbrukslärare kraftigt understryka betydelsen av dessa studieresor, men vi stå nu på en punkt, då även en annan form av studieresor måste realiseras. Det gäller då närmast de unge män från lantbruksinstituten eller universiteten, som vilja inrikta sina framtidsstudier så, att de kunna upptaga lärareverksamhet vid lantbruksinstituten eller ledareposterna vid våra centrala försöksanstalter för jordbruket. Jag kan också peka på de unge män, som vi hoppas vilja utbilda sig för de platser, som riksdagen sannolikt kommer att uttala sig för såsom ytterst behövliga, nämligen lantbruksattachéer i en del länder, med vilka vårt lantbruk har en livlig förbindelse.

Nu har frågan om det högre lantbruksundervisningsväsendets organisation icke hittills kunnat finna en form, som kunnat komma fram ens till riksdagen. Det är under dessa förhållanden önskligt, att våra unge män, som vilja utbilda sig för några av de nyss nämnda uppgifterna, komma ut och få ligga vid någon av de högre lantbruksundervisningsanstalterna eller försöksstationerna i Europas föregångsländer för att icke tala om Amerikas Förenta Stater.

Innevarande år har jag av besparingar på nionde huvudtiteln lyckats skaffa några anslag i detta syfte. Då detta möjligen ett kommande år icke kan ske på den vägen, vill jag hemställa, att kammaren ville bevilja det högre beloppet, det som Kungl. Maj:t föreslagit och som utskottet i sitt utlåtande har tillstyrkt.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar!  
Jag var endast med vid den förberedande behandlingen av denna fråga

inom utskottet och då lutade jag rätt mycket åt reservanternas sida, därför att vi levde under det intrycket, att vi skulle försöka spara på alla sätt, och då man nu såg, att en institution sådan som lantbruksstyrelsen föreslagit ett lägre belopp, under det att Kungl. Maj:t hade varit mera frikostig, så inbjöd ju detta nästan liten ansats att spara. Men skola pengarna räcka till för alla de ändamål, som herr statsrådet nu anför, så tror jag verkligen, att det högre anslaget fullt och väl behöves, och jag tror, att det är väl använt, varför jag ber att få yrka bifall till vad utskottet här hemställt.

*Reseunder-  
stöd för lant-  
brukets stu-  
derande.*  
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 15.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 16.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkterna 17 och 18.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 19—24.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkterna 25—27.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 28—35.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 36.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 37—55.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 56.*

Under punkt 55 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållnings-sällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta labora-

*Anslag till  
kemiska sta-  
tioner.*

Anslag till  
kemiska sta-  
tioner.  
(Forts.)

torium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöning till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst 80,000 kronor, att utgå till varje station med 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall för ifrågavarande ändamål disponera återstoden av anslaget.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 127 av herr *Norling*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta antingen att det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, 80,000 kronor, till understöd åt åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov höjdes med högst 8,000 kronor, och Kungl. Maj:t därigenom bereddes tillfälle att bevilja understöd jämväl åt kemiska stationen i Gävle eller, därest det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet icke ansåges böra höjas, att detsamma måtte så disponeras, att understöd ur detsamma kunde utgå jämväl till nämnda kemiska station.

I den föreliggande punkten hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den av herr *Norling* väckta motionen såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållnings-sällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöning till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 80,000 kronor, att utgå till varje station med 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall för ifrågavarande ändamål disponera återstoden av anslaget.

Herr *Norling*: Herr talman! Det är icke min avsikt att yrka bifall till den av mig väckta motionen om ökat anslag till de kemiska stationerna eller, alternativt, förändrad disposition av det anslag, som Kungl. Maj:t begärt för ändamålet, ty jag förstår mycket väl, att ett sådant yrkande skulle vara ganska utsiktslöst. Jag har emellertid av ett par anledningar tillåtit mig att begära ordet i denna fråga.

Utskottet erinrar om att utom den i motionen avsedda kemiska stationen finnas inom landet andra icke statsunderstödda dylika stationer och alldenstund ingen utredning rörande dessa senare föreligger, så skulle, enligt utskottets förmenande, ett beslut i motionens riktning kunna medföra mycket betänkliga konsekvenser.

Det skulle förvånat mig ganska mycket, ifall utskottet hade urakt-



låt it att utnyttja detta lätthanterliga argument. Jag nödgas dock påpeka att, huru bristfällig utredningen än må vara beträffande dessa andra kemiska stationer, så kan det nog betraktas som mycket säkert, att den av mig avsedda stationen i vissa avseenden, såsom också påpekas i motionen, tillhör en kategori för sig.

*Anslag till kemiska stationer.*  
(Forts.)

Som jag tillåtit mig framhålla i motionen, finnes det icke någon statsunderstödd kemisk station i hela norra hälften av riket utom i Härnösand. Och längs hela östkusten från Härnösand till Kalmar finnas inga statsunderstödda stationer. Sju av de åtta stationer, som komma i åtnjutande av statsunderstöd, ligga söder om Dalälven, och den av dessa stationer, som ligger närmast Härnösand, befinner sig i Västerås.

Under sådana förhållanden torde man kunna giva mig rätt i att den av mig avsedda, på enskilt initiativ tillkomna, kemiska stationen är placerad på ett sådant sätt, att dess inordnande i kretsen av de statsunderstödda stationerna bör falla sig ganska naturligt, allra helst som den ligger i knutpunkten av ett stort industri-, sjöfarts- och jordbruksindustri-district.

I likhet med utskottet har jag observerat, att frågan om de kemiska stationernas framtida ställning är föremål för utredning inom lantbruksstyrelsen. Utskottet har även här använt sig av ett av dessa argument, som ständigt ligga till hands på vilken hylla som helst. I ett eller annat optimistiskt ögonblick hade jag hoppats, att utskottet skulle rent av våga sig på att understryka önskvärdheten av att även de icke statsunderstödda stationerna måtte bli föremål för beaktande vid den ifrågavarande utredningen inom lantbruksstyrelsen, Då något sådant emellertid icke förekommer i utskottets utlåtande, har jag velat begagna detta tillfälle att uttala en blygsam förhoppning om att lantbruksstyrelsen måtte taga under övervägande, huruvida icke någon eller några bland de icke statsunderstödda stationerna kunna på grund av sitt läge eller av andra skäl anses förtjänta av att inrangeras bland de stationer, som äro föremål för statens omvårdnad.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den föredragna punkten hemställt.

*Punkterna 57—67.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 68.*

I denna punkt hade utskottet i anledning av vad Kungl. Maj:t föreslagit hemställt, att riksdagen måtte till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller

*Norrländska  
avdiknings-  
anslaget.*

Norrländska  
avdiknings-  
anslaget.  
(Forts.)

minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, anvisa å extra stat för år 1922 under benämning "norrländska avdikningsanslaget" ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Herr R o s é n: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att rikta en hemställan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Det sker på grund av de oerhörda summor, som åtgå för undersökningar för och avsyningar av dessa avdikningar. Jag skall be att i allra största korthet få redogöra för ett fall, som jag haft anledning att närmare undersöka — ett fall, där vederbörande odlare befnar sig i fattiga omständigheter och ej hade råd att vänta alltför länge med att utfå sitt statsbidrag, varför han begärde hjälp för detta ändamål.

Som vanligt hade lantbruksingenjören naturligtvis gjort en undersökning och upprättat förslag. Mannen bor 25 mil från närmaste järnvägsstation. Lantbruksingenjören hade alltså att resa från stationen och till det ställe, där utdikningen skulle äga rum, sammanlagt 50 mil. Jag förmodar och hoppas att han samtidigt hade någon annan förrättning att utföra under samma resa. Odlaren fick i statsanslag ett belopp av ungefär 1,500 kronor för sin utdikning. Sedan arbetet var färdigt, reser lantbruksingenjören ånyo dit för att avsyna arbetet, men först på ort och ställe får han veta, att lantbruksstyrelsen förordnat en annan person, en kapten i väg- och vattenbyggnadskåren, att förrätta avsyningen. Lantbruksingenjören reste då hem igen utan att verkställa avsyningen. Jordbrukaren väntar några månader på, att den förordnade syneförrättaren skall komma, men han kommer ej. Efter hänvändelse till lantbruksstyrelsen förordnas som avsynare en annan person, en assistent åt den lantbruksingenjör, som verkställt undersökningen. Denne reste dit upp i december månad, sedan marken snötäckts, då det naturligtvis är fullkomligt omöjligt att se, hur en utdikning är utförd. Han finner emellertid, att arbetet var i det närmaste färdigt. Jag vågar ej säga den exakta siffran, men jag tror, att 98,6 % av arbetet angavs vara färdigt. Det skulle alltså återstå 1,4 %. Det såg han under snötäcket! Han reser hem och utfärdar en mycket enkel attest. Och då en mycket liten del av arbetet uppgivits återstå, måste nu en annan person resa dit igen för att slutligen avsyna detta arbete, d. v. s. konstatera, huruvida verkligen de återstående 1,4 procenten äro utförda. Hela arbetet kostade, som jag nämnde, 1,500 kronor, men för undersökningen och avsyningarna företagas alltså fyra resor, vardera sammanlagt 50 mil från och till järnvägsstationen, d. v. s. 200 mil sammanlagt. Herrarna förstå, att denna undersökning och avsyning kostar många gånger mer än hela arbetet.

Nu är en sådan där avsyning av ett dike på ett kronotorp eller någon annan jordlägenhet ett mycket enkelt uppdrag, som verkligen borde kunna utföras av en mindre kvalificerad personal än kaptener i väg- och vattenbyggnadskåren eller lantbruksingenjörer och deras assistenter.

Detta arbete borde kunna anförtros åt jordbrukskonsulenter, som ju också kunna litet i den vägen, eller till och med åt vandringsrättare, som mycket väl förstå sig på, huruvida ett dike är utfört enligt föreskrifterna eller ej. Jag tror, att det skulle kunna utföras åtskilliga mil diken om året för de belopp, som skulle kunna inbesparas genom att avsyningarna anförtroddes åt enklare människor än dessa högt kvalificerade personer, som nu anlitas av kungl. lantbruksstyrelsen. Jag hemställer till herr statsrådet, som ju är fackman på området, att taga under övervägande, huruvida ej åtskilliga förenklingar skulle med gott resultat kunna utföras i detta avseende.

Norrländska  
avdiktningss-  
anslaget.  
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt.

*Punkterna 69—76.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 77.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 78—100.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 101.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 102.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkterna 103 och 104.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 105—112.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 113.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 114—134.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkterna 135 och 136.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 137—141.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

---

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

*Punkterna 3, 8, 9, 14, 30, 38, 39, 43, 46, 47, 54, 55 och 56.*  
Lades till handlingarna.

*Övriga punkter.*  
Vad utskottet hemställt bifölls.

---

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 10 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i vad angår jordbruksärendena.

*Punkterna 1 och 3.*  
Lades till handlingarna.

*Övriga punkter.*  
Vad utskottet hemställt bifölls.

---

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 10 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1921 i vad rör jordbruksärenden.

*Punkten 1.*  
Lades till handlingarna.

*Punkterna 2—6.*  
Vad utskottet hemställt bifölls.

---

*Ang. framställningar till nationernas förbund på andra språk än de officiella.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för att framställningar till nationernas förbund från folk, som äro anslutna till förbundet, må avlämnas på modersmålet.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott remitterad motion, nr 155, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen utverkade hos folkens förbund,

1) att framställningar till förbundet, officiella såväl som enskilda, från folk, som vore anslutna till förbundet, finge avlämnas på modersmålet med skyldighet för förbundet att genom sitt sekretariat eller annorledes verkställa nöjaktig översättning,

2) att i varje fall en sådan självskriven rättighet måtte tillkomma svenska framställningar.

*Ang. framställningar till nationernas förbund på andra språk än de officiella.*  
(Forts.)

I det nu föredragna utlåtandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Lundberg* och *Carlsson*, vilka dock ej angivit sin mening.

Herr *Lundberg*: Herr vice talman, mina herrar! Då jag har låtit anteckna en reservation vid föreliggande utskottsutlåtande skall jag be att få säga ett par ord.

Motionärens tanke, att enskilda medborgare inom de olika folken skulle ha rätt att på sitt eget modersmål vända sig till nationernas förbund, anser jag vara fullt riktig. Av praktiska skäl har emellertid förbundet icke velat medgiva detta utan såsom officiella språk endast erkänt franska och engelska. Alla framställningar till förbundet måste göras på något av dessa språk, och förbundet vill icke bekosta någon översättning till desamma. Olägenheterna härav hava känts på andra ställen än i Sverige. Så har Spanien gjort ett energiskt försök att få sitt språk erkänt såsom förbundsspråk. Detta blev avslaget, och det torde därför ej vara några som helst utsikter för att Sverige skulle kunna få sitt språk erkänt som förbundsspråk: Skall emellertid nationernas förbund bli vad man från början har tänkt sig och i all synnerhet om de folk, som nu stå utanför förbundet, längre fram komma att höra till desamma, då blir det alldeles nödvändigt även från denna synpunkt att få fram ett gemensamt språk, ett världsspråk. Under tiden skulle vi för vår del kunna reda oss genom att exempelvis låta utrikesdepartementet översätta framställningar, som svenska medborgare göra till nationernas förbund. Hade utskottet haft motionsrätt anser jag, att det hade bort hemställa om en skrivelse i dylikt syfte. Då emellertid så ej ansetts möjligt, skall jag i det läge, vari frågan ligger, herr vice talman, icke göra något yrkande.

b.

Herr *Lindhagen*: Gentemot den siste talarens formella betänkligheter vill jag blott erinra, att i varje händelse har ett tillfälligt utskott rättighet att föreslå annan kläm än motionären föreslagit, bara den på något sätt kan falla inom ramen för hans yrkande, och såvitt jag kan förstå var det yrkande, som den siste ärade talaren hade tänkt sig bort göras av utskottet, av den beskaffenhet, att det mycket väl kunde ha fallit inom den ram, som innefattas i motionärens yrkande. Emellertid har det blivit en allt oftare förekommande missuppfattning, sär-

Ang. fram-  
ställningar  
till nationer-  
nas förbund  
på andra  
språk än de  
officiella.  
(Forts.)

skilt bland nyare riksdagsmän, som ej ha varit med om de gamla tiderna, att det är förbjudet att göra andra yrkanden än det motionären gjort, vilket ofta föranlett, att saken fallit utan att behöva falla. Detta om den saken.

Ja, här föreligger nu först en principfråga och så en praktisk fråga. Den praktiska frågan kan ej bedömas utan att man först har någorlunda klar för sig själva principen, och om nationerna skola kunna samman-  
slutas i ett förbund så böra de ju principiellt naturligtvis kunna tala med varandra, förstå varandra. Annars blir det ju ett Babels torn av förbundet, och vi veta av historien, hur det gick med Babels torn. Detta principiella åskådningssätt framtingar ju, som den föregående talaren också, såvitt jag förstod, riktigt erinrade, nödvändigheten av en aktion för ett världsspråk, som inläres i alla världens skolor. Men emellertid, vi äro ej där ännu. Då är det en annan principfråga, som gör sig gällande, och det är den, att andra nationaliteter utom fransmän och engelsmän, som äro anslutna till nationernas förbund och i all synnerhet de små nationaliteterna, de ha ej någon självständig ställning, utan de befinna sig i ett slags slaveri under dessa två stora språkligt privilegierade nationer. Därav följer också, att när dessa andra stater skola välja ombud, så kan man ej välja vem som helst, utan man måste välja dem, som på grund av sin privilegierade uppfostran fått tillfälle att någorlunda lära sig ett av de två stora dominerande språken, franskan eller engelskan. Det är sålunda två principfrågor här, som vi ej böra gå förbi, om vi i avaktan på ett världsspråk, som inläres ordentligt i alla världens skolor, skulle försöka se till att under väntetiden på något sätt kunna komma ifrån det där slaveriet.

Då har jag fäst uppmärksamheten på att det minsta man kan begära väl är, att åtminstone framställningar från dessa andra länder eller, om vi ej alls ha befogenhet att tala för dem, åtminstone framställningar från Sverige måtte kunna vederfaras den rättvisan att få inlämnas på det svenska modersmålet, med skyldighet sedan för nationernas förbund att låta översätta dessa framställningar. Jag har anfört ett exempel: den svenska världsspråkskommittén, som velat göra en petition till folkens förbund rörande nödvändigheten av ett världsspråk. Hade vi varit fransmän eller engelsmän, så hade det gått mycket glatt. Vi hade skrivit ut framställningen utan särskilda kostnader och inlämnat den. Nu måste man uppsöka en översättare till franska. Det kostade bara det 300 kronor, och då petitionen väl kommit fram så sades det: var så snäll och giv oss en massa dupletter till utdelning bland förbundets medlemmar, ty vi ha ej tillfälle att trycka sådana. Vi skulle sålunda åsamkas också tryckningskostnader, som engelsmän och fransmän ha sluppit undan. Detta är naturligtvis en orättvis ställning i ett förbund av bröder och bör på något sätt undvikas. Varför skall Sverige på det sättet åsamkas alla möjliga kostnader?

Här kommer också en annan sak, och det är den, att på detta sätt äventyras den gamla svenska petitionsrätten. Vi ha rättighet här i Sve-

rige sedan hedendös att "söka konungen", som det heter, och den rättigheten existerar i sin fulla utsträckning ännu. Nu ha vi i detta speciella fall fått en övermyndighet över den svenska regeringen, vår högsta myndighet, och enligt våra traditioner så böra vi då också ha rättighet att söka denna högsta myndighet. Men den rättigheten blir på grund av språkfrågan en illusion. Den blir svenska folket avhänd, under det att den upprätthålles för alla, som tala franskt eller engelskt tungomål. Nu har utskottet svarat på detta genom att återgiva en arbetsordning från delegerademötet i Genève. Den saken har motionären ej inlåtit sig på. Motionären har icke ansett, att man skulle vid delegerademötet få fritt tala på svenska och ha rätt att få det fritt översatt till de andra språken. Det bleve ju en fullständig omöjlighet.

Utskottet har också erinrat om, att det är förbjudet i arbetsordningen, att expeditioner från folkens förbunds delegerademöten avfattas på andra språk också. Det har motionären icke heller velat ifrågasätta, ehuru jag ber att få säga, att expeditionerna av folkförbundets beslut nog böra rätteligen också ske på alla de nationers språk, som tillhöra förbundet, från förbundets centralledning. Om vi nu också tänka på, hur stora kostnader, som vi se av en nyligen avlämnad proposition, det svenska folket får vidkännas för sin delaktighet i detta förbund, så skulle det ju ej vara för mycket begärt, att någon del av dessa kostnader av förbundet användes även till översättning av svenska petitioner och även till expeditioner på svenska av förbundets beslut. Vi ha hört oss för i utrikesdepartementet, och de ha inga medel till sitt förfogande. De ha visserligen medel till hemliga utgifter, men de ha ej ansett dessa medel användbara för detta ändamål, och några andra fonder ha de ej heller. Därför ha vi även inför vår egen regering stått rättslösa.

Men däremot äskas nu som sagt av riksdagen ett betydande anslag för att bland annat befordra engelskt och franskt tryck i stora upplagor. Och är det rätt, som en fransk tidning anmärkt, att även här som överallt annorstädes i världen, då man söker övertaga någon sorts maktbefogenhet, växt upp en mångtalig byråkrati med kolossal organisation, så ha vi genom våra svenska anslag bidragit jämväl därtill. Men då får jag säga, att vi förmena, att det icke är för mycket, att någon del av detta bidrag användes till att bekosta svenska petitioner och även expeditioner av besluten omedelbart på svenska.

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr B o r e l l: Herr greve och talman, mina herrar! Det synes mig vara alldeles uppenbart, att om en framställning göres i enlighet med det föreliggande förslaget, så skulle en sådan framställning åtminstone icke för närvarande mötas med något förstående. Man skulle peka på de praktiska konsekvenser, som ett bifall därtill skulle medföra, och det torde också för ett avstyrkande vara tillräckligt att peka på dessa, även om man möjligen har andra skäl. Det är ju alldeles givet, att

*Ang. framställningar till nationernas förbund på andra språk än de officiella.*  
(Forts.)

*Ang. framställningar till nationernas förbund på andra språk än de officiella.*  
(Forts.)

skulle alla folk, som äro anslutna till nationernas förbund, icke blott genom sina regeringar och representationer utan även genom enskilda personer och enskilda korporationer få på sitt modersmål hänvända sig till nationernas förbund, så skulle dess kansli svälla ut i oerhörd grad och komma att förete en särdeles brokig samling. Vad som förekom med avseende å frågan om spanskans erkännande som officiellt språk vid mötet i Genève varslar ju också om utgången av en eventuell framställning, och till vad den förste talaren därom yttrat vill jag tillägga, att denna framställning avstyrktes även från svenskt håll. Från alla håll var man ense om att avstyrka, att man skulle slå in på flerspråkighetens väg. Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den fråga, som var uppe vid det tillfälle den siste talaren omnämnde, var förhandlingsspråken under själva delegerademötet och därvid uppträdde också svenskarna mot att spanskan skulle bli ett av dessa, ty om man hade slagit in på den bogen, hade det aldrig blivit något slut på förhandlingarna, och svenskarna hade icke heller haft någon nytta av ett bifall till förslaget, då det ju icke var fråga om deras språk utan om det spanska språket. Här är nu endast fråga om petitioner till folkförbundet, alltså ett bevarande, kan man säga, av den gamla svenska petitionsrätten. Det är ju en mycket mera begränsad sak. Jag hörde visserligen någon säga, att om mitt förslag genomfördes, skulle man bli alldeles överhopad av framställningar, men det veta ni nog, mina herrar, att i detta kalla klimat taga vi mycket sällan några initiativ, och det torde bli mycket sällan som några kostnader av detta slag skulle åsamkas nationernas förbund.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om införande av ett världsspråk.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för internationell utredning och överläggning i fråga om antagande av ett världsspråk m. m.

I en inom första kammaren väckt och till utskottet remitterad motion, nr 154, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1:o) hos folkens förbund och de stater, som ej vore anslutna till detsamma, taga initiativ till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse



av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom till åtgärder för inrättande av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet;

2:o) för sådant ändamål särskilt stödda den av svenska världsspråkskommittén genom regeringens bemedling till förbundet ingivna hemställan om ett dylikt initiativ från förbundets sida.

*Om införande av ett världsspråk.*  
(Forts.)

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes på sätt, som kunde befinnas lämpligt, stödda den av svenska världsspråkskommittén till nationernas förbund ingivna framställningen om vidtagande av en förutsättningslös utredning angående möjligheterna för införandet av ett världsspråk.

Herr L u n d b e r g: Herr greve och talman, mina herrar! Tack vare den ärade motionären har denna fråga ofta varit föremål för riksdagens behandling.

När världsspråkstanken först på allvar framfördes, betraktades den som en ren utopi och mottogs på många håll med löje. Så är numera icke längre fallet. Det har i detta som i så många andra avseenden besannats, vad en tysk författare yttrat: "Die Utopien von gestern sind Wahrheiten von heute." Politikens såväl som vetenskapens och det praktiska livets män skänka numera denna fråga ett allvarligt intresse.

Förhållandena i världen ha också undergått en stor förändring. För blott några årtionden sedan voro de internationella förbindelserna inskränkta till en trång krets av sådana som hade kunskap i de tre kulturspråken. De djupa leden inom folken kände icke något behov av att träda i beröring med varandra. Men så uppstodo de stora kultur-rörelserna. Då vidgades det internationella umgänget till stora grupper av människor, som antingen saknade eller hade otillräckliga kunskaper i de stora kulturspråken. Särskilt de små folken måste känna bristen av ett internationellt språk mycket stor.

Efter världskriget torde folken komma i ännu livligare fredlig beröring med varandra. Det är ju meningen med nationernas förbund, att de olika folken skulle lära förstå varandra. Men hur skall detta kunna ske, om de icke ha lärt sig ett gemensamt språk? Ja, förhåller det sig så, som jag hört från kompetent håll berättas, så skulle även vetenskapsmännen, som förut varit oberoende av språkskillnaderna, numera ha kommit i en rätt bekymmersam situation, sedan efter världskriget tack vare den växande nationalkänslan japanska, slaviska med flera vetenskapsmän använda sitt eget språk i stället för som förut de stora kulturspråken.

Från alla synpunkter föreligger sålunda utan tvivel ett starkt behov, som icke längre kan förnekas. Däremot äro meningarna mycket delade

*Om införande av ett världsspråk.*  
(Forts.)

om, hur frågan skall lösas. Somliga anse, att engelskan bör upphöjas till världsspråk. Andra och däribland våra främsta språkmän anse nämnda språk alltför idiomatiskt och alltför svårt med hänsyn till uttal och ortografi. Man anser även engelskan och varje annat levande språk omöjligt på grund av den nationella ömtåligheten, som ej skulle finna sig i det ofantliga gynnandet av en viss nation, som upphöjandet av dennas språk till världsspråk skulle innebära. I stället vill man ha ett konstgjort språk bestående av de stora kulturspråkens kvintessens, logiskt, lätt att lära, lätt att minnas, ett språk som, såsom Ostwald säger, icke blott den lärde utan även arbetaren i fabriken och poliskonstapeln på gatan kan förstå.

Utskottet har ej velat taga ställning till dessa olika meningar. Liksom motionären anser det, att en förutsättningslös utredning om denna sak bör komma till stånd och hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte på sätt som må befinnas lämpligt stödja den i detta syfte av svenska världsspråksföreningen till nationernas förbund ingivna framställningen.

Vad herr Lindhagen yrkat angående en världsspråksakademi, torde enligt min mening följa av sig självt, såvida det lyckas att genomföra en mellanfolklig överenskommelse om ett världsspråk.

Många ha varit och äro väl ännu av den meningen, att hela denna sak bör ordnas av de stora folken. Det anses olämpligt för ett litet folk att taga ett dylikt initiativ. Gentemot dem skall jag be att få citera vår framstående språkman professor Koch, vilken härom yttrar: "Det är alltid bekvämare att lägga händerna i kors, låta andra utföra arbetet och sedan själv vara med om att njuta frukterna. Det skulle vara en heder för Sverige, om det i allt som gäller ett sunt, praktiskt, mellanfolkligt framåtskridande, intogs en plats, som motiverar dess höga, även av utlandet prisade kultur. Jag tror ej, att det skulle inom den civiliserade världen uppfattas som ett oblygt tilltag, ifall ett initiativ i frågan om världsspråk gjordes av Nobelstiftelsens, de djärva upptäcktsfärdernas och den höga folkbildningens hemland."

Jag tillåter mig sålunda, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Först ett litet vänligt ord till den ärade motionären med anledning av ett yttrande, som han fällde här alldeles nyss. Man hade sagt honom, att ett bifall till hans då omhandlade motion skulle medföra, att ett alltför stort antal framställningar skulle göras hos nationernas förbund, men han lugnade oss då därmed, att det nordiska klimatet nog skulle inverka hämmande på framställningarnas antal. Jag kan endast konstatera, att det nordiska klimatet icke haft någon hård och tryckande inverkan på den ärade talaren själv.

Jag ber sedermera att med några ord få vända mig mot den nu föreliggande motionen. I densamma föreslår motionären — utskottet har ju givit en något annan form åt sin hemställan — att vi skulle

anhålla hos regeringen, att denna måtte taga initiativ till åstadkommande av en internationell överenskommelse om ett världsspråk, avsett att inläras i "alla världens skolor". I lördags afton antogo vi, som herrarna minnas, ett förslag av samme motionär, däri vi uttalade oss för vidtagande av åtgärder mot överansträngningen i skolorna. Jag trodde då och jag tror fortfarande icke så mycket på denna överansträngning, så som arbetet i skolorna är ordnat. Men jag måste bekänna, att kommer detta världsspråk in i skolorna, då är jag rädd, att det uppstår överansträngning.

*Om införande av ett världsspråk.  
(Forts.)*

Mina herrar! För att det skall bli litet konsekvens i våra beslut, så att vi icke ena dagen uttala oss för att motarbeta överansträngningen i skolorna men den andra dagen lägga bördor på våra stackars barn — bland andra de små flickorna däruppe från Karlstad — ber jag att få hemställa till herrarna, huruvida det icke vore klokt, att vi avslöge motionen.

Det skulle kunna sägas mycket mera och många djupt allvarliga saker i denna fråga, men jag tror, att jag, för att spara kammarens tid, inskränker mig till det nu sagda. Således: av omsorg för våra ungdomar — avslag på motionen!

Herr Bruhn: Herr talman! Då jag har vågat begära ordet i denna fråga, har det berott därpå, att jag sedan många, många år mycket har intresserat mig för den polske läkaren Zamenhofs genialiska skapelse, världsspråket esperanto, ett intresse, som 1918 vid den första skandinaviska esperantokongressen i Göteborg tog sig uttryck bland annat däri, att jag då i Annedals kyrka höll den första predikan på esperanto, som blivit hållen i någon nordisk kyrka.

Jag skulle vilja säga, att världsspråkstanken icke blott är en stor tanke, utan en mycket, mycket stor tanke. Men det är med denna stora tanke, som det är med så många andra stora tankar — den mötes länge med överlägsen axelryckning; till sist skall den dock — det är min fasta övertygelse — välslignas.

Det som gör världsspråkstanken så stor, är detta, att den är en förbrödringstanke. Förbrödringstanken har alltid varit en av mänsklighetens största tankar. Det är stort med pengar, det är stort med teknik, men det är ännu större med kärlek. Särskilt nu efter det ohyggligt splittrande världskriget är väl förbrödringstanken en av mänsklighetens allra största tankar. Det som mäktigt bidrager till att vi känna oss liksom bröder i en familj eller inom ett folk är just språket, att vi tala samma språk, att vi omedelbart utan översättning förstå varandra. Så skulle ett världsspråk mäktigt bidra till att människor i olika länder förstode varandra omedelbart och därför kände sig såsom bröder. Men förbrödringstanken är en fredstanke, och därför se vi världsspråksmän i världsspråket ett kraftigt hjälpmedel för freden, och det synes mig, att alla, som hungra och törsta efter fred, efter att "frid på jor-

*Om införande av ett världsspråk.*  
(Forts.)

den" måtte bli en verklighet, borde vara med om att arbeta för världsspråkstankens snara realiserande.

Lägger jag härtill de många praktiska fördelarna, lättheten för resenären att taga sig fram i främmande land, lättheten för affärs-  
mannen att sköta sin utländska korrespondens, befrielsen för våra elementarskolebarn från den babyloniska språkföbistring i skolorna och möjligheten för folkskolebarnen åtminstone på folkskolans högre stadium att bli i viss mån jämnställda i språkligt hänseende med elementarskolebarnen, synes mig arbetet för världsspråkstanken vara synnerligen väl motiverat.

Härtill skulle jag vilja lägga två yttranden från ytterst sakkunnigt håll. Det ena återfinnes i utskottsbetänkandet och är ett yttrande av professor Adolf Noréen i Uppsala, vilken uttalade, "att det lede intet tvivel och erkändes alltmera enhälligt bland sakkunnige, att ett världsspråk (hjälpsspråk) utgjorde ett trängande och med vart år allt omistligare behov."

Det andra yttrandet, som jag skulle vilja citera i detta hänseende, fölls av den bekante språkman, lektorn och docenten Emil Rodhe i Göteborg vid den förut nämnda skandinaviska esperantokongressen. Han yttrade ungefär följande: De, som allt bestämdare komma att fordra ett världsspråk, äro vetenskapsmännen. Hittills har det gått för en vetenskapsman att följa med den vetenskapliga litteraturen, om man behärskat dessa tre språk: tyska, franska och engelska, men numera utkomma vetenskapliga arbeten på alla möjliga språk. Vetenskapsmannen har icke tid att lära sig alla dessa, ty då får han ingen tid över till sin egentliga vetenskap. "Det behövs" — det var hans slutord — "ett världsspråk för vetenskapen."

Märkligt nog, men för övrigt riktigt nog, var docenten Rodhe, som ju är målsman speciellt för engelskan, av den bestämda övertygelsen, att engelskan icke hade några utsikter att bli detta världsspråk, dels på grund av den besvärliga stavningen — i den punkten äro engelsmännen mycket konservativa — dels och framför allt på grund av avundsjukan och hätskheten från de andra nationernas sida.

Nu är det ju här icke fråga om, huruvida världsspråket skall vara ett nationellt språk eller ett s. k. konstgjort språk. Den frågan är ju icke framförd vare sig i motionens eller i utskottsbetänkandets kläm. Frågan är, för att tala med motionären, lyft upp på ett högre plan. Det är världsspråkstanken, den stora enande världsspråkstanken, som dominerar såväl motionen som utskottets utlåtande, och det begäres en förutsättningslös utredning.

Innan jag slutar, ber jag att såsom världsspråksentusiast få framföra mitt tack först till herr Lindhagen för att han trots många motgångar icke har förtrottats i att återigen bära fram denna fråga i Sveriges riksdag, och vidare till utskottet för att det för en gångs skull enhälligt har ställt sig på herr Lindhagens sida. Till sist, herr talman, ber jag att kraftigt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman! Den siste ärade talaren be- *Om infö-*  
tecknade sig som världsspråksentusiast. Jag skall be att få ställa mig *rände av ett*  
i samma led; jag har varit mycket intresserad för denna fråga i åt- *världsspråk.*  
minstone 20 år. Emellertid skulle jag gärna vilja framföra några syn- *(Forts.)*  
punkter, som kanske icke äro fullt så entusiastiskt hållna som i den  
siste ärade talarens anförande, men ägnade att lugna de av kammarens  
ledamöter, vilka tycka att man här för mycket siktar på ett konstgjort  
språk.

Vad det här gäller är att genom internationell överenskommelse  
välja *ett* språk, som företrädesvis skall läras i skolorna. Vi veta alle-  
sammans, som kunna några främmande språk och ha försökt tala dem,  
hur oerhört svårt det är att obehindrat tala ett främmande språk; hur  
ofta man finner sig icke kunna säga allt det man vill så, som man vill.  
Det blir något klumpigt och tafatt i uttryckssättet, även om tanken är  
god. Det kan möjligen gå för några att lära sig ett språk, kanske två,  
men säkert är att mycket få kunna lära sig att tala flera främmande  
språk som sitt modersmål. Detsamma gäller, om än i mindre grad, när  
det gäller att skriva eller läsa främmande språk.

I samma mån som nu det internationella arbetet växer och sam-  
färdseln underlättas, stiger behovet av att komma i beröring med ut-  
ländsk litteratur och utbyta tankar med utlänningar. Samtidigt med  
denna internationalisering har emellertid gått en motsatt rörelse, näm-  
ligen en nationalisering. Varje nation har blivit mycket känsligare än  
förr i världen. Var och en vill ha fram sitt språk, och man kan vara  
övertygad om att efter detta krig, som skapat så många nya nationali-  
teter, det kommer att bli ännu svårare att få folken att avstå från att  
även i vetenskapliga och internationella arbeten i första hand använda sitt  
eget språk. Därmed växer också nödvändigheten, att man gör någonting  
för att få en överenskommelse i syfte att åstadkomma ett slut på detta,  
en överenskommelse om att man skall koncentrera sig på *ett* språk, så  
att varje bildad person i hela världen skall jämte sitt modersmål kunna  
behärska *ett* främmande språk. Vilket skall då detta språk vara? Ja,  
den saken är det vi för ögonblicket icke vilja yttra oss om. Vi äro  
endast ense om att det måste bli en överenskommelse, om vilket språk  
detta skall vara. Annars blir det bara ett virrvarr.

Jag behöver kanske icke ytterligare stryka under behovet av känne-  
dom om främmande språk; det är alltför väl känt. Men särskilt inom  
den vetenskapliga världen, som jag ju står närmast, har detta behov  
gjort sig mycket starkt gällande, och det har blivit ytterst svårt att till-  
godogöra sig den vetenskapliga litteraturen på alla de främmande språk,  
på vilka den nu skrives. Även för arbetarvärlden, som ju också har  
blivit mera internationell än den varit, stiger behovet av att få ett språk,  
vilket man verkligen kan tala, så att icke ombud vid internationella kon-  
gresser få sitta där utan att kunna delta i eller förstå de diskussioner,  
som där föras.

Frågan är alltså bara, vilket språk man internationellt skall söka

*Om införande av ett världsspråk.*  
(Forts.)

komma överens om att göra till hjälpspråk. I detta avseende har i den skrivelse, som är inlämnad till nationernas förbund, icke tagits något bestämt parti för någon av de olika lösningar, som finnas, och jag vill stryka under detta, därför att det finns ju många, som hava den uppfattningen, att man icke skall försöka komma med ett konstgjort språk, utan som anse, att man helt enkelt bör taga ett av de stora levande kulturspråken. Jag vet, att denna uppfattning är rätt allmän, och jag vill därför stryka under, att en sådan lösning är ingalunda utesluten genom ett bifall till vad utskottet här föreslagit. Skulle det visa sig omöjligt att ena nationerna om att välja ett levande språk på grund av den fördel, som detta bereder den nation, vars språk man väljer, får man övergå till att taga ett konstgjort språk, men jag vill också påpeka, att man har kommit så långt i fråga om det konstgjorda språket genom den förbättring av esperanto, som man erhållit i ido, att man där verkligen fått ett språk, som skulle kunna användas som talspråk och skriftspråk vid sidan av det nationella språket med fullt tillfredsställande resultat. Detta är emellertid som sagt en sak, som vi för ögonblicket icke behöva fästa oss alltför mycket vid. Huvudsaken är för närvarande, att vi stryka under, att vi önska en internationell aktion för att få fram en överenskommelse, om vilket språk, som skall bli det internationella hjälpspråket par préférence, och ur den synpunkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skulle bara vilja göra en erinran gent emot herr Aaby Ericsson. Han framhöll, att ifall det bleve ett världsspråk, som skulle inläras i skolorna, bleve därigenom också skolans schema ytterligare betungat. Det var en mycket ny uppfattning, som jag verkligen aldrig hört uttalas förr, icke ens från någon motståndare till denna sak. Det var en originell synpunkt, om jag så får uttrycka mig. Alla ha förut varit ense om att just antagandet av ett sådant här språk i hög grad skulle lätta skolans arbetsschema, och den nuvarande ecklesiastikministern, som också är entusiast för ett världsspråk, har bland motiverna för detta just framhållit, att därmed bleve man äntligen i tillfälle att lätta något på en av skolans allra förnämsta bördor. Ty det är klart, att om det bestämmes ett språk, det må nu bliva engelskan eller ett konstgjort språk, som allmänt inläres i skolorna, så kan man taga sig fram i världen, handeln kan upprätthålla sina förbindelser, inom vetenskapen kan man läsa de olika arbetena överallt, utan att man behöver pina sig icke blott med att lära tre språk, såsom nu är fallet, utan snart nog också ryska och spanska och det ena efter det andra, vilket ju är en fullkomligt omöjlig uppgift. I all synnerhet för ett sådant folk som vårt, som har den olyckan att tala ett språk med så liten kurs i världen, är det väsentligen ur vår självbevaringsdrifts synpunkt ofantligt maktpåliggande, att vi så gott vi kunna understödja just denna tanke.

Nu är det, såsom också påpekats av den siste ärade talaren, en

förutsättningslös utredning om en allmän överenskommelse i detta avseende — det må sedan bliva ett konstgjort språk eller ett levande språk — som för dagen är bragt under kammarens bedömande.

*Om införande av ett världsspråk.*  
(Forts.)

Jag vill, herr talman, bara tillägga, att utskottet främst har yrkat bifall, kan man säga, till andra punkten i motionen, nämligen att man skall stödja världsspråkskommitténs framställning till nationernas förbund. Första punkten avser, att regeringen oavsett detta skulle taga initiativ och även vända sig till andra stater, som icke äro anslutna till förbundet. Men i utskottets yrkande ligger ju i alla fall inneslutet även den förra tanken, och jag är därför övervägande tillfredsställd med utskottets utlåtande, sådant det nu är avfattat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, Aaby*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller första kammarens första tillfälliga utskotts i utlåtande nr 10 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 48.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande kl. 8 på aftonen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om hänvändelse till regeringen i syfte att statsmakten må söka att genom samvetspolitik och verklig kristendom bringa lidandet erforderlig hjälp.

*Om avskaffande av s. k. makulaturism i utredningar.*

I en inom första kammaren väckt och till utskottet remitterad

Om avskaf- motion, nr 153, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville an-  
fande av s. k. hålla, att regeringen måtte:

makulatu-  
rism i utred-  
ningar.  
(Forts.)

1) uppmärksamma hurusom de sociala kraven och tidens övriga påfrestningar möttes inom administrationen och av intressopolitiken med makulaturism i utredningarna och därav följande obstruktionstendenser i förslagen,

2) behjärta angelägenheten, att detta makulaturismens tidevarv nu måtte ställas på avskrivning, och att statsmakten i stället sökte genom samvetspolitik och verklig kristendom skänka lidandet tillräcklig hjälp i rätt tid och i de enstaka fallen lika väl som i de många.

I det föreliggande utlåtandet hade utskottet av anförd orsak hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *L i n d h a g e n*: Rubriken på detta ärende har fått en något missvisande formulering, som gör, att det synes sammanfalla med ett av de ärenden, som behandlades här förra gången i kammaren. Huvudsakligen är motionen riktad emot, vad jag tillåtit mig kalla "makulaturism i utredningarna och därav följande obstruktionstendenser i förslagen".

Då vi nu se, hur det förhåller sig i världen, och allting håller på att gå ur led, har jag, som jag så många gånger erinrat om, velat få fram även i den praktiska politiken några metoder, som hjälpa oss bättre i väg än de nuvarande. Jag tror icke, att vetenskapen kan hjälpa oss så synnerligen mycket lika litet våldet, utan det måste finnas någonting annat verkligt vägledande, och det har jag kallat för samvetet.

Det är ju en massa missförhållanden, som en mängd människor lida av i vårt samhällsliv, och när man vill avhjälpa dessa, så — som jag tillät mig säga förra gången — reser man upp en mur av utredningar, som icke få något annat ändamål än att i högsta grad försena och omöjliggöra den hjälp, som påkallas av samhället. Alla dessa ofantliga statistiska utredningar, som taga årtal och som kosta ohyggligt med penningar, vilka delas ut till oss i luntor, som aldrig bliva besedda, dessa utredningar äro en obstruktion mot vad man skulle hjälpa, och medan dessa berg av hinder växa, så dör den ko, som skulle hava ett levande bete att existera på.

Jag tillät mig förra gången — och jag upprepar det nu — att erinra om en sådan sak som att då här finnas hundratusen familjer i landet, vilka i brist på andra utvägar hava fått bygga sig ett eget hem, ett eget hus på annans mark och man slutligen efter alla möjliga förövändningar och sedan tusental kanske stupat och förlorat sina hem om-sider måste göra någonting, så finner man inga andra utvägar än att göra en skenlagstiftning, som hjälper i början knappast någon och numera kanske några få, men lämnar alla de andra ohjälpta. Varför? Jo, därför att man också mot detta reser juristeriets uppfattning och de



egna intressenas uppfattning om äganderätten, en uppfattning, som icke delas av samvetet hos oss allesammans, oavsett vilket parti vi höra tillsammans med. Det vore väl inte för mycket ändå, att man i kampen för ett hem ville i den mest omfattande skala bereda dessa människor, som bo på lösan sand, tillfälle att få ett stycke mark under fötterna, då det endast gäller att taga ett stycke, ett litet stycke jord från en stor jordpossession och därtill också erlægga betalning för själva markstycket. Icke ens så mycket kan man höja sig till, till en så pass stor flykt som att tillgodose detta, utan man låter den ena makulaturistiska och obstruktiva lagstiftningen avlösa den andra. Detta är endast ett av hundratals exempel.

*(Om avskaffande av s. k. makulaturism i utredningar. (Forts.)*

Jag menar, att från de djupa ledens rättsmedvetande måste vi resa oss mot det spektakel, som drives i regeringen och här i riksdagen med all möjlig, förfelad obstruktiv social lagstiftning; och med dessa synpunkter tillåter jag mig att yrka bifall till motionen.

Herr Borell: Under återopande av vad utskottet anfört och vad jag yttrade vid lördagens sammanträde i ett liknande ärende tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder i syfte att grundsatserna om nationaliteternas rätt må antagas till internationell lag.

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*

I en inom första kammaren väckt och till utskottet remitterad motion, nr 159, hade herr Lindhagen hemställt, att — sedan nordiska interparlamentariska förbundet, som förut ansett nationalitetsfrågan ej falla ens inom dess verksamhetsområde, år 1920 slutligen hos svenska regeringen förordat, att grundsatserna om nationernas rätt upptagits i folkens förbunds förbundsakt — jämväl riksdagen själv måtte omsider hemställa till regeringen, att den ville intressera sig för denna även för vårt land så viktiga rättsgrundsats, samt taga initiativ till, att den måtte bli antagen till internationell lag inom folkens förbund och även genom medverkan från de stater, som ej vore anslutna till förbundet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av anförd orsak

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Här är jag inne på sådana praktiska realitetsfrågor, som enligt min uppfattning borde intressera oss på ett helt annat sätt än som framgår av utskottets sätt att behandla motionen, att jag i denna punkt, på grund av sakens ofantliga betydelse i dagspolitiken, såsom en opinionsyttring kommer att nödgas begära votering, det må bliva vilken utgång som helst.

Den här frågan om nationaliteternas rätt och dess fastställande genom internationell lag har åt olika håll den mest vittgående betydelse. Jag skall för det första erinra om, huru man strävat att skapa en internationell domstol utan att hava någon lag att döma efter. Vad har följden blivit? Jo, att ifrån denna internationella domstols avgörande man alltid har undantagit s. k. vitala intressen, d. v. s. de mest viktiga, de mest brännbara, de som mest föranleda ofred i världen. Man kan icke få någon effektivitet i denna internationella domstol, förrän den också får en rättslag att döma efter. Genom nationernas förbunds förestaltande har det blivit en utvidgning eller en omformering av den gamla domstol, som fanns i Haag, men den har fortfarande ingen lag att döma efter.

En sådan lag är väl den personliga friheten i världssamhället, och personerna i världssamhället äro nationerna. Nationerna äro realiteter, som man måste räkna med. Man kan icke undgå dem, och därför har det från de mest vitt skilda håll framhållits, att grundvalen för ett samhälle är erkännandet av nationaliteternas rätt. Sådana uttalanden hava gjorts av många tänkare, från och med Immanuel Kant till den socialdemokratiska politikern Lassalle, många andra att förtiga. Det är således först och främst av betydelse, att få det fastslaget som lag. Nu har jag för min del, då jag mycket tidigt under mitt funderande över dessa ämnen fann denna sak vara självklar, också ansett, att min plikt som riksdagsman krävde, att jag framförde denna även för vårt folk såsom en liten nation vid sidan av de stora så synnerligen viktiga fråga, viktig för övrigt för hela världsfrågan. Det har icke gått. Den har fallit den ena gången efter den andra.

Jag har också försökt att framföra frågan i det interparlamentariska nordiska förbundet, men där har den också fallit. Ja, den föll så grundligt, att det nordiska förbundet 1913 och 1914 på tillstyrkan av dess råd beslöt att förklara denna angelägenhet icke falla inom omfånget för förbundets verksamhetsområde. Enligt sina stadgar har det skyldighet att intressera sig för gemensamt samförstånd och fred i världen, men man fann ändå, att denna viktiga sak icke föll inom omfånget för förbundets verksamhetsområde. Det var alla spetsarna i de tre partierna i de tre nordiska länderna, som talade på det sättet — de parlamentariska spetsarna. Sista gången var det på våren 1914. Så utbröt

världskriget på sommaren 1914. Redan hösten samma år var samma förbund färdigt med det uttalandet, att detta är en mycket viktig princip, för vilken förbundet alltid intresserat sig. Det var dock endast ett halvår förut, då samma rådsmedlemmar sade, att frågan icke föll inom förbundets intresseområde. Där ser man, huru stora olyckor måste övergå människorna, förrän en t. o. m. självklar sak kan gå upp för deras högsta ledande. Det vill till ett världskrig, för att de högsta ledande i intressepartierna skola få ens något intresse för en så viktig angelägenhet som denna.

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

Nu omsider har det nordiska förbundet vid sitt möte i Kristiania sommaren 1920 gjort ett helt annat uttalande. Då har rådet, utgående från samma åskådningssätt, varmed jag tillät mig inleda denna debatt, föreslagit, att grundsatserna om nationaliteternas rätt skulle upptagas i nationernas förbundsakt. Vid slutet av sammanträdet beslöts sedan att meddela detta beslut åt de tre nordiska ländernas regeringar.

Några veckor därefter hölls folkförbundets delegerademöte i Genève. Intet sådant förslag framkom ens från nordiska regeringarna om att även skriva en lag att tillämpas av den domstolsorganisation, som man då skulle ordna, vilket förefaller mig hade varit synnerligen befogat. Regeringarna kommo icke fram med detta. De tyckte kanske, att det var för tidigt och att det väl kommer så småningom.

Men då vill jag säga det — och det ingår också i en av de uppgifter, som de utrikespolitiska motioner jag tillåtit mig väcka vid denna riksdag peka på — att då man här har talat om parlamentarisk kontroll över utrikespolitiken, eller låt oss säga delaktighet i utrikespolitiken, så betyder detta också, att vi även här i riksdagen skola kunna framföra utrikespolitiska förslag, som skola tagas ad notam och behandlas lojalt och främjas så gott ske kan. Nu har det emellertid visat sig på alla sätt, både, som jag tycker för min del, i den sist antagna författningen i detta avseende, den nyss verkställda grundlagsförändringen, och genom den behandling sådana frågor i allmänhet få här, att det fortfarande anses, att regeringen är den, som ensam skall behandla dessa ärenden, och att riksdagen högst ogärna bör befatta sig med dylika angelägenheter. Nu hava vi emellertid ett belägg på, att herrar riksdagsmän, när de bilda en enskild förening, som kallas för det nordiska interparlamentariska förbundet med särskilda fredsgrupper inom detsamma, så går det för sig att göra framställningar genom dessa organisationer till de nordiska ländernas regeringar och däribland även i den nu föreliggande frågan. Men när de uppträda officiellt och skola värna om mänsklighetens väl och vår egen nations välgång i sina parlament, passar det icke att göra sådana framställningar. Det är bara en privatsyssla för oss men kan icke gå för sig, då vi uppträda som officiella representanter.

Nu säger utskottet, att "det lär kunna antagas att Kungl. Maj:ts regering även utan att riksdagen därom avlåter särskild framställning ägnar den i motionen avhandlade frågan nödig uppmärksamhet och, om

Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt. (Forts.)

så befinnes möjligt, vidtager åtgärder." Varför trodde icke interparlamentariska förbundet, som också består av riksdagsmän, detsamma år 1920? Då ansåg det som enskild förening till och med nödvändigt att gå till regeringarna. Men då medlemmarna komma hit för att representera det folk, som valt dem, och de skola handla under ansvar, passar det inte längre alls. Jag förstår icke detta. Det är nödvändigt, att vi på något sätt avskaka oss denna usurpation av det svenska parlamentets rätt, som det interparlamentariska förbundet genom sedvänjans makt och slöhetens makt tillägnat sig i fråga om utrikespolitiken i vårt offentliga liv.

Denna fråga har slutligen för det tredje också stor betydelse därigenom, att bakom densamma, om den icke löses juste, lura stora faror för oss i framtiden i vår utrikespolitik. Jag tänker då på att tillgodoseendet av nationaliteternas rätt en dag också måste komma att omfatta ett reglerande av förhållandena för de minoritetsnationaliteter, som på grund av geografiska eller andra skäl måste stanna kvar under ett rike, där majoriteten av befolkningen tillhör en annan nationalitet och talar ett annat språk. Vi ha längs finska kusten en sådan svensk nationalitet. Vi ha sett, vilken fåfång kamp denna har haft för att i det finska parlamentet gent emot den finska majoriteten få befästa grundsatser, som kunna trygga dess skäligen anspråk och därmed också det goda förhållandet i framtiden mellan oss och Finland. Denna fråga borde vi intressera oss för, ty kommer icke den heller till lösning genom en ordentlig lagstiftning, så ligger däri fröet till upprepade missförstånd, missförhållanden och slutligen kanske de mest häftiga förvecklingar i framtiden mellan oss och Finland. Ty vi skola icke inbilla oss, att icke, med en tämligen prisgiven svensk nationalitet där borta, den stora nationalistiska majoriteten där som överallt i världen skall använda alla medel för att söka depatriera och exkommunicera den svenska nationaliteten. Och vilka missljud, vilken hätskhet, vilket hat även i vårt land, skall icke uppstå, om förhållandena få utveckla sig så!

Även denna synpunkt, som jag nu tillåtit mig framhålla, är av så stor betydelse, att även vi i riksdagen måste intressera oss för den. Ändå kommer detta utskott, till skillnad från det privata utskottet i det nordiska förbundet, med en framställning sådan som den föreliggande. Låt oss, mina herrar, i denna sak komplettera vad vi göra privat med att göra detsamma officiellt! Det är det enda enkla anspråk, som motionen framställer, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Friherre A d e l s w ä r d: Herr vice talman! I sitt nyss hållna anförande liksom i motionen har motionären klandrat det nordiska interparlamentariska förbundet, för att det vid ett tidigare tillfälle icke velat intressera sig för denna fråga utan avslagit ett förslag från motionärens sida, som framställts i förbundet. Jag vill icke upptaga den saken till diskussion. Nu har motionären själv påpekat, och även, tror jag,

nyss åberopat, att det nordiska parlamentariska förbundet har sig omvänt och bättrat, och vid det sista delegerademötet i Kristiania gjort ett mycket kraftigt uttalande just i den riktning motionären önskade.

Beträffande den nu föreliggande frågan, huruvida riksdagen enligt motionärens mening bör göra ett uttalande i denna riktning eller följa utskottet, som avstyrkt detta, vill jag för min del säga, att jag nog icke tror, att det har så stor praktisk betydelse, vilket riksdagen än måtte göra, därför att frågan säkerligen icke är glömd och, oavsett om riksdagen uttalar sig eller icke, kommer — det tror jag mig kunna säga — att framhållas och befordras av den svenska regeringen och dess representation likaväl som av många andra regeringar och deras delegerade vid nationernas förbunds möte. Jag kan säga, vad mig själv beträffar, att det är ingen punkt, som jag oftare, regelbundet vid varje tillfälle som erbjudit sig har framhållit och påpekat, som den stora inre motsägelse, som förefinnes i stadgarna för nationernas förbund, förbundsakten, genom det förhållandet, att denna punkt helt enkelt är uteglömd. Skälen till att så är har jag vid åtskilliga tillfällen framhållit. Jag skall icke gå in närmare på det. Skälet till att man t. ex. icke vid det första förbundsmötet i Genève kom fram med några mera kraftiga yrkanden på att något skulle göras i denna riktning var, att det var så ofantligt många andra ändringar och tillägg, som voro angelägna och av mera omedelbar innebörd, och man var naturligtvis rädd att i början komma med allt för mycket ändringsförslag, särskilt i sådana frågor, som man visste vara synnerligen ömtåliga och kunde leda till svårigheter emellan de olika intresserade medlemmarna i förbundet. Men att den frågan skall fram och att den måste fram, är jag livligt övertygad om, liksom också om att man ingalunda från vederbörligt håll icke skall glömma att framkomma med den.

Men å andra sidan får jag säga, att huru stort förtroende än riksdagen med skäl kan hava för regeringen och dess ställning till nationernas förbund och dess åtgöranden genom sina delegerade inom förbundet, så tycker jag nog ändå, att det är rätt lyckligt och bra, om riksdagen emellanåt i en stor och viktig fråga uttalar någon bestämd mening och visar sitt intresse på det viset för nationernas förbund och för vad som bör göras för att förbättra detsamma. Ur den synpunkten anser jag, att utskottet borde hava behandlat motionärens framställning på ett något mer tillmötesgående sätt än utskottet gjort, då det helt enkelt avstyrkt hans motion. Jag ämnar för min del yrka bifall till motionen, men jag förs icke säga, om formuleringen där är den allra lämpligaste, och jag tillåter mig därför yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan på så sätt, att riksdagen ville besluta att göra ett uttalande överensstämmande med det, som gjordes så gott som enhälligt, vill jag minnas, av det nordiska förbundets delegerademöte i fjol. Det föreföll av motionärens anförande nyss, som om han hade tillgång till denna resolution och citerade den. Om jag minnes rätt, var den så formulerad, att "principen för nationaliteternas rätt må upptagas i natio-

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

nernas förbunds stadgar” eller någonting dylikt. Jag anhåller, herr talman, att få på så sätt yrka bifall till motionen och hemställer, att motionären själv, som jag tror har tillgång till den i nämnda resolution använda formuleringen, vill korrigera den jag nyss angav, för den hän-delse jag icke återgivit uttalandet fullkomligt exakt.

Herr Borell: Herr vice talman, mina herrar! Utskottet har haft samma uppfattning om vikten och betydelsen av denna fråga, som de båda föregående ärade talarna. Att utskottet emellertid har avstyrkt framställningen, beror på följande förhållanden.

I den första punkten av sitt yrkande anhåller motionären, att riksdagen måtte hemställa till regeringen, att den ”ville intressera sig för denna även för vårt land så viktiga rättsgrundsats.” Det är ju alldeles uppenbart — och det har framhållits av den senaste ärade talaren — att regeringen har och måste hava ett verkligt intresse för denna brännande fråga. Att skriva till regeringen och bedja, att regeringen skall skaffa sig intresse för en fråga, för vilken den redan otvivelaktigt har ett stort intresse, har utskottet ansett överflödigt.

Herr Lindhagens yrkande i andra punkten går ut på att man skulle begära, att regeringen skall taga initiativ till att denna rättsgrundsats ”må bliva antagen till internationell lag inom folkens förbund och även genom medverkan från de stater, som ej äro anslutna till förbundet.”

I denna punkt har utskottet ansett skrivelseförslaget olämpligt. Det kan enligt utskottets mening icke vara lämpligt, att riksdagen tar initiativ i en fråga som denna. Det initiativet måste tillhöra Kungl. Maj:t. Endast Kungl. Maj:ts regering är i stånd att överblicka, när det kan vara möjligt och lämpligt att taga initiativ i en fråga, som för närvarande är så brännande, så ömtålig som den nu föreliggande. Har man den bestämda uppfattningen, att regeringen, såsom jag förut framhållit, måste hava ett stort intresse i denna fråga, så bör man väl också med fullt förtroende kunna antaga, att regeringen, om och när så blir möjligt, skall göra detta intresse gällande genom sådana praktiska åtgärder, som kunna befinnas lämpliga och utförbara.

Av dessa skäl tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Det är närmast med anledning av friherre Adelswårds uttalande, som jag har begärt ordet.

Så vitt jag fattade honom rätt, ansåg han till och med, att det var överraskande eller egendomligt, att icke i själva förbundsakten intagits någon punkt om nationaliteternas rätt. För min del finner jag det mycket förklarligt, att så icke har blivit fallet, och jag ifrågasätter till och med, att den dag en sådan punkt komme att inskrivas i förbundsakten och man krävde dess ovillkorliga efterföljd, den dagen, komme också det nuvarande nationernas förbund att spricka, och detta helt enkelt av den anledningen, att politiken hos de flesta av de länder, vilka

nu utgöra kärnan i nationernas förbund, går ut på rätten att förhindra eller förneka vissa nationer deras fulla rätt. Såväl politiskt som ekonomiskt är dessa länders politik byggd på rätten att förmena övriga nationer deras rätt. Jag behöver bara nämna Irland, för att man skall få klart för sig den saken. Jag har sålunda ingen som helst förhoppning om, att *nationernas förbund* kan på fullt allvar gå i bräsch för hävdandet av den viktiga fråga, som här är på tal. Men å andra sidan kan jag icke heller vara med om de skäl för avslag, som från utskottets och särskilt från utskottsordförandens sida anförts. Då den senare förklarade, att det icke kunde vara riktigt, att riksdagen toge initiativ i en sådan fråga som denna, utan att det endast kunde vara möjligt för Kungl. Maj:ts regering att ge sig in på en så ömtålig fråga, då tycker jag i alla fall, att man går något för långt i fråga om att underkänna riksdagens möjlighet att bedöma frågor som denna. Jag för min del anser det vara mycket naturligt, att om det skall tagas något initiativ i en sådan här fråga, skall det vara riksdagen i första hand som skall säga klart och tydligt ifrån, så att regeringen vet, vad den har att rätta sig efter.

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

Då jag som sagt visserligen icke anser, att denna fråga på sätt här är föreslaget kommer att bringas till lösning, men å andra sidan finner det fullkomligt riktigt, att riksdagen uttalar sig i densamma, ber jag för min del, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Hellberg: Det är nog en mycket enhällig mening bland alla fredsvänner, att en av de största bristerna i stadgarna för nationernas förbund består däri, att inte någon princip eller någon regel för nationaliteternas rätt i dessa stadgar blivit fastställd. Orsakerna härtill kunna ju tilläventyrs vara av det slag, som den siste ärade talaren antydde: det ligger nära till hands att förmoda, att de, som beslöto förbundsakten, hade sina skäl att avvisa de framställningar angående nationaliteternas rätt, som förelågo i de kända 14 Wilsonska punkterna, där denna fråga berördes i den ena efter den andra. Men det är också en enhällig mening bland fredsvänner, att knappast någon fråga är av större vikt än den, att nationaliteternas rätt blir faktiskt erkänd och rättsligt skyddad. Därför synes det vara i sin ordning, att man, när helst anledning därtill föreligger, uttalar sig för att förbundsakten må bli kompletterad i detta stycke.

Nu menade utskottets ärade ordförande, att det skulle vara olämpligt — det var hans uttryck — om riksdagen gjorde framställning i detta avseende, därför att regeringen nog skulle, riksdagen förutan, sörja för den saken. För min del har jag den uppfattningen, som förut uttalats av både herr Adelswärd och herr Winberg, att riksdagen icke bör försumma att, när anledning därtill gives, uttala sin mening i frågan — regeringen må sedan fatta sina beslut på sätt den bäst finner.

*Om antagande till internationell lag av grundsatserna om nationaliteternas rätt.*  
(Forts.)

Herr Lindhagen har framhållit, att det just för en mindre nation är av stort intresse att få nationaliteternas rätt erkänd och betryggad, och även ur denna synpunkt synes det mig, att representationen för vårt lilla folk har all anledning att uttala sig i denna fråga, när den uppfordras därtill, och inte bara indolent skjuta den ifrån sig och säga, att det sörjer nog regeringen för. Jag är visserligen för min personliga del övertygad att regeringen kommer att ägna frågan all möjlig uppmärksamhet, men regeringen får ju en ytterligare anledning att göra det, om från riksdagens sida uttalas, att frågan efter riksdagens uppfattning är en fråga av synnerligt stor vikt och betydelse.

Jag tillåter mig på den grund, herr talman, i så måtto yrka bifall till motionen, att jag ansluter mig till den resolution i ämnet, som i fjol antogs av den nordiska internationella konferensen i Kristiania och som är likalydande med det uttalande som här framlagts av friherre Adelswärd.

Friherre A d e l s w ä r d: Herr vice talman! Jag vill endast närmare formulera mitt förut gjorda yrkande och hemställer, att kammaren måtte besluta, att Kungl. Maj:t må taga initiativ till att grundsatserna om nationaliteternas rätt må upptagas i förbundsakten för nationernas förbund.

Herr W e s t m a n: Herr vice talman! Jag ber att få uttala mitt beklagande av att kammarens bänkar äro så glest besatta under den debatt, som nu pågår. Jag vågar nämligen antaga, att om kammaren vore fulltaligt samlad, skulle kammaren finna anledning föreligga att frångå den ståndpunkt, som utskottet intagit. För min del har jag av de skäl, som framlagts i debatten, blivit övertygad om att den ståndpunkten är den riktiga, att riksdagen bör uttala sitt intresse för det viktiga ärende, som nu är föremål för vår överläggning. Särskilt efter den argumentering, som anförts av motionären, förefaller det mig omöjligt att rösta för en rent negativ ståndpunkt.

Jag ber därför, för min del, att få ansluta mig till det yrkande, som framställt av friherre Adelswärd.

Herr L i n d h a g e n: Då jag hemställde om bifall till motionsyrkandet, observerade jag icke, att där står en lång sats mellan tankstretch. Denna sats avsåg jag icke med mitt yrkande. Jag skulle helst vilja ha mitt yrkande formulerat sålunda, att regeringen ville taga initiativ till att principen om nationaliteternas rätt må bliva antagen till internationell lag inom folkens förbund och även genom medverkan från de stater, som ej äro anslutna till förbundet.

Då nu emellertid ett något mera begränsat yrkande blivit framställt, men däri även ligger såsom en konsekvens det övriga, så skall jag, herr talman, för att få denna viktiga princip om nationaliteternas rätt



antagen och en förbättring av folkens förbund till stånd, också nöja mig med att yrka bifall till friherre Adelswärds yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende å det föreliggande utlåtandet yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas, 2:o) att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas och 3:o) av friherre *Adelswärd*, att riksdagen måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga initiativ till att grundsatsen om nationaliteternas rätt upptoges i förbundsakten för nationernas förbund.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till friherre *Adelswärd*'s yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående tryckning i svensk översättning av det gamla Asiens samt den europeiska antikens vishetsförkunnares, filosofers och humanistiska statsmäns viktigaste skrifter.

*Om tryckning av vissa skrifter av antikens vishetsförkunnare m. fl.*

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 157, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla om regeringens övervägande, i vad mån och på vad sätt det gamla Asiens samt den europeiska antikens vishetsförkunnares, filosofers och humanistiska statsmäns viktigaste skrifter skulle kunna genom statsverkets försorg befordras till trycket till överkomliga pris samt det svenska folket på detta sätt till sin vägledning och väckelse stifta bekantskap med de gamla sanningarna, dessa mänsklighetens evigt unga ledstjärnor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Med den uppfattning, som jag har om det nya, som bör så småningom inarbetas i vår politik, bör det vara tämligen klart, att en sådan tankegång också måste utmynna i att vi i allmänhet i vårt land måtte få tillgång till att läsa och lära de nya tankar, som egentligen äro mycket gamla och som äro bärande för en sådan nydaning inom samhällslivet. Dessa tankar, som kallas "de gamla sanningarna", hava haft olika förespråkare, som uttalat dem på olika sätt — och ofta på samma sätt. Dessa uttalanden ligga mycket långt tillbaka i tiden, och därav kan man också draga den slutsatsen, att dessa sanningar kanske icke äro så relativa, som de materialistiska lärorna ve-

Om tryck- lat göra gällande, utan kunna vara uttryck för samma tankegång med  
ning av vissa flera tusen års mellantid.  
skriffter av

antikens  
vishetsför-  
kunnare  
m. fl.  
(Forts.)

Nu har svenska folket icke tillgång till detta i stort sett. Vi hava visserligen tillgång till Nya testamentet, men detta är ju tydligen icke verksamt annat än om söndagarna, då det är fastslaget såsom lektyr för vår andakt. Men det har icke haft den ringaste betydelse i riksdagen, åtminstone så vitt jag har kunnat finna under min 21-åriga verksamhet här — endast mycket obetydligt och mera slumpvis då och då. Därför vore det nog nyttigt, att man erinrades även om andra sådana vishetsförkunnelser, som också hava morgonens dag över sig och som på ett friskt och tilltalande sätt uttrycka det, som vi borde hava till vägledning för oss såväl i samhällslivet som i det privata. Denna litteratur saknas emellertid. Och man kan icke få tillfälle att få den tryckt, eftersom förläggarna säga, att det icke bär sig. Det är mest dussinromaner och en del tämligen slippriga saker, som gå i publiken. Men som ett motgift mot ett dylikt förråande av det allmänna tänkesättet finns det ingen annan utväg, än att staten ingriper och försöker bereda oss tillfälle att läsa några av de författare, som föryngra själen och göra oss till bättre människor.

Jag ber därför få yrka bifall till motionen.

Herr Ström: Ja, jag har ingenting alls emot herr Lindhagens motion i vad den avser dessa översättningar. Jag skulle kunna instämma med honom däri, att det är något oerhört, att den svenska litteraturen saknar en lång rad av de stora kulturbärarnas verk. Men jag måste säga mig, att jag finner, att herr Lindhagen har slutat litet för tidigt i tiden, och att han borde hava fortsatt för att få med även de mera moderna filosofernas och de stora sociala författarnas verk. Jag skulle anse det vara synnerligen påkallat, att t. ex. ett sådant verk som Karl Marx' "Das Kapital" genom den svenska riksdagens åtgörande bleve översatt till svenska språket. Det är medelst anslag av finska staten översatt till finska språket, och sannolikt kommer det inom kort även i Norge att genom statsanslag bliva överfört till det norska språket. Det är något som man verkligen borde tillse, att det även i Sverige möjliggjordes genom statsanslag. Det finns också en rad av andra betydande socialistiska och ekonomiska skrifställares verk, som fattas på svenska språket, och man borde genom en riksdagens åtgärd kunna få dessa överförda även till vårt språk.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har endast velat påpeka, att det är av den största vikt, att även de stora socialistiska författarnas verk bliva överförda till vårt språk.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Till de skäl, som utskottet anfört för sitt avslagsyrkande, har jag egentligen icke mycket att lägga.

Utskottet har framhållit den farhågan, att de gamle vise i sin sven-

ska dräkt skulle bliva i rätt stor omfattning kvarstående på bokhyllorna. Samma farhåga har motionären mera indirekt givit uttryck åt. Han har sagt, att motivet varför förläggarna icke våga sig på att trycka ifrågavarande arbeten i svensk översättning är, att de befara, att böckerna icke bliva lästa i så stor omfattning. Förhållandet blir naturligtvis detsamma vare sig dessa arbeten utgivas på enskild bekostnad eller med statsunderstöd. I varje fall tycker jag, att även motionären skulle kunna erkänna, att tidpunkten att komma fram med en motion sådan som den ifrågavarande är rätt illa vald. Först och främst föreligga å folkupplysningens och folkbildningens område många ännu ouppfyllda spörsmål, som äro av mycket större praktisk betydelse än det nu föreliggande spörsmålet. Det finns alltså många viktigare åtgöranden och önskemål, som böra vidtagas och fyllas med medel, som möjligen kunna stå till buds. Förra årets riksdag upptog frågan om folkbildningens främjande och fäste därvid särskilt stor vikt vid biblioteksväsendets ordnande. Den frågan är nu under utredning, och här föreligger således redan möjlighet för att det önskemål, varom nu är fråga, må kunna beaktas. Nu säger man måhända, att det icke är fråga om något större belopp och i varje fall endast om en utredning. Jag tror dock, att kostnaderna i förhållande till ändamålet och nyttan komma att bliva rätt så stora, och jag har den uppfattningen, att i den nuvarande situationen riksdagen icke bör ifrågasätta utredningar om sådana förslag, som för sitt förverkligande kräva anslag, om icke förslagen äro av sådan beskaffenhet att de nödvändigt måste tillgodoses och verkligen icke tåla uppskov. Så är i varje fall icke förhållandet med det föreliggande förslaget.

På dessa skäl tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag får gent emot utskottets ärade ordförande säga, att jag icke tycker, att det är många saker, som äro så pass viktiga att erhålla som en sådan läsning, som herr Lindhagen vill åvägabringa för det svenska folket. Jag får också säga, att jag helt och hållet kan instämma i herr Lindhagens hela resonemang i det hänseendet. Jag är fullt av hans mening beträffande lämpligheten av att dessa klassiska författare bliva tillgängligare för det svenska folket.

Vad emellertid beträffar såväl herr Lindhagens som även herr Ströms förslag, gav riksdagen i fjol, såvitt jag kan finna, sin anslutning till dessa förslag. Därför kan jag icke förstå, att det nu är nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t igen. 1920 års riksdag fattade, såsom herrarne kanske erinra sig, det beslutet att skriva till Kungl. Maj:t ifråga om de klassiska författarna, och riksdagens beslut lyder: "På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda de ekonomiska och litterära möjligheterna att med det snaraste genom statsmakternas medverkan i form av anslag eller på annat sätt utge billiga folkupplagor av de främsta svenska och till svenska översatta utländska klassiska författares skrifter samt för

*Om tryckning av vissa skrifter av antikens vishetsföreläsare m. fl.*  
(Forts.)

Om tryckning av vissa skrifter av antikens vishetsförfattare m. fl.  
(Forts.)

riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda." Såvitt jag kan finna, skulle den enda bristen i detta förslag enligt denna riksdagsskrivelse vara, att man icke också begärt, att den ifrågasatta utredningen finge taga under övertvägande frågan om åstadkommande av översättningar av klassiska österländska och antika författares verk, men jag undrar om denna lucka är av den betydelse, att man för den sakens skull bör avlåta en ny skrivelse. Att det kommer med på köpet i utredningen, tycker jag är en fullkomligt självklar sak. Jag erinrar mig mycket väl denna historia, därför att jag hade en mycket het strid att utkämpa med utskottet på denna punkt. Utskottet kom då med samma argumentering mot mig som det gör i dag gent emot herr Lindhagen.

Riksdagen har således så sent som i fjol skrivit om utgivandet av billiga folkupplagor av de klassiska författarna för att sätta svenska folket i stånd att kunna tillgodogöra sig dessa verk. Jag hade alltid inbillat mig, att när det gällde dessa "svenska och till svenska översatta" författare, skulle det bl. a. just vara de antika filosoferna, och jag kan icke finna, att det är något, som hindrar, att de österländska filosoferna också tagas med.

Under hänvisning till denna redan avlåtna riksdagsskrivelse vädjar jag till motionären, om han inte kan anse det vara tämligen onödigt att nu i detta fall komma med en extra skrivelse. Just på grund av att riksdagen redan skrivit i frågan, borde man kunna nöja sig med den redan avlåtna skrivelsen.

Herr L i n d h a g e n: Ja, den riksdagsskrivelse, som den ärade tälaren omnämnde, var föranledd av en motion av herr Vennerström i andra kammaren, men läser man denna motion, finner man, att herr Vennerström tänkt sig så gott som uteslutande *skönlitterära* författare. Han räknar nämligen upp en hel rad, som allesammans äro skönlitterära författare. Vidare talas i denna riksdagsskrivelse icke om översättningar från främmande språk till vårt eget utan endast om publicerandet av redan gjorda översättningar. Även därutinnan utgör mitt förslag således en bestämd komplettering av förra årets riksdagsskrivelse. Skönlitterära författare i all ära, men de gamla vishetskällorna böra också uttryckligen betonas, och för dem finns det endast få, och detta merendels i upplagor som utgått i bokhandeln för länge sedan, översättningar till svenskt språk. Tyskarna häva många sådana översättningar, och således skulle det vara lätt att från tyska språket överföra dem till vårt språk, eljest äro översättningarna ofta svåra, särskilt från asiatiska språk. Därför tror jag, att det är önskligt, att riksdagen skriver även i denna fråga lika väl som den skrev i den andra frågan i fjol.

Nu har herr Ström tillagt, att man också borde begära att även den nyare tidens författare, t. ex. Karl Marx, bleve översatta och publicerade på svenska språket till allmänhetens tjänst. Jag har verkligen tänkt, att jag skulle inskränka mig till det allra nödvändigaste, och för mig är

just det, som jag har pekat på, det nödvändigaste. Ty där talas om mildhet, människornas samförstånd och världens fullständiga omdaning i överensstämmelse med de gamla sanningarna, under det att de sociala skrifterna mera vädja till oss att genom fortsatt slagsmål i möjligaste mån komma till rätta med varandra, vilket jag enligt min erfarenhet tror vara fullkomligt omöjligt. Denna litteratur finnes också, ehuru visserligen icke alltid ordagrant, översatt. Det finnes t. ex. en resumé av Karl Marx' "Kapitalismen", ett sammandrag, vilket väl är det mesta, som folk i allmänhet kan rå med av ett så digert och för menige man så tämligen tungläst verk, som alla sådana arbeten äro. Men naturligtvis har jag ingenting emot, om svenska staten anser sig kunna utsträcka sin omsorg till detta. Jag har tänkt mig det, varav det icke finns någonting alls på vårt språk och vad jag anser i vikt stå över allt annat, och man skall vara opportun i någon mån och börja med litet. Därför, herr talman, i hopp att detta i sin tur skall draga nya konsekvenser med sig, vill jag för min del draga denna nya konsekvens av riksdagens skrivelse i föl, som tyvärr byggde på ett allt för otillräckligt övervägande av ämnets kärnpunkt i hela dess vidd.

*Om tryckning av vissa skrifter av antikens vishetsföreläsare m. fl.*  
(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr Lindhagen torde ta något fel på vad riksdagens skrivelse egentligen gäller. Jag kommer inte ihåg herr Vennerströms motion och de exempel han framdrog, men det gör ju ingenting, då riksdagen icke brydde sig om att skriva av motionen utan avfattade skrivelsen så att den kom att gälla den klassiska litteraturen över huvud, inte bara den klassiska skönlitteraturen. Då sedan herr Lindhagen beklagar sig över att dessa saker icke äro översatta och följaktligen luckan i den riksdagsskrivelsen skulle vara av rätt så väsentlig natur, tar herr Lindhagen fel i en viktig punkt. Just nu pågår översättning från antik litteratur, omfattande just dessa tänkare, som herr Lindhagen så varmt ömmar för, ett arbete som att döma av begynnelsen är av den beskaffenhet, att svenska folket efter dess slutförande kommer att stå fullt jämbördigt med vilket kulturfolk som helst i fråga om ypperliga översättningar i detta avseende. Jag vill fästa uppmärksamheten på den Platonöversättning, som just nu är påbörjad, inledd med Sokrates' "Försvarstal", säkerligen en av herr Lindhagens mest uppskattade beaktelseskrifter och värderad av alla bildade och ädla människor i hela världen. Enda felet med denna översättning är att den är för dyr för att bli folkläsnings, men den saken klaras ju genom förra årets riksdagskrivelse. Det är meningen att hela den antika värdefullaste litteraturen skall av framstående, över hela världen kända vetenskapsmän överflyttas till svenska just dessa år. Vad den österländska litteraturen beträffar finnas också ganska avsevärda brottstycken på svenska i "Främmande religionsurkunder", utgiven för en del år sedan under ärkebiskopens auspicer, och i några andra böcker också. Det är alltså icke så ställt, att vi icke ha dem på svenska, fast det icke alls är bekant för folket i tillräcklig utsträckning hur mycket vi ha. Att inte herr Lindhagen har reda på det, be-

Om tryckning av vissa skrifter av antikens vishetsföreläsningar m. fl.  
(Forts.)

ror väl på att han läst dessa saker på tyska eller vad det nu är för tungomål. Men de finnas faktiskt översatta eller hålla på att översättas till svenska.

Jag är således övertygad om att fjolårets riksdagsskrivelse i denna fråga är av större omfattning än vad herr Lindhagens motion avser att riksdagen nu skall skriva om, och på grund därav ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vet mycket väl att det finns en del utdrag ur en del av dessa skrifter på svenska, emedan jag har dessa utdrag själv, vilket jag vill upplysa den siste ärade talaren om. Vad Platon beträffar behöva vi icke alls någon ny översättning, då det finns en alldeles utmärkt sådan i tre band; den har jag också. Så det är tydligen alldeles onödigt att kosta på en ny översättning, och det vore bra mycket bättre att använda pengarna för att översätta saker, som vi inte ha. Vidare upplyste den siste talaren att "det är meningen". Vilken mening? Det har ingen människa hört talas om. Det beror ju på förläggarna. Jag kan också bestå mig med en mening, och det är den som jag uttalat i motionen, nämligen att när man vänder sig till förläggarna, vilket jag har gjort, säga de nej. Det som är översatt är så obetydligt emot det som icke är översatt, att man blir bedrövad över att sådana skatter skola gå förlorade för vårt andliga liv.

Herr Olsson, Oscar: Endast en replik. Herr Lindhagen frågade, vems mening det är. Det är förläggarnas i deras prospekt uttalade mening att göra dessa översättningar.

Herr Lindhagen: Statsmannen av Machiavelli var det som förläggarna började med, då de skulle utge översättningar av klassiska skrifter.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. det politiska utskottets. Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 16 § riksdagsordningen.

I två inom första kammaren väckta motioner, nr 7 av herr Johansson, Johan, i Kälkebo m. fl. och nr 8 av herr Wohlin, samt i en inom andra kammaren väckt motion, nr 29, av herr Nilsson i Vibberbo m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta att till vidare

grundlagsenlig behandling såsom vilande antaga följande ändrade lydelse av 16 § riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått 23 års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av

a) den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

b) den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

c) den som icke erlagt de honom påförda utskylders till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren;

d) den som är från valrätten utesluten på grund av odömd straffpåföljd;

e) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sist förflutna kalenderårets åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse — — — inträffar.

Konstitutionsutskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer

1:o) av herr *Clason*, som med instämmande av herr *K. J. Ekman* ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådana bestämmelser, att den, som av andra grunder än oförvårdad skattebetalningsoförmåga uraktlåter att erlægga till staten till betalning förfallna utskylders, icke skall äga att utöva politisk rösträtt och därigenom deltaga i beskattning av andra;

2:o) av herrar *Rewterskiöld*, *J. Johansson* i Kälkebo och *P. S. Hedlund* i Östersund, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville, i anledning av motionerna I: 7 och 8 samt II: 29 besluta att

dels till vidare grundlagsenlig behandling som vilande antaga följande ändrade lydelse av R. O. § 16:

”Valrätt — — — ålder.

Valrätt — — — av

a) — — — — —

b) — — — — —

c) den som häftar för påförda utskylders till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) den som är — — — straffpåföljd;

e) värnpliktig — — — värnpliktsövningar.

Till — — — inträffar.”

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

och förslag rörande sådant anordnande av skatteuppbörden i stat och kommun, att oförvållad skattebetalningsoförmåga vid påförd skatts förfallotid skulle kunna efter ansökan föranleda förfallotidens framflyttande eller full befrielse, så att ej i följd av grundlagsstadgande om utskyldsstreck rösträtt i sådana fall ginge förlorad;

3:o av herrar *af Ekenstam, Persson* i Fritorp och *Gustafson* i Kasenberg, som anført: I likhet med en mycket stor del av Sveriges folk anse vi, att rättvisan kräver det s. k. utskyldsstreckets bibehållande. Skälen för en sådan lagstiftning hava så nyligen och ingående debatterats, att anledning icke nu finnes att återupprepa desamma. Vi få därför endast hemställa, att riksdagen ville i anledning av motionerna nr 7 och 8 i första kammaren och nr 29 i andra kammaren till vidare grundlagsenlig behandling som vilande antaga följande ändrade lydelse av § 16 riksdagsordningen: "Valrätt etc." (se i mom. i herr Reuterskiölds reservation).

Herr *Johansson, Johan*, i Kälkebo: Herr greve och talman, mina herrar! Då denna fråga i realiteten för icke så länge sedan debatterades här i kammaren, nämligen i samband med behandlingen av konstitutionsutskottets memorial rörande de vilande grundlagsändringsförslagen, skulle det ju kunna tänkas att en diskussion nu, och särskilt från motionärernas sida, icke skulle vara så synnerligen behöfelig, just därför att vi då voro i tillfälle att uttala den mening, som vi hade i frågan. Jag har emellertid icke alldeles velat låta bli att nu säga några ord, och detta med anledning av att frågan nu i alla fall kommit i ett något förändrat läge, eftersom vi nu ha att behandla utskyldsstrecket enbart, medan det förra gången upptogs i samband med förändring av hela det vilande grundlagsförslaget, vilket då behandlades i ett sammanhang.

Frågan gäller fortfarande, huruvida det skall vara något samband mellan erläggande av påförda skatter och rätten att utöva rösträtt, i det här fallet politisk rösträtt. Man vill på vissa håll göra gällande, att det icke bör finnas något samband mellan dessa frågor, och statsmakterna ha ju också intagit den ståndpunkten genom att införa en sådan bestämmelse i den nu gällande grundlagen. Huruvida det kan vara tänkbart och möjligt att nu så omedelbart kunna få återinföra andra bestämmelser, är en sak som jag icke vågar säga något om, men när den motion väcktes, som ligger till grund för utskottsutlåtandet, hade vi, som avgåvo motionen, i alla fall anledning att på ett alldeles särskilt sätt markera den ställning vi intogo till denna fråga, den nämligen att vi icke ville stjälpas den kvinnliga rösträtten men icke heller på något sätt kunde gilla att utskyldsstrecket togs bort ur våra rösträttsbestämmelser.

Jag förstår mycket väl att i den diskussion, som kommer, man även i dag skall göra ett väsentligt nummer av skillnaden mellan oförvållad och självförvållad uraktlåtenhet att betala skatt. Men den som läst igenom den reservation, som avgivits av herr Reuterskiöld, mig och en ledamot av andra kammaren, skall säkerligen också finna att vi försökt



sätta oss in i den frågan så långt det varit oss möjligt. Att vi icke kunnat komma fram med något fullt genomarbetat förslag, bör vara lätt för var och en att förstå, men vi ha dock försökt att ge sådana riktlinjer, försökt peka på en sådan väg som vi trott och allt fortfarande tro vara framkomlig i och för frågans lösning på ett sätt, vid vilket det icke bör vara förenat med alltför stora svårigheter att skilja mellan självförvällad och oförvällad medellöshet, om jag får använda ett så kortfattat uttryck. Beträffande skatteskokarna, som icke äro detta på grund av medellöshet, d. v. s. personer som möjligen skulle kunna betala sina skatter om de bara ville, ja, från dem har, så vitt jag kan förstå, alla som yttrat sig i frågan försökt taga mycket bestämt avstånd, och man har sagt att med dem har man egentligen intet som helst medlidande. Att de skulle bli utan rösträtt skulle man icke säga så mycket om, bara man kunde skilja dem ifrån dem, som icke kunde betala skatt. Och som sagt, vi ha i vår reservation försökt att visa på en framkomlig väg, som skulle kunna tänkas leda till ett sådant mål.

*Ang. det politiska utskyldsstreck.*  
(Forts.)

Nu har man pekat på att i samband med att detta utskyldsstreck togs bort förde man in i våra politiska förhållanden något, som man kallade för införselinstitutet, och man menade, att detta skulle vara tillräckligt för att man härefter skulle slippa andra skatteskokare än sådana, som blivit det av ren fattigdom eller oförmögenhet att betala. Det har också inom konstitutionsutskottet gjorts försök att göra en utredning, huru detta införselinstitut verkat, och man fick från vederbörligt håll till svar, att efter vad förhållandena ännu utvisa, har detta institut icke haft någon som helst verkan, som kan sägas ha haft något praktiskt inflytande på frågan om skatteindrivningen, ty de fall, då detta införselinstitut har lett till ett indrivande av skatten, äro av så relativt ringa omfattning, att de icke äro något att tala om.

Det är klart, att när man talar om dem, som äro på rest för sina utskylder, får man alltid använda något dämpade tonfall, ty man måste göra klart för sig, att det finns sådana, som kanske blivit på ett eller annat sätt orättvist påförda skatt, och sådana som efter skattebeloppets påläggande kommit i en sådan ekonomisk misär, att de icke längre äro i samma ställning som då skatten påfördes. Jag menar således, att man från alla håll måste ta upp denna fråga med mycket stor försiktighet. Men jag kan icke alldeles förbise ett förhållande, som jag varit i tillfälle att iakttaga och som nog har ganska stort inflytande på de statistiska siffror man söker få fram, när det gäller antalet skatteskokare. Man har försökt — och det även förra gången frågan var före — att visa att antalet av dem som restera för utskylder vore så ofantligt stort i vissa kommuner och vissa städer, att det kunde uppgå till omkring 50 procent av dem, som från början varit uppförda i röstlängden. Ja, jag vill icke förneka, att så kan vara förhållandet, ehuru jag tror, att när man anför dessa siffror, man också bör taga dem med ganska stor försiktighet. Men vad jag tror mig med bestämdhet kunna säga är att många av dessa, som äro upptagna såsom varande i skuld för utskylder,

Ang. det politiska utskyllsstrukket.

(Forts.)

äro i skuld för så obetydliga summor, att de praktiskt taget icke äro något att tala om och vilkas betalande icke skulle vara någon uppoffring för dem, i vilken ekonomisk ställning de än stå, bara de ville betala. Ty åtminstone enligt den uppfattning jag har, i den mån jag deltagit i arbetet med restlängderna och sett dessa avkortningslängder, som kommit tillbaka efter indrivningen, är det icke ovanligt, att det är de som häfta för personella avgifter som icke erlagt utskylderna. Och jag skulle nästan våga tro, att ingen av de närvarande väl anser att vårt folk befinner sig i en sådan ekonomisk misär, att det stora flertalet icke skulle kunna betala så små belopp, som de personella avgifterna utgöra, om verkligen god vilja att erlägga skatten finnes. Att antalet av dessa är relativt stort i samhällen där folk kommer och far, är alldeles givet, ty det är ju många av dessa människor som av särskilda anledningar bli skrivna i en viss kommun men därefter ganska snart resa därifrån och sedan icke äro anträffbara under ett eller annat år på något håll.

Nu tror jag mig också veta, att det är en ganska stor olikhet mellan de olika taxeringsdistrikten, om jag får använda ett sådant ord, vid behandlingen av sådana personer i skattehänseende. Det lär tillgå så i en del taxeringsnämnder, att en viss person icke påföres skatt, om icke nämnden på grund av personlig kännedom eller föreliggande uppgifter vet, att han haft inkomst, under det jag låtit mig berättas, att man i vissa delar av landet intar den principiella ståndpunkten, att varje person, som kan anses vara i arbetsför ålder, påföres en minimiavgift, oavsett om det är bekant att han haft någon inkomst eller icke. Hur det i verkligheten förhåller sig med den saken, kan jag givetvis inte säga, ty jag har endast muntligen hört sägas, att det tillgår på det sättet.

Allt som allt, om man läser den reservation vi här velat föra fram såsom den vi skulle vilja ha till utgångspunkt för en utredning och för ett blivande förslag att skilja mellan skattesolkare av olika slag — om man läser denna reservation, torde man finna, att den i varje fall ger ett uppslag till hur man skall få fram en skillnad utan att i förfarandet behöver framträda det moment, som skulle verka sårande och som man var så ivrig att framhålla i förra debatten. Det framhölls ju då med styrka, att det var omöjligt att få ett sådant förfaringssätt vid bedömandet av dessa frågor, att det icke skulle få ett politiskt, jag förmodar ett intressepolitiskt, inslag. Jag menar emellertid att om man går den väg vi i vår reservation föreslagit, kan man näppeligen med fog påstå att den innebär ett sådant intressepolitiskt inslag som den andra vägen. Och jag för min del vill säga, att det framstår allt tydligare, att om man kan få något sådant till stånd, skulle det ha större betydelse såsom ett praktiskt ordningsförhållande än såsom inverkan på den politiska rösträttens utövning. Ty jag vill säga nu liksom i den förra debatten, att jag anser, att man från ren skattebetalningssynpunkt bör tänka på att införa någon mildrande omständighet vid skattens erläggande för de mindre bemedlade.

Ja, jag skall icke vidare ingå på denna fråga, då jag förmodar att

det är kammarens önskan, att denna debatt icke måtte utsträckas alltför länge. Jag skall därför till sist endast be att få säga, att för mig framstår det allt fortfarande som ett mycket mänskligt krav och som ett folkligt krav, att påförda utskylder erläggas av dem det vederbör, om nämligen förmåga finns, och jag menar, att samhället har icke bara rätt utan även plikt att på det tänkbarast och möjligast lämpliga sätt söka få detta att äga rum. Och jag kan icke förneka, att jag själv tror, att sammankopplandet av en persons rösträtt med *erläggande* av skatt, eller, som det står i reservationen, fordran på att han icke häftar för skatt, måste införas som ett villkor för rösträttens utövande. Detta kan icke frånkommas i ett samhälle, det må vara hur demokratiskt som helst, att man måste se även på de rent ekonomiska förhållandena. Och det ligger givetvis ett ganska stort samhälleligt ekonomiskt intresse i att vederbörande erlægga sina skatter, ty om icke den ene erlägger sin skatt får den andre betala så mycket mer i stället. Samhället kan ändå icke låta bli att ta ut vad det oundgängligen anser sig behöva enligt deras beslut, som makten ha att besluta.

På grund av vad jag sagt och med hänvisning till vad jag vid föregående tillfälle hade sagt i saken ber jag att få yrka bifall till den reservation, som finnes vidfogad detta utskottsutlåtande och som är avgiven av herr Reuterskiöld, undertecknad och herr Hedlund från andra kammaren.

Herr Cla son: Ehuru detta utlåtande egentligen endast rör det politiska skattestrecket och det kommunala skattestrecket kommer först i det följande, skall jag tillåta mig att i ett sammanhang beröra båda frågorna. De hänga ju så nära samman.

Jag konstaterar då först, att när utskottet avvisat det framställda ändringsyrkandet, utskottet, så vitt jag förstår, funnit frågans kärnpunkt vara, att det skulle vara omöjligt att skilja mellan dem, som icke kunna betala utskylderna och därför underlåta det, och dem som icke vilja det. Kan man skilja dessa båda grupper åt, förefaller det mig, som om utskottet principiellt icke skulle ha något särskilt emot att låta den senare gruppen — de som kunna betala, men icke bry sig om att göra det — suspenderas från rösträtt tills betalning skett. Det finns en rad av yttranden i utskottets båda utlåtanden, som tyda på att detta är utskottets ståndpunkt. Skulle jag emellertid misstaga mig härutinnan, anhåller jag att av någon, som talar för utskottet, få ett bestämt besked på den frågan: gillar man eller gillar man icke, att den, som kan betala utskylderna, men i alla fall underlåter att göra det, skall vara med om att beskatta andra? Ty det är naturligtvis innebörden av frågan.

Jag sade, att det förefaller mig som om utskottets ståndpunkt skulle vara den, att utskottet faktiskt i princip ogillar detta. Det skulle icke heller förvåna mig. Ty det är dock så, att det finnes inom mycket, mycket vidsträckta lager av vårt folk en alldeles bestämd uppfattning, att den som på det viset underlåter att fullgöra sina skyldigheter, icke skall

Ang. det politiska utskyldsstrecket.  
(Forts.)

Ang. det politiska utskyldsstreet.  
(Forts.)

ha rätt att vara med om beslut, som innebär en beskattning av andra. Det är alldeles uppenbart, att långt, långt ut i det liberala lägret reagerar man exempelvis mot att på kommunalstämmor personer, som äro skatteskolare i ordets egentliga bemärkelse, skola uppträda och deltaga i beskattningsåtgärder. Det finns ju i nästa betänkande ett mycket starkt vittnesbörd härom i herr Janssons i Edsbäckens reservation, som yrkar att utskottet direkt skulle föreslå, att sådana skatteskolare skulle förlora rätten att deltaga i kommunalstämmornas beslut. Jag riskerar nog icke heller att bli motsagd, om jag skulle vilja göra gällande, att man även i arbetarkretsar anser det vara illa, att somliga undandraga sig att betala sina utskylder, ehuru de ha lika stor förmåga därtill som andra, som betala. Man inser, och det med rätta, att genom ett sådant handlingsätt göres skattetungan tyngre för de ordentliga skattebetalarna, och det reagerar man emot. Är jag icke oriktigt underrättad, lär ju också förhållandet vara det, att i ett stort antal fackföreningar genomför man mycket strängt utskyldsstreet, d. v. s. man förvägrar dem rätt att deltaga i röstningarna, som icke betalat sina avgifter till fackföreningen.

Om nu detta är riktigt, är den springande punkten naturligtvis denna: kan man skilja de rena skatteskolarna från dem, som vilja men icke kunna? Utskottet har nu sökt besvara den frågan med nej. Jag för min del har i en reservation framlagt skälen, varför jag icke kunnat finna mig övertygad av utskottets argumentering. Jag skall först tilllåta mig påpeka, att lagstiftningen redan nu, såvitt jag kan förstå, på en punkt svarat ja, nämligen då den faktiskt bibehållit en del av det kommunala utskyldsstreet, nämligen så att de, som icke betala ens ett år av tre, skola vara sin rösträtt förlustiga. Jag tror, att i detta ligger en ganska allmän övertygelse, att man mycket väl rättvisligen kan skilja bort denna grupp, d. v. s. att i denna grupp uraktlåtenheten att betala är efter år åtminstone i regel beror på försummelse. Jag drar också den slutsatsen bland annat därav, att den, som två år å rad icke kunnat betala sina utskylder, skulle förmodligen icke det tredje året bli uppförd till skatt till så stort belopp, att det bleve honom övermäktigt.

Nu anför utskottet såsom ett huvudskäl kommittéutlåtandet av 1918, vilket skulle bevisa omöjligheten att skilja mellan dem, som vilja men icke kunna, och dem, som kunna men icke vilja. Jag har i min reservation och vid andra tillfällen uttalat, att lika litet som jag 1918 var övertygad om bärkraftigheten hos denna utredning, lika litet är jag det nu. Den vilar enligt min tanke alltför mycket på doktriner och alltför litet på en praktisk undersökning av förhållandena. Man skulle, menar jag, innan man svarade så kategoriskt, ha sökt svar på en hel del sakfrågor, som med denna stå i sammanhang. Huru förhåller det sig exempelvis med dessa försumliga skattebetalare inom särskilda kommuner? Inom vilka skattegrupper ligga de? Tag ut en del kommuner och tag stickprov! Är det så som den siste ärade talaren sade, att en stor del av dessa ligga i skattegrupper, där skattebeloppen äro ytterst ringa, då är det ju alldeles självklart, att deras försumlighet icke beror på en större grad av oförmåga. I vilket för-

hållande stå för övrigt skatterna till inkomsten och den skatt man underlåter att betala till inkomsten? Ge dessa förhållanden verkligen vid handen, att underlåtenheten att betala beror på skattens storlek i förhållande till inkomsten? Har det i förekommande fall — man kan ju mycket väl undersöka förekommande fall — förefunnits dessa ömmande omständigheter, som man med rätta anser sig härvid kunna böra ta hänsyn till, sjukdom, oförvårdad arbetslöshet och dylika, som jag mycket gärna vill vara med om att låta medföra suspension av skattebetalningsskyldigheten? Inom vilka åldersgrupper ligga vidare dessa skatteförsumliga? Det finns i en av de senaste valstatistikerna en ganska märklig antydning, som, om jag icke tar miste, går ut på, att i den yngre åldersgruppen ligger den största procenten skatteförsumliga, under det däremot i något äldre åldersgrupper ligger en mindre procent. Det visar naturligtvis alldeles uppenbart, att skatteskokarna faktiskt icke ligga inom den åldersgrupp, som i regel har den tyngsta försörjningsplikten, och tyder också på, att här ligger i ganska väsentlig grad icke bristande förmåga utan någonting annat bakom. I vilken utsträckning slutligen beror uraktlåtenheten på flyttning från en ort till en annan, d. v. s. därpå att när det kommer till skattebetalningen, man icke har reda på vederbörande, utan saknar möjlighet att indriva utskylderna med påföljd att vederbörande blir skriven såsom försumlig? Jag misstänker, att om man gör en sådan praktisk undersökning av frågan, skulle det mycket väl kunna hända, att de fall, som verkligen äro tvivelaktiga — de fall, som stå på gränsen, jämförda med dem, som man icke alls anser kunna föranleda befrielse — jag misstänker att dessa fall skulle visa sig ganska få och i följd därav ganska lätta att avskilja.

Man kunde också göra sig den frågan: hur ställer sig uraktlåtenheten till vårt indrivningsinstitut? Är det så, att genom uraktlåtenheten rösträtten förloras för någon viss tid, men att den sedan genom indrivningen kanske återställs igen? Det är förresten känt, att det finnes olika metoder att använda för dem, som med flit vilja undandraga sig sin skattebetalningsskyldighet. Det finnes metoden med boskillnad, metoden med äktenskapsförord, metoden med avbetalningskontrakt o. s. v., som användas systematiskt av sådana, som vilja undandraga sig sin skattebetalningsskyldighet. I dylika fall måtte väl icke föreligga något behov av befrielse från denna skattebetalningsskyldighet; de falla visserligen icke under rubriken ömmande omständigheter. Som sagt, jag är övertygad, att om man gjort undersökning om dessa och andra fall, skulle man med vida större lätthet kunna lösa denna fråga. Man skulle komma till klarhet om vilka de skatteförsumlige i verkligheten äro och om det skulle vara någon så synnerligen stor konst att skilja den ena gruppen från den andra. För dem åter, som verkligen hava förmildrande omständigheter, bör man naturligtvis göra vad man kan för att underlätta skattebetalningen; och vidare skulle man kunna giva uppskov eller efterskänkande ävensom i de särskilda fallen gå på den linjen, att man hellre friar än fäller. Men jag är i alla fall övertygad, att man ganska lätt

Ang. det politiska utskyldsstyrelset.  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

skulle kunna skilja från de värsta fallen av skatteskolning, dem som äro mest upprörande.

Jag skulle även kunna säga, att på andra punkter 1918 års utredning icke förefaller mig tillfredsställande, men jag skall icke trötta kamraren med att här gå igenom sida för sida av den och göra mina anmärkningar. Det förefaller mig, som om man där hopat svårigheter på svårigheter, vilka dock skulle kunna lättare lösas. Jag riktar icke någon anmärkning mot dem, som gjort utredningen, ty de hava givetvis gått fram med den största samvetsgrannhet, men jag undrar, om det icke var under en viss brådska som arbetet utfördes. Och när man t. ex. talar om att det icke skulle vara möjligt att företaga en diskretionär prövning, förefaller det mig, att om man, såsom frågan blivit lagd i herr Reuterskiölds m. fl. reservation, företager en diskretionär prövning om uppskov med eller efterskänkande av skattebetalning, så är en sådan prövning av den art, att liknande diskretionära prövningar företagas synnerligen ofta i våra samhällen, utan att någon större risk därav har visat sig. Naturligtvis skulle det finnas möjlighet att överklaga beslutet i fall man misstänkte, att något godtycke gjort sig gällande. Man skulle också kunna sammansätta de myndigheter, som hade att göra prövningen, så att man i sammansättningen skulle hava en stark garanti mot missbruk. Ser man på skatteområdet, så förekommer en sådan diskretionär prövning oupphörligt.

Man har också gjort gällande, att man skulle sakna objektiva grunder för bestämmande av i vilka fall man skulle medgiva uppskov och efterskänkande eller icke. Så vitt jag kan finna av utredningen, finnes det en hel rad objektiva grunder av den beskaffenhet, att man verkligen mycket väl kan använda dem.

Jag skall dessutom tillåta mig peka på ett annat förhållande. Det förefaller mig, att man skulle kunna hava god ledning av en jämförelse mellan vederbörandes inkomst och skatt det ena året och hans inkomst och skatt det andra året. Om han ett visst år har en viss inkomst och i följd därav viss skatt, och det visar sig, att han kunnat betala denna skatt, förefaller det mig, som om man ganska lätt skulle kunna draga åtskilliga slutsatser angående hans förmåga att betala samma skatt med samma inkomster ett annat år. Tillika skulle naturligtvis tagas hänsyn till inträffade fall av ekonomiskt nödläge, och man skulle undersöka, huruvida med mindre inkomster en mindre skatt skulle för honom kunna vara betalbar eller icke.

Därjämte är jag fullkomligt övertygad därom, att det i en hel del kommuner är tämligen klart för envar, eller, åtminstone i varje fall för vederbörande myndighet, vilka de grövsta skatteskolarna äro. Man skulle där mycket väl kunna skilja mellan, vilka som kunna men icke vilja, och vilka som vilja men icke kunna betala. Det skulle icke vara någon så synnerligen stor konst i många fall.

Till sist skall jag tillåta mig i detta sammanhang erinra om en sak, som frapperade mig i avseende på denna utredning, som verkstälts av

fyra politiskt intresserade personer, nämligen att i utredningen icke deltagit någon speciellt skattesakkunnig, någon speciellt uppborrdstekniskt sakkunnig. I varje fall finnes icke något sådant namn under utlåtandet. Vidare blev säkerligen på grund av den brådskande tiden, utredningen så vitt jag vet icke remitterad till någon av de myndigheter, som på detta område äro speciellt sakkunniga. Betänkandet kom ganska sent, icke förr än den 14 november, och det var således ganska kort tid urtima riksdagen hade på sig för sitt beslut. Således, frågan om möjligheten att kunna skilja eller icke skilja är för mig icke alls avgjord. Jag tror, att möjlighet skulle kunna finnas; i varje fall har jag icke blivit övertygad om att sådan möjlighet saknas.

*Ang. det politiska utskyllsstreet.*  
(Forts.)

Däremot har jag icke kunnat ansluta mig till den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna reservationen, och detta av följande skäl. Egentliga skälet är det, att reservationen föreslår inskrivande redan nu både i grundlagen och i kommunallagarna av ett positivt stadgande. Vad grundlagen beträffar synes det mig något för tidigt att göra detta, sedan man vid denna riksdag definitivt har antagit grundlagen i på denna punkt ändrad lydelse. Jag förstår visserligen, att herr Reuterskiöld avser, att om hans grundlagsbestämmelser förklarades vilande nu, skulle man kunna göra en utredning, och så skulle man kunna låta det definitiva antagandet av grundlagsstadgandet vara beroende på, huruvida man vid denna utredning kommit till ett tillfredställande resultat. Men detta sätt att antaga grundlagsändringar vilande tilltalar mig icke.

Vad åter det kommunala skattestrecket angår, så synes det mig stå i så nära samband med det politiska, att jag icke heller på denna punkt kan ansluta mig till det framställda ändringsförslaget. Detta även av ett annat skäl, det nämligen, att genom ett sådant beslut just nu man ju skulle på det området faktiskt i avsevärd utsträckning fastslå, att även de försumliga skattebetalarna, som kunde åberopa sig på bristande betalningsförmåga, skulle omedelbart bli suspenderade från rösträtt, och det vill jag icke vara med om. Jag vill hava undersökning rörande möjligheten att göra åtskillnad. Därför har jag framställt det förslag som jag gjort, och jag kan icke underlåta att uttrycka den tanken, att det förefaller mig, som om detta förslag borde kunna vinna anslutning från deras håll, som icke kunna bifalla motionärernas yrkanden. Känslan av det oriktiga därutinnan, att rena skatteskokare äro med om beskattningsbeslut, är så pass stark och så pass levande, att den känslan icke kommer att dö, huru än beslutet kan bli fattat i dag. Men låter man det gå till utredning, skulle man därigenom vinna, att en del dunkla förhållanden i denna fråga verkligen bleve klarlagda bättre än de för närvarande äro, särskilt frågan huruvida möjlighet föreligger att göra en rationell åtskillnad. Och under utredningstiden slipper man från ett uppsplitande tvisteämne.

Jag tillåter mig på den grund yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig och herr Ekman och som innehåller, såsom kammaren behagade finna av detta betänkande, "att riksdagen ville i skrivelse till

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.

(Forts.)

Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådana bestämmelser, att den, som av andra grunder än oförvållad skattebetalningsoförmåga uraktlåter att erlægga till staten till betalning förfallna utskylder, icke skall äga att utöva politisk rösträtt och därigenom deltaga i beskattning av andra."

I nästa betänkande har jag en alldeles liknande reservation, avseende det kommunala utskyldsstreckets.

Herr Lyberg: Den tankegång, som varit bestämmande för motståndarna till utskyldsstreckets återupptagande — bestämmande åtminstone för de liberalas motstånd — är väl i all korthet denna:

Det är alldeles obestriddigt, att åtskilliga av dem, som häfta för utskylder, häfta därför, att de med bästa vilja i världen icke kunnat betala. Det är, mena vi, under sådana förhållanden orättfärdigt, att dessa människor därjämte skola straffas med förlust av sina medborgerliga rättigheter. Detta synes särskilt obilligt och orättvist numera, sedan man har rösträtt, ehuru man icke kommit upp till en inkomstsiffra, som över huvud taget medför skattskyldighet, även om förhållandet har sin grund däri, att vederbörande varit för lat eller av annan anledning underlåtit att förskaffa sig en årsinkomst tillräckligt stor för att beskattas.

Att man däremot även på liberalt håll anser, att det ligger något för vanlig uppfattning otillbörligt i att skatt icke betalas, då vederbörande *kan* betala behöver väl knappast sägas. Och om man kunde utpeka dessa, skulle motstånd icke resas mot ett utskyldsstreck, som drabbar dem. Därmed har lämnats det svar, som jag för min del giver på herr Clasons framställda fråga om uppfattningen beträffande anmärkta förhållande.

Men vi anse, att de självförvållat häftande icke kunna uteslutas från dessa medborgerliga rättigheter, om det icke påvisas någon utväg, varigenom man kan skilja på de oförvållat och de självförvållat häftande. Så länge icke sådan utväg är påvisad, är det mera mänskligt och rättfärdigt att låta även de förvållat häftande ha kvar sin rösträtt tillsammans med de oförvållat häftande. Det är bättre — om man icke kan skilja på "fåren och getterna" — att låta getterna leva med fåren, hellre än att slakta hela hjorden. Det är bättre att låta den skyldige gå fri än att hänga den oskyldige med den skyldige. Nu har därtill kommit, att det verkställts utredning av sakkunniga från olika partier, och att denna utredning givit ett resultat, om vilket på denna punkt av utredningen man varit fullständigt ense — det resultatet nämligen, att det icke är möjligt att åstadkomma någon på samma gång kompetent och opartisk prövning av den art, varom det skulle vara fråga. Den ofrånkomliga slutsatsen av tankegången måste då bli: vi kunna icke annat än låta utskyldsstreckets falla.

Nu hava emellertid åtskilliga motioner väckts om dessa utskyldsstreckets återupptagande i grundlagen och upptagande i den gamla formen i kommunallagarna. Man måste naturligtvis utgå från att det varit



en riktigt brinnande övertygelse, som givit anledning till att dessa motioner framkommit, innan det man motionerar om ens blivit borttaget ur grundlagen, och innan någon längre tids erfarenhet hunnit vinnas om verkan av utskyldsstreckets reducerande enligt kommunalförfattningarna. Då dessa motionärer varit så heta på gröten, torde man kunnat förutsätta, att de skulle försöka motbevisa eller åtminstone bestrida riktigheten av den av mig nu antydda tankegången, att de ansett sig i motionerna hava söndertrasat den bevisföring, som låg till grund för utskyldsstreckets slopande, eller att de åtminstone ur erfarenheten (från den korta tid man haft erfarenhet) dragit fram mycket drastiska exempel på huru ödesdigert det varit för våra kommuner, att utskyldsstrecket mildrats. Det var därför med stort intresse jag fördjupade mig i läsning av motionerna. Jag fick först i min hand och började läsa en av de motioner, som var undertecknad av blott *en* person, en motionär från denna kammare. Jag tänkte, att jag i denna motion skulle finna en av alla sidoinflytelser oberoende logisk bevisföring och en objektivitet av i allo professionellt majestät. Jag läste, och fick genast veta, att motionären för tretton år sedan var sekreterare i emigrationsutredningen och därunder haft kännning av "de breda lagrens" vantrevnad på grund av den svenska samhällsförfattningen. Jag fick veta, att motionären icke tyckte om den 40-gradiga röstskalan, och att han år 1917 gripits av beklämning inför högerpolitiken. Jag läste vidare och fick veta att motionären våren 1917 sökt förbindelse med en liberal tidningsredaktör och samma år deltagit i politiska diskussioner, (om vad fick jag icke veta), att han den 1 maj 1918 på Skansen talat om den "svenska folkkraften", och den 7 juli samma år i Härnösand talat om något annat, och att han påföljande september fått jordbrukarnas riksförbunds organs spalter öppnade för sig — jag tror till och med att det var dess huvudorgan, som gjorde honom denna tjänst. Vidare fick jag veta, att han samma månad blev — glad, detta på grund av ett uttalande av förbundets styrelse om lika kommunal rösträtt. Och jag får säga, att även jag blev ett ögonblick glad, då motionären strax därefter citerar ett uttalande av detta förbund, vari säges, att personer som häfta för utskylder, men häfta därför att de icke kunna betala sina utskylder, icke borde träffas av utskyldsstrecket. Men efter att alltså ett ögonblick hava snuddat vid ämnet återgår motionären till sig själv och omtalar vad han tyckt och tycker om kvinnans politiska rösträtt och vad han tyckt och tycker om förstakammarproblemet. Sedan motionären så avslutat historiken över sig själv och lämnat en nog så intressant fyrsidig självbiografi, som han låtit trycka på statens bekostnad, övergår han till det mera banala ämnet — utskyldsstrecket. Åt det ägnar han en halv sida. Och vad får jag då veta? Jo, att motionären skrivit sin motion (om sig själv) därför att han eljest skulle svikit sin egen övertygelse och sina valmäns. Han säger vidare, att han icke haft tillfälle att kritisera 1918 års sakkunnigas utredning. Och så inskränker han sig till en anmärkning, den anmärkningen nämligen, att det politiska utskyldsstrecket är ett uttryck för gammal svensk rättsuppfatt-

*Ang. det politiska utskyldsstrecket.*  
(Forts.)

Ang. det po- ning, som icke kan och icke bör kränkas. Punkt och slut. Jag måste  
litiska ut- erkänna att jag, då jag kom till detta slut, greps av samma känsla av  
skyldsstrec- misräkning, som när man kommer till slutet av en roman, just då man  
ket.  
(Forts.) tror, att det roliga skall börja.

Och jag gick till nästa professorsmotion i bondepolitik, den motion, som torde utgöra det auktoritativa uttrycket för bondegruppernas ståndpunkt i denna fråga. Men icke heller här — lika litet för övrigt som i högermotionerna — har jag funnit någon tillstymmelse till försök att jäva vare sig premisserna eller slutledningen i den tankegång jag nyss sökt referera, och icke heller har jag kunnat finna, att i någon av dessa motioner dragits fram erfarenhetsrön från den korta tid, varunder man över huvud taget kan räkna med att hava någon erfarenhet. Utan även i dessa motioner heter det: "utskyldsstreckets har sitt fäste i urgammal svensk rättsuppfattning", såsom en annan motionär från denna kammare uttrycker sig, eller "medborgerliga rättigheter skola motsvaras av medborgerliga skyldigheter" o. s. v.

Här ha vi nu åter det mycket vackra talet om svenskheten. Men jag kan icke hjälpa, att man, då man hör det talet, har anledning misstänka, att det är ett nödankare, som man försöker klamra sig fast vid i en position som är svag. Och är det så, att man i likhet med en svensk statsminister kan säga, att något är "svenskt och ingenting annat än svenskt", då har man anledning misstänka, att positionen är *mycket* svag och att man är rädd för att ankaret icke skall nå botten. Hur är det nu emellertid med denna svenskhet? Hur är det med talet om utskyldsstrecken såsom något urgammalt? Jo, de äro icke alls gamla, utan en jämförelsevis modern uppfinning. Beträffande den *kommunala* rösträtten upptogs ett utskyldsstreck först i 1862 års kommunalförfattningar. Det fanns icke förut. Och samma streck infördes vad angår den *politiska* rösträtten först genom 1866 års representationsförändring, på det sättet, att den politiska rösträtten gjordes beroende av rösträtt i kommunen. Och hur är det med utskyldsstreckets, i vad angår skatt till *staten*, hur är det med dess ålder? Jo, det strecket är så pass färskt såsom hinder för politisk rösträtt, att det tillkom 1909 i sällskap med det proportionella valsättet. Så förhåller det sig med den "urgamla" rättsgrundsatsen.

Och om man sedan går till de allmänna uttalandena, att enligt gammal svensk rättsuppfattning för åtnjutande av medborgerliga rättigheter gäller såsom villkor fullgörande av medborgerliga skyldigheter. Huru är det med den saken? Jo, samhället är ingalunda så strängt att straffa, som de tro, vilka formulerat denna sats om den svenska rättsuppfattningen. Samhället är barmhärtigare än så. Det förhåller sig nog såsom riksdagens flitigaste motionär i någon av sina många motioner säger: "vårt liv är fullt av icke fullgjorda skyldigheter". Om vi taga exempel från det område, på vilket vi röra oss, finna vi genast detta. De, som icke betala skatt till kommunen och icke till staten, äro icke förty fullt berättigade att taga i anspråk kommunens resp. statens institutioner för undervisning, för sjukvård, för fattigvård o. s. v. Man kan till och

med säga, att just de, som, trots förmåga eller på grund av oförmåga, icke fullgöra sina skyldigheter, ofta använda sig av dessa rättigheter mer än andra. Och vidare, för att trycka på det mycket omtalade direkta sambandet mellan kommunal rösträtt och skyldighet att betala kommunalskatt, hur har det varit och är hittills? Jo så, att man har kommunal rösträtt och rätt att deltaga i bland annat val av landstingsmän, ehuru man icke betalat landstingsskatt. Detta därför att utskyldsstrecket endast hänföra sig till *allmänna* kommunalutskylder eller sådana utskylder som bestämmas av kommunalfullmäktige och kommunalstämma, resp. stadsfullmäktige och allmän rådstuga. Och icke nog härmed: även om man häftar för utskylder till den kommun, där man är mantalsskriven, kan man hava kvar sin rösträtt i kommunen, nämligen för så vitt dessa utskylder äro s. k. personliga eller speciella kommunalutskylder, såsom skolavgifter, avgifter till prästerskap och till sjukvård — sådana speciella utskylder finnas i en hel del kommuner — för att icke tala om skyldighet att fullgöra vissa naturaprestationer, som ibland förekommer eller förekommit i kommuner på landsbygden. Man tycker, att det varit större anledning, åtminstone under tidigare skeden, att inrikta sig mot dessa förhållanden. Ty nog är det märkvärdigt, att den som icke betalar några *hundra* kronor i skatt, går förlustig sin rösträtt, straffas med förlust av en medborgerlig rättighet, men att den, som icke har skyldighet att betala annat än dessa personliga avgifter och icke bryr sig om att betala det *obetydliga* belopp, en, två eller tre kronor, varom är fråga, får behålla sin rösträtt. Att folket "ute i bygderna", liksom litet var av oss, reagerar mot underlåtenhet att betala skatt, då förmåga finnes, är helt naturligt, men jag kan icke riktigt förstå, att man verkligen kan vara så indignerad, då utskyldsstrecket av gammalt varit och fortfarande är rätt egendomligt till sin innebörd och sina konsekvenser.

Enligt min mening hava alltså motionärerna varken principiellt eller med några skäl, hämtade av erfarenheten, påvisat, att den tankegång, som ligger bakom utskyldsstreckets slopande, är oriktig; och de allmänna uttalanden, man åberopar till stöd för motionerna, ha icke sin grund i verkligheten.

Om man sålunda måste säga, att dessa motioner icke givit någon behållning, kan man icke med full rättvisa säga detsamma om reservationerna till utskottets betänkande. Redan det är ju från deras synpunkt, som försvara utskottets betänkande, ett framsteg, att detta betänkande åstadkommit en sådan villervalla, att de åtta reservanterna delat sig på tre olika linjer. Men även i annat hänseende betyder reservanternas — somliga åtminstone — ståndpunkt ett framsteg. Tre av dem ha, såsom man finner, ansett sig kunna vidare gå med på de allmänna uttalandena i motionerna; det är tre reservanter från andra kammaren; och jag har vid sådant förhållande icke någon anledning att uppehålla mig vid dem. Beträffande de två andra reservationerna, måste man säga, att de, trots utgångspunkten, synas principiellt godkänna den tankegång, som säger, att vi icke få låta dem gå förlustiga sin rösträtt, som icke *kunna*

Ang. det politiska utskyldsstrecket.  
(Forts.)

Ang. det po- betala sina utskylder. Det är dock ett ganska avsevärt framsteg, om  
 litiska ut- man ställer reservationerna i relation till den uppfattning, som gjorde  
 skyldsstrec- sig gällande 1917 inom första kammarens majoritet. Såsom redan an-  
 ket. märks av en reservant, går den första av reservationerna, den Clasonska  
 (Forts.) — likasom delvis även den andra, den Reuterskiöldska, — ut på be-  
 gäran om utredning. Nu är att märka, att när 1917 yrkande gjordes om  
 en sådan utredning, ställde sig bland annat just reservanterna, herrar Cla-  
 son och Ekman, emot konstitutionsutskottets och vänsterns utrednings-  
 krav, liksom även första kammarens majoritet. Utredningen kom emel-  
 lertid till stånd och, såsom förut är nämnt och såsom herrarna veta, fram-  
 lades resultatet år 1918. Nu säga samma två herrar, som år 1917 ansågo  
 utredningen överflödig, att en dylik bör komma till stånd. Nu måste det  
 ställas till med utredning om ett förhållande, som för dem var alldeles  
 likgiltigt för fyra år sedan, och varom utredning slutfördes för c:a två  
 år sedan. Med kännedom om dessa reservanters läggning skulle jag  
 vilja påstå, att, om ett dylikt yrkande framkommit från annat håll i an-  
 nat sammanhang, skulle de ha sagt, att yrkandet vore abderitiskt och  
 icke borde tagas på allvar. Jag vill för min del icke använda så starka  
 ord, men jag är övertygad, att dessa två reservanter och högern i gemen  
 skulle hava gjort det. De skulle haft så mycket större anledning att  
 säga så, om såsom i detta fall utredningskommissionen varit fullkomligt  
 ense om utredningsresultatet.

Nu skulle man under sådana omständigheter kunnat förvänta, att  
 dessa reservanter angivit mycket klara linjer för den nya utredning, som  
 skulle verkställas straxt ovanpå den tidigare. Då ser man av reservation-  
 en, att vad denna tidigare utredning beskylls för, är först och  
 främst, att den är så teoretisk eller så doktrinär, såsom herr Clason sade  
 för en stund sedan. Ja, jag har tyckt mig finna, att när professorer och  
 lärda vilja komma andras uppfattningar och ståndpunkter till livs, äro  
 de framför andra angelägna att kalla dessa uppfattningar och stånd-  
 punkter teoretiska, i synnerhet om de gjorts gällande av andra profes-  
 sorer och lärda. Jag förmodar att det är efter den gamla goda regeln:  
 "hellre förekomma än förekommas". Nå, på vad sätt skulle man åstad-  
 komma en mer reell undersökning? Jo, säga herrar Clason och Ekman,  
 man skulle i ett lämpligt antal kommuner undersöka bland annat, vilka  
 de s. k. skatteskolarna äro. Jag förmodar, att därmed menas, på vilka  
 yrkesgrupper dessa skatteskolare fördela sig. Ja, det kan ju tyckas  
 vara intressant att få veta detta. Men jag påstår, att, om man, såsom  
 den verkställda utredningen gjort, kommer till det resultatet, att det över  
 huvud taget är ogörligt att åstadkomma en prövning, sådan som nu är  
 ifråga, det är alldeles utan *praktisk* betydelse att få veta, vilka de s. k.  
 skatteskolarne äro. Vidare skulle undersökning, säges det, ske för att  
 utreda, vilka grunder för föreligga för försumligheten. Men det är ju just  
 dessa grunder, som utredningsmännen påvisa vara omöjligt att konsta-  
 tera genom en på samma gång objektiv och kompetent prövning. Hur i  
 all rimlighets namn skulle dessa utredningsmän då kunnat gå i land med

Ang. det politiska utskyllsstreet.  
(Forts.)

en dylik prövning. Till sist säga reservanterna, att det bort undersökas, huruvida skattesolkarna över huvud taget visat något intresse för deltagande i politiska och kommunala avgöranden. Det vill säga man begär det orimliga, att utredningsmännen skulle hava undersökt dessa människors intresse för deltagande i avgöranden, vari de icke kunnat enligt lag deltaga. Det är, så vitt jag förstår, ett *teoretiserande*, som man gör sig skyldig till, då man säger, att den förra utredningen icke var tillräckligt uttömmande. Emellertid skall jag icke vidare gå in på detta teoretiska, mycket allmänt hållna resonemang, då jag förmodar, att reservanterna från annat håll få svar, bättre än jag kan giva. Men så mycket vill jag säga, att icke äro de för den nya utredningen angivna riktlinjerna av den natur, att desamma av dem av kammarens ledamöter, som anse, att man bör taga hänsyn till en undersökning, som gjorts så gott möjligt varit, och som givit ett enhälligt resultat, kunna anses hava praktisk betydelse.

Övergår jag så till att säga några ord om den Reuterskiöldska reservationen, så har denna på sätt och vis givit mera rätt åt 1918 års utredning. Den har åtminstone indirekt erkänt, att den prövning, varom varit fråga, är förenad med åtskilliga vanskligheter, bland annat med faran för en medborgerlig "deklassering". Men även denne reservant har riktat sig mot sättet för utredningens utförande. Först göres ett jämförelsevis allmänt uttalande om den *tvärsäkerhet*, som kännetecknar den ifrågavarande utredningen. Om jag icke visste, att den person, som främst står för reservationen, personligen vore älskvärdheten och välvilligheten själv, skulle man nästan kunna tro, att därmed avsetts att på ett personligt sätt komma åt den, som här i kammaren tidigare utförligt försvarat denna utredning, efter det han förut deltagit i densamma. Men huru därmed än må förhålla sig, får jag säga, att i varje fall uttalandet är en stor oartighet, särskilt mot den av utredningsmännen, som nog i det längsta sökte hålla på utskyllsstreet, och som, efter vad jag tror, eljest stod herr Reuterskiöld i denna fråga rätt nära. Ty, mina herrar, utredningsmannen, herr *Hildebrand*, har i själva verket uttryckt sig mycket tvärsäkrare på denna punkt (nämligen i fråga om möjligheten att skilja mellan förvållat och oförvållat häftande) än majoriteten; och det kan kanske icke skada att läsa upp två satser, som härröra från herr *Hildebrand*. Han säger i sin reservation: "*Jag är med de övriga sakkunniga därom ense, att man ej kan objektivt skilja mellan förvållad och oförvållad uraktilätenhet att erläggga utskyller. Det är helt enkelt otänkbart att begära att åt någon myndighet eller åt enskilda intymsgivare överlämna omprövningen härav.*"

Herr Reuterskiöld och hans medreservanter ha emellertid sagt om utredningen, att den icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt något, som de kalla anständsinstitut i fråga om erläggande av förfallna utskyller. De mena, att man vid ett sådant instituts tillämpning icke skulle tänka så mycket på rösträtten och därför kunna undgå faran för s. k. medborgerlig deklassering och för en partisk eller politisk prövning. Man

Ang. det po- skulle nämligen få en förhandsprövning, en prövning av frågan om oför-  
litiska ut- vällad eller förvällad oförmåga att betala skatten, *innan* skatten skall  
skyldsstrec- betalas. Jag har mycket svårt att förstå det resonemanget. Det stora  
ket. felet är ju obestriddigen, enligt enstämmig uppfattning, att vi icke ha  
(Forts.) medel av tillräcklig kraft för att tvinga skattskyldiga att betala, om de  
kunna det. Huru kan man då tro, att de skattskyldiga, som man i allt  
fall icke kan komma åt med vårt uppbördsväsende, skulle i syfte att bli  
*befriade från skatt*, som ändå icke kan exekutivt uttagas, eller få anstånd  
med skattens betalande, ha anledning att begära anstånd, eventuellt be-  
frielse? Både de själva, de, som pröva ansökningen, och alla andra  
människor måste begripa, att prövningen i själva verket icke rör den  
frågan, utan om den sökande skall få rösträtt eller icke. Och vidare,  
är det icke uppenbart oöverkomliga svårigheter, som möta för en sådan  
förhandsprövning, svårigheter lika dem vid efterprövningen? Herr  
Reuterskiöld säger, att prövningen kan anförtros, vad angår skatten till  
staten, åt Konungens befallningshavande efter hörande av taxerings-  
nämnderna och, vad angår skatten till kommunen, till kommunalstyrel-  
serna. Ja, om dessa tiotusentals personer, som inom resp. län häfta för  
utskylder, komme att översvämma länsstyrelserna med sina ansökningar,  
är jag rädd, att man finge fördubbla länsstyrelsernas antal, för att de  
skulle hinna med en sådan prövning. Och hur länsstyrelserna skulle  
kunna skaffa sig några fasta hållpunkter för prövningen i alla dessa fall  
är ännu svårare att förstå. Och kommunalstyrelserna! Är det verk-  
ligen någon som tror, att en kommunalstyrelse, som bestode uteslutande  
av vänstersocialister eller kommunister, för att använda en modernare  
beteckning, skulle behandla en dylik fråga på samma sätt som en kom-  
munalstyrelse, som bestode uteslutande av högermän? Uppenbart är,  
att prövningen skulle giva ytterst olika resultat i olika kommuner och  
mycket olika resultat i samma kommun beträffande personer i likartad  
ställning.

Men allra märkligast förefaller det slut, vartill herr Reuterskiöld  
kommit. Såsom redan herr Clason anmärkt, utmynnar reservationen i  
yrkande, att i grundlagen skall införas ett positivt lagbud i huvudsaklig  
överensstämmelse med motionärernas yrkande. Men samtidigt skall  
man enligt reservationen skriva och begära utredning, huruvida det stad-  
gande, för vilket man uttalar sig, är av förhållandena motiverat. Och  
detta gäller grundlagsändring, som enligt grundlagens egen uttryckliga  
bestämmelse endast bör ifrågakomma om den är både nödig och nyttig.  
Jag får säga, att denna frukt av modärn statsrättsvetenskaplig forskning  
förefaller mig rätt vidunderlig. Jag kan undra, vad herr Reuterskiöld  
skulle ha tyckt, och vilket omdöme han skulle ha fällt, om motsvarande  
yrkande hade gjorts beträffande rösträtt åt kvinnor — om man skulle  
hava sagt: antag lagbud om kvinnans rösträtt såsom vilande och låt herr  
Reuterskiöld därefter verkställa utredning angående saken!

Men ännu märkligare blir denna ståndpunkt, om man jämför den-  
samma med den, som intages av samma reservant beträffande yrkandet

Ang. det politiska utskylsdsstreckets.  
(Forts.)

om det gamla utskylsdsstreckets upptagande i kommunalförfattningarna. Där föreslås utan vidare utskylsdsstreckets återupptagande utan att det förutsättes, så vitt jag kan se av reservationen, att man skall göra utredning angående förvällat eller oförvällat häftande. Jag förstår väl att herr Reuterskiöld menar, att en person icke anses häfta, då han fått anstånd och att han därför icke skulle gå miste om sin rösträtt. Men innan något anständsinstitut införts, skulle ju den nya bestämmelsen här träda i tillämpning. Och om resultatet åter blir, att det icke är möjligt att göra ett sådant urskiljande, som här är fråga om, ha vi kvar bestämmelsen — för den händelse vi antaga den — och detta ehuru herr Reuterskiöld i annat sammanhang anser, att man bör skilja på oförvällat och självförvällat häftande, *innan* man slutligen intager i författningen någon bestämmelse om utskylsdsstrecket.

Nu har man emellertid, om icke i reservationerna så åtminstone tidigare här i kammaren under riksdagens lopp, särskilt strukit under, att folket icke ännu haft tillfälle att yttra sig om utskylsdsstreckets slopande. Jag kan visserligen för min del icke förstå annat, än att det var ett gott tillfälle att göra det vid de senaste andrakammarvalen. Är det så, att folket därvid icke tagit vidare notis om den då ifrågasatta grundlagsändringen, så läser det icke kunna tolkas på annat sätt, än att folket icke funnit det så farligt eller rättskränkande att taga bort strecket. Mest förvånar det mig i alla fall, att herr Reuterskiöld är så angelägen, att folket skall höras i denna fråga, då man vet, att han annars gärna ser spöket *imperativt mandat*, så snart man ifrågasätter, att ge folket tillfälle att under vissa förhållanden höras i någon aktuell fråga. Emellertid tror jag nog det är riktigt, att man ansett sig böra taga upp frågan huvudsakligen därför, att man vill ha lägligt tillfälle att tala om utskylsdsstrecket under den väntade valrörelsen i sommar. Jag har så mycket större anledning att tro detta vara själva grunden för och anledningen till motionernas tillkomst, som däri gång på gång hänvisas till "de breda lagren", som jag för min del visserligen har mycket stor aktning för. Jag tror nämligen på folkets rättfärdighetskänsla och urskiljning kanske mycket mer än dessa, som gång på gång tala om de breda lagren. Jag är övertygad alltså, att bondegrupperna särskilt skola gripa efter denna lilla valplattform, och att icke heller högern skall försmå att stå på den, i synnerhet nu, sedan högern ju åter blivit demokratisk, nu liksom för c:a tio år sedan, i ett ögonblick, då nya valmansskaror släppts fram. Men jag skulle vilja göra en vördsam hemställan — och om denna hemställan vunno någon anklag, tror jag icke vi behöva frukta för något märkbart uppror i folksjälen — jag skulle vördsamt vilja hemställa, huruvida icke herrarna då också ville tala om att vi, som ansett oss böra gå med på utskylsdsstreckets slopande, gjort det därför, att det ansetts orättfärdigt att låta dem, som icke *kunnat* betala sina skatter, förlora sin medborgarrätt, och vidare, att det visats genom en utredning, som verkstälts för ett par år sedan, att det icke är möjligt att skilja på de olika slagen av skatteskolckare, samt att utredningsresultatet var sådant,

*Ang. det po-* att högermännen uttryckte sin övertygelse härom till och med starkare än  
*litiska ut-* vänstermännen. Om man gör en sådan framställning inför "de breda  
*skyldsstrec-* lagren", så tror jag icke, att de komma att förvåna sig så mycket över  
*ket.* konstitutionsutskottets utlåtande, till vilket jag, herr talman, ber att få  
 (Forts.) yrka bifall.

Herr Re u t e r s k i ö l d: Ehuru jag i denna fråga varken direkt eller indirekt är motionär utan endast reservant i konstitutionsutskottet, skall jag, då jag ändå i alla fall står för en av reservationerna, be att få taga kammarens uppmärksamhet några ögonblick i anspråk.

Den siste ärade talaren sade, att reservanterna både av ena och andra slaget inom första kammaren hade gjort ett framsteg, ty deras reservation tydde på att de nu erkände, att de som oförvållat icke förmådde betala sin skatt, icke borde förlora sin rösträtt. Jag skulle vara glad om jag kunde kasta om satsen och säga, att de liberala även gjort ett framsteg genom att nu vilja medverka till att den förvållat oförmögne bleve utan rösträtt, men något tillmötesgående mot oss, som varit tillmötesgående mot andra, har uteblivit under en motivering, till vilken jag strax skall be att med några ord få återkomma.

Ja, fast jag icke är motionär, skall jag be att få även taga upp ett par av den siste ärade talarens yttranden mot motionärerna angående utskyldsstreckets i vår svenska rätt. Han sade, att det var en ganska modern uppfinning. Ja, det beror alldeles på, hur man ser saken. När man skapar en rösträtt av den allmänna politiska rösträttens karaktär, är det nödvändigt att därvid bestämma vissa villkor, som förut icke varit behöfliga. Men om den ärade talaren menade, att i våra gamla städer och i vårt bondestånd betalning av utskylder liksom inkomst och förmögenhet icke haft betydelse tror jag han är på fel sida. Tvärtom, i hela vår gamla kommunala rätt spelar detta en oerhört stor, för att icke säga en avgörande roll. I växlande former under växlande tider finner man, att rösträtten varit bunden vid ekonomiska villkor. Man får därför icke vara så formalistisk, som våra liberaler dock oftast äro; att man uteslutande ser till formerna med bortseende från själva saken: utskyldsstreckets i sin här ifrågasatta *form* är ganska ungt och nytt, men *i sak* är det gammalt. Den ärade talaren fann det också underbart, att den som icke betalar landstingskatt likväl icke är utesluten från rösträtt vid landstingsmannaval, liksom att man icke heller inom kommunen förlorar sin rösträtt vid underlåtenhet att betala de speciella och personliga utskylderna. Riktigare vore måhända att den, som icke betalar ifrågavarande utskylder, skulle förlora sin kommunala rösträtt. Men härför kan ju finnas tvenne skäl: det ena skälet är att man vid lagtolkningen har en stark benägenhet till formalism och att här yäsentligen genom praxis blivit, att bestämmelserna skola tolkas på sagda sätt. Det är då icke skäl att taga sig vatten över huvudet i denna saken och söka på en gång återfå utskyldsstreckets och få det reformerat; bättre är att hålla sig



till vad förut varit gällande och från vår sida befunnits vara gott sådant det var. Men det finns också ett annat skäl och det är, att en liten olikhet existerar mellan de uttaxerade repartitionsbidragen till fyllande av sådana kommunens behov, varom kommunen själv bestämmer och sådana skatter av personlig och speciell natur, vilka icke utgå såsom de uttaxerade fyllnadssummorna. Jag tror att det icke spelar någon liten roll, vilketdera slaget det här är fråga om, och om man begränsar sig till det slag av kommunala utskylder, som uttaxeras för gemensamt behov, för fyllande av vad som fattas i kommunens inkomster, så tror jag, att det finnes ganska god grund att hålla sig till, när man intar ståndpunkt i frågan.

*Ang. det politiska utskyldsstreet.*  
(Forts.)

Nu säger vidare den siste ärade talaren, på vars ytterst hovsamma och älskvärda anförande jag sätter det största värde, att vad som föreslås i reservationen även det är ganska underligt ur många synpunkter. Han säger: hur kan man tro, att skolkarna skola anhålla om befrielse, då uppbördsväsendet är sådant det är, och de just på grund av uppbördsväsendets långsamhet och vansklighet hava möjlighet att ändå slippa undan? Jo, mina herrar, vi ha verkligen tänkt, att det blir de verkliga skolkarna som underlåta att söka anstånd, och då har man också all anledning att utesluta dem; anståndet är för dem, som icke vilja vara skolkare, för dem, som vilja betala men icke kunna, och att det bör finnas full anledning att antaga, att de, som sakna förmågan men hava viljan, skola söka och att förty de där skolkarna, som den ärade talaren talade om, avskilja sig själva genom att icke söka. Å andra sidan säger talaren, att det blir så ofantligt många, som söka, om detta går igenom, att vi få öka länsstyrelsens personal både på landskontoret och landskansliet och allt sådant. Jag tror ändå, att det är att måla en viss potentat på väggen för att piska honom. Vidare påstår han, att genom detta sätt uppstå olikheter mellan olika kommuner. I en kommun, där det finns en kommunistisk styrelse, blir det den, som sitter och beviljar på sitt sätt. I en annan kommun med högkonservativ styrelse blir den styrelsen, som beviljar på sitt sätt. Jag tror, att jag får fatta honom så, att han avser, att det blir allmän olikhet över landet. Jag skulle då vilja påpeka, att med våra kommunalförfattningars innehåll kan efterskänkning av kommunalutskylder ske endast i verkligt ömmande fall och med  $\frac{2}{3}$  majoritet, samt att genom besvärns anförande vederbörande myndigheter och i sista hand regeringsrätten måste få prövningen; och möjligheten att bevara enhetligheten i landet är därmed given. Att det därvidlag kan bli svårigheter i begynnelsen, kan man ju medgiva, men så är det alltid med nya institut, som bliva litet mera allmänt använda.

Den siste ärade talaren sade också, att det är underligt, att herr Reuterskiöld och hans medreservanter begära en skrivelse i fråga om det politiska utskyldsstreet, men icke i fråga om det kommunala utskyldsstreet. Nej, däri ligger intet anmärkningsvärt, därför att vi se frågan på ett helt annat sätt, än den ärade talaren såg den, något som också beror därutav, att vi anse, att i den gällande kommunalförfattningen det redan

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

nu, såsom en ärad talare på Göteborgsbänken före mig framhållit, finnes en möjlighet att, genom denna bestämmelse om kvalificerad majoritet för efterskänkande av kommunalutskylder i ömmande fall, på ett lika enkelt som effektivt sätt skilja mellan "fåren och getterna". Därför behöves det icke någon utredning i den punkten.

Den ärade talaren på Kopparbergsbänken säger också, att det är litet underbart att nu antaga såsom vilande en grundlagstext, om vars möjlighet man samtidigt begär en utredning, men, mina herrar, vi reserverar begära icke någon utredning om den textens möjlighet eller lämplighet, utan den anse vi solklar. Vad vi önska få utrett, är allenast *sätet* för sådana skattebetalningsanordningar, att ej genom dem rösträtt *måste* förloras av oförskyllt betalningsoförmögne. Den text, som föreligger, kan antagas, och vad vi begära är alltså en utredning om, huru man skall skatterättsligt ordna en sak, så att den icke får vissa rösträttsverkningar. Kan den saken ordnas, är det väl, och vi äro vissa att den kan det — skulle vi misstaga oss, så kunna dock bestämmelserna från min ståndpunkt stå kvar.

Jag skall härefter med några ord granska utskottets skäl för avstyrkande. Utskottet har i slutet av sitt anförande betonat, att här föreligger en sammankoppling, som det heter, av frågan om rösträtt och ekonomisk förmåga. Däri ligger kärnpunkten av utskottets uppfattning, och den är enligt mitt sätt att se aldeles felaktig. Här föreligger *icke* en sammankoppling i den meningen som man vanligen tar detta uttryck, ty själva principen om rösträtt utan skatteplikt står orubbad kvar, och vad man här velat få fram är blott, att *om* någon är skattskyldig, men underlåter sin skattebetalning, han icke skall få utöva sin rösträtt. Man frågar då: varför? Och jag ber att därpå få svara med en liten omformulering av det eljes vanliga svaret, som ock gör detta litet annorlunda till innehållet. Jag förutser att någon följande ärad talare möjligen kommer att säga, att det är endast en omformulering, men jag ber herrarna då tänka litet närmare på vad mitt svar verkligen innebär. Grunden till vår uppfattning är den, att genom val och det är här rösträtten främst verkar, utses representanter, som till sin främsta uppgift *hava att utöva svenska folkets självbeskattning*. Genom dessa val gäller det i själva verket alla statsutgifterna, och då menar man, att den omständigheten, att man betalar mer eller mindre i enlighet med gällande skattelag allt efter sin förmåga, det skall visserligen icke inverka på rösträtten, men att åter den omständigheten, att man icke betalar vad man enligt gällande bestämmelser är skyldig och enligt taxeringen också har möjlighet att gälda, det bör hava inverkan på ens rätt att rösta (= att välja), då det gäller att utse personer, som sedan skola besluta om den självbeskattning, vars innebörd jag i det följande skall närmare stryka under.

Den siste ärade talaren var inne på den tankegången, att det är så många andra plikter, som man underlåter. Man deklarerar icke rätt. Ja, i 1918 års betänkande och utredning finnes uttalad den satsen, om

jag icke missminner mig, att det är många, som kanske äro så lata, att de icke få den inkomst, som de rätteligen behöfde ha och rätteligen borde hava för att staten skall få sitt. De göra sig skyldiga till underlåtenhet av en moralisk förpliktelse, men vår svenska rätt och vi reservanter hava icke tänkt på att man skulle taga hänsyn i denna rättsfråga till den moraliska skyldigheten i det ena eller andra fallet, utan att det här är fråga om den yttre rättvisan. Den inre rättvisan kunna vi människor icke nå, men den yttre kunna vi eftersträva så långt den förenas med praktisk tillämpningsmöjlighet, och då måste skatteskolkarna ställas på ett annat plan än de icke skattskyldige eller dessa, som icke fullgjort sina medborgerliga plikter av social och moralisk natur. Jag undrar, om man icke kan vara ense, efter allt som sagts, att de verkliga skatteskolkarna bör man utmönstra. Något klart besked från våra liberala vänner hava vi icke fått, om de vilja vara med om utmönstringen, därest en sådan skulle låta sig göra, ty de förskansa sig alltid bakom detta uttalande, att det låter sig icke göra: 1918 års utredning tyckes för dem vara helig eller "tabu". Och härmed kommer jag till vad utskottet anfört om utredningen av år 1918.

Ang. det politiska utskyllsrek.

(Forts.)

Den föregående ärade talaren påtalade ett något starkt uttryck, som vi reservanter använt och som utan tvivel i första hand får stå för dens räkning, som skrivit reservationen, naturligtvis. Jag skulle emellertid vilja säga, att såvitt jag kunnat följa debatten i denna fråga. både när det gällde det vilande grundlagförslaget och nu, så har man kunnat förmärka — kanske jag sett galet, men det tror jag inte — en tendens att slå fast som en trossats, vilken skall vara fullkomlig och orubbad, att 1918 års utredning är uttömmande. Vad man icke kan verka på annan väg, vill man *verka på trons väg*. Man skall *tro* absolut säkert, att här är sista ordet sagt. Alla invändningar avvisas med det, att någon annan utredning icke är gjord och någon punkt, där man visat, att utredningen är bristfällig, förekommer icke. Den *kan* helt enkelt ej förekomma, dess *möjliga* existens förnekas blankt. Om man läser utskottets betänkande noggrant, finner man emellertid, att utskottet även självt kommit till ett visst tvivel om satsens rättmätighet. Utskottet har med en liten reservation: "I nyss angivna sakkunnigbetänkande gives *i enlighet med direktiven* för de sakkunnigas arbete en utförlig framställning av detta spörsmål." Ja, det är riktigt. Det är i enlighet med direktiven. Men om frågan, som i direktiven göres, är galet ställd, kan då svaret bliva riktigt? Om direktiven för den begärda utredningen begränsas så, att svaret är på förhand givet, kan man då vara nöjd med svaret? Jag vill påstå, att om 1918 års kommitté hade haft längre tid på sig, borde den kunnat gå utöver direktiven. Men direktiven sade helt enkelt — de finnas anförda i begynnelsen av betänkandet — att utgångspunkten skulle vara andra kammarens vid 1917 års riksdag uttalade mening, att rösträtt icke borde förloras på grund av utebliven skattebetalning i sådana fall, då uteblivandet beror på skattskyldigs sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller andra liknande, av honom icke vållade förhållanden.

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.

(Forts.)

Där förutsattes, att *skattebetalningen skall ha uteblivit*. Där förutsattes, att prövningen sker *vid röstlängdens justerande*. Från den utgångspunkten hava kommitterade handlat, men då gäller enligt mitt förmenande att stryka under med all den styrka, varav en minoritet eller en ensam man är mäktig, att här är ett fall, där kommittén, som visserligen icke valt utgångspunkten, underlåtit att säga ifrån — på ett ställe har den dock gjort även det — att om direktiven icke funnits, skulle saken ställt sig "helt annorlunda". När man å ena sidan vill slå fast, att här föreligger en oomkullrunkelig utredning och å andra sidan har detta sista för ögonen, så tror jag det är förlåtligt, om man för att fästa uppmärksamheten på detta förhållande använder ett uttryck, som tillspetsar saken. Däri ligger från min sida inte något personligt. Och syftet har vunnits. — Om det förhåller sig på detta viset, vad är det då det gäller? Jo, det gäller, att man icke behöver reservationsvis uppvisa någon positiv utväg för att kunna skilja mellan dem, som oförskyllt eller förskyllt sakna skatteförmåga, utan *det är nog, om man uppvisar, att den utredning, som föreligger, icke från sin utgångspunkt kunnat komma till något annat, än den gjort, och att utgångspunkten bort vara en annan*. Och jag vågar påstå, att detta hava vi reserveranter visat. Det föreligger därför från vår sida ett grundat anspråk på, att de, som säga eller antyda, att de förskyllt betalningsoförmögna må kunna utslutas, verkligen skola vara med om en ny utredning. Det borde vara självklart. Mot den positiva vägen kunna invändningar möjligen göras, fast jag tror dem vara ogrundade: först vid utredning kunna invändningar, som här framföras, på allvar prövas. Vi reserveranter kunna inte såsom sådana utföra en ny utredning, vi kunna endast anvisa vissa synpunkter. Det må sedan undersökas, om de äro felaktiga. Det kan icke i förväg bedömas eller utdömas. Vad som behöves är än en gång endast ett påvisande av att den gjorda undersökningen icke är allomfattande.

Till sist, herr vice talman, ber jag få säga ett par ord i sakens kärnpunkt. I den debatt, som tidigare förts i ämnet, yttrade en ärad talare på Stockholmslänsbänken, att det vore för Sveriges arbetare en livssak, för att icke säga en hjärtesak, att de en gång borttagna utskyldsstrecken icke återinfördes. Man skulle då kunna tro, att här stå arbetare och bönder emot varandra eller för att gå ett steg längre, arbetare och Sveriges medelklass emot varandra. Men jag tror icke, att det behöver vara så. Jag antydde i mitt anförande den gången med några ord, att den motsatsen kanske icke var så riktig. Jag trodde på en önskan, att man skulle komma till ömsesidig förståelse av varandras rättsuppfattning och utgångspunkter. Det är sant, såsom den ärade talaren då yttrade, att utskyldsstreckets drabbar industriarbetarna mest, och det är sant som då också sades, att, därför att bonden har jord att förlora och skatten kan tagas ut ur den egendom han äger, så betalar han. Det är alltsammans sant, men därav får ej göras någon indelning i moraliskt dåliga och moraliskt goda medborgare, ty det gäller blott den yttre rätt-

visan. Och jag vädjar till kammarens ärade arbetarrepresentanter, om det anspråket verkligen är obilligt, att när en arbetare befinner sig på samma inkomstnivå som en annan löntagare, tillhörande vår arbetande medelklass, de två böra stå i samma yttre pliktställning. Jag menar, att kan man säga om bonden, att han genom sparsamhet och försakelse kan vinna så mycket, som behöves, för att han skall kunna betala skatten, alldeles bortsett från att man eljes kan taga jorden från honom, så skulle man väl även inom vårt samhälles övriga klasser kunna komma därhän, att den synpunkten dominerade, att man skulle spara för att betala den skatt, som vore oss påförd efter av oss själva fastställda grunder. Jag medgiver mycket gärna, att det finnes mycket större svårighet för Sveriges arbetare att spara. De ha icke samma fasta anställning, som möjliggör för andra löntagare att göra det. De hava icke samma fasta grund, som bonden har i sin jord. Det finnes nog också hos dem samma lilla lättsinne som hos Sveriges befolkning i allmänhet att leva ur hand i mun, men männe det icke skulle vara så, att skatten kunde lika väl betalas som de för arbetarklassen nödvändiga avgifterna till deras egna kassor och organisationer? Jag undrar, vilketdera som går först. Jag kan förstå, att i en kamptid, vad de behöva till sina organisationer måste för dem gå före annat, men nu hava de blivit lika myndiga som andra svenska medborgare, lika i rättigheter och lika i plikter, och då undrar jag, om vi icke kunna av dem begära det tillmötesgående, att där oförmågan till skattebetalning är förskyld, där må den medföra, att rösträtten förloras. Men, säger man: de hava inte samma förmåner som vi andra. Om vi emellertid, mina herrar, se till, vad vi göra här i riksdagen, så är det viktigaste området för våra beslut icke blott vår sociala lagstiftning utan just beviljandet av de medel, som denna sociala lagstiftning kräver för sitt genomförande. Här föreligger i år en kungl. proposition om pensionslagens ändring. Här förerbådas, icke i år men inom kort ett förslag till obligatorisk sjukförsäkring, till omläggning av hela den sociala försäkringen och olycksfallsförsäkringen. Här hava vi en skattelagstiftning, vari man infört talrika och vittgående avdragsrättigheter särskilt med hänsyn till arbetarna. Jag vädjar till herrarna, om det ej är mycket gjort. Mera kan göras för att möjliggöra den skatteplikts fullgörande, som är ett nödvändigt komplement till rätten att välja dem, som skola beskatta det svenska folket. Jag vågar tro, att den begäran, som vi framställa om utredning i denna punkt, icke är obillig.

Och till sist, när vi hava framställt detta förslag om viss grundlagstexts antagande såsom vilande och samtidigt ett förslag till utredning, så är det för att markera, att de två frågor, som genom det bristfälliga eller felaktiga direktivet till 1918 års kommitté i dess betänkande kommit att kombineras eller sammansättas, måste skiljas åt. Vi måste göra klart för oss, att rösträtten är en sak och att befrielsen eller anståndet med skattebetalningen, då förmågan brister, är en annan. Under sådana förhållanden kan jag naturligtvis icke hava något emot att, därest det skulle

*Ang. det politiska utskyllsrekket.*  
(Forts.)

Ang. det politiska utskyllsrek-  
ket.

(Forts.)

befinnas lämpligare eller vinna mera genklang, gå med på herrar Clasons och Ekmans avgivna reservation, men jag anser, att i klarhetens namn det är vida bättre att gå på den linje, som jag och mina medreservanter angivit, och därför ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr ALEXANDERSON: Herr vice talman! Det skulle ju onekligen för mig vara en smula frestande som kammarens ledamöter lätt förstå, att med anledning av reservationerna och med anledning av den förda debatten mera ingående diskutera dessa frågor. Jag har emellertid redan en gång under denna riksdag länge tröttat kammarens ledamöter med mitt tal i ämnet, så att jag skall icke falla för frestelsen att i dag hålla något långt anförande. Jag behöver det desto mindre, som de flesta av de synpunkter, jag skulle hava kommit att framföra redan på ett förträffligt sätt framförts av utskottets representant, herr Lyberg. Men några små randanmärkningar till vad särskilt herrar Clason och Reuterskiöld i dag sagt och till vad de anført i sina reservationer, må ändå tillåtas mig.

Herr Lyberg fäste uppmärksamheten på, att situationen onekligen är nycket egenartad, i det man yrkar, att samma riksdag, som redan debatterat och genom sitt beslut tagit ståndpunkt till en viss fråga av grundlags innebörd, skall omedelbart efteråt debattera och besluta om samma fråga i så gott som alldeles samma form. Jag vågar påstå, att herr Reuterskiölds företrädare på den lärostol han sitter, den tid de tillhörde riksdagen, icke skulle hava funnit det vara rätta sättet att behandla grundlagsärenden att gynna och uppmuntra sådana tendenser. Och det är nog också ett tecken på, att man på reservanternas sida känt sig en smula besvärad och i följd därav ovisst, hur man skall förhålla sig på minst angräpliga sätt, då reservanterna delat sig på icke mindre än tre linjer. Tre av andra kammarens högerrepresentanter hava icke velat vara med på en utredning, vare sig sådan herr Reuterskiöld eller sådan herr Clason tänkt sig den — förmodligen enär de anse, att en sådan utredning icke kan giva något resultat. Herr Clason å sin sida har en stark känsla, som han givit uttryck åt i debatten, för orimligheten av, att man redan nu vid samma riksdag beslutar såsom vilande en grundlagsändring, som innebär återinförande i grundlagen av vad man avfört därur för någon månad sedan.

Man har emellertid åberopat som skäl för vidtagande av nya utredningsåtgärder — och så långt äro herrar Clason och Reuterskiöld ense att något sådant borde göras — att den redan gjorda utredningen är bristfällig. Vad då först angår herr Clasons anmärkningar mot denna utredning, har jag icke lyckats förstå, i vilket hänseende vi kommitterade skulle kunnat klargöra frågan bättre genom att vidtaga de av herr Clason föreslagna åtgärderna. Det var vill jag minnas, vid denna riksdags remissdebatt, som herr Clason stod i talarstolen och med skäl och med instämmande från olika håll i kammaren klagade över det överhandtagande kommittéväsendet här i landet samt över de stora och dryga kost-

nader, som dessa kommittéer föra med sig. Den lilla kommitté, det här är fråga om, den fattade verkligen icke sin sak så, att den skulle ansett det vara försvarligt att väsentligt öka kostnaderna och tidsutdräkten genom att giva sig in på en utredning, som man på förhand kunde förutse icke skulle giva något bidrag av värde till belysande av den fråga, som kommittén hade sig förelagd. Det är vad jag med herr Lindhagen skulle vilja kalla "makulaturism", när man får en utredning, som med bilagor går på så och så många hundra sidor och med diverse statistik och utredningar och så ändå icke giver något.

Nu tror emellertid herr Clason för sin del, att om man går så till väga, att man utväljer ett antal kommuner och där undersöker i detalj, vilka som där böra anses vara skattesolkare i egentlig mening och vilka som restera på grund av oförvållad oförmåga, så skulle man kunna få fram en bild av förhållandena, med vars hjälp man kunde lösa problemet att lösa de båda kategorierna åt i rösträttshänseende. Ja, det är först och främst en liten nätt utredningsuppgift, som därmed förelägges utredningsmännen! Man kan naturligtvis icke gå till några små lantkommuner, där blott några få resterande förefinnas, då det är bekant, att de resterande förefinnas framförallt i större industrikommuner och storstadskommuner. Man måste taga med som en typ exempelvis ett samhälle som Norrköpings stad o. s. v., och så hade man med några "sjukbesökare"-metoder fått gå från hem till hem, förmodar jag och fråga: har det varit sjukdom här eller har det varit andra anledningar till att ni resterar o. s. v. Ty på annat sätt har man icke kunnat komma till botten av frågan om vilka som äro skattesolkare och vilka som icke äro det. Även om man vill ha till resultat en fördelning på yrkesgrupper, så är uppenbart, att man icke kan åstadkomma den med mindre än att man går till *de enskilda fallen*. Om man däremot vill se, huru de *resterande* fördela sig på olika yrkesgrupper, så finner man detta klarlagt i den officiella valstatistiken, och denna statistik är också avtryckt, återopad och kommenterad i kommitterades utlåtande.

Men jag påstår vidare, att herr Clason skall bliva svaret skyldig på den frågan: om man nu hade fått en något trognare bild av, hur det förhåller sig i ett antal olika kommuner med de olika anledningarna till skattesolkning, hur hade man därmed fått en utgångspunkt för en lagstiftning, som skapar rättvisa vid bedömande av de konkreta fallen? Antag alltså, att man vet, att det förhåller sig ungefär så och så inom de olika yrkesgrupperna och bland de gifta och ogifta personerna i de och de s. k. stickprovkommunerna. Vad vill man då därav draga för slutsats beträffande de åtgärder, som sedan skola i lagstiftningsväg vidtagas för att kunna få ett tillförlitligt och säkert avgörande i de enskilda fallen, när det gäller att bestämma, om den och den personen skall uteslutas från rösträtt eller icke? Jag vågar påstå, att man icke fått någon som helst ledning eller garanti för ett rättvist avgörande.

Ytterligare vill jag bestämt bestrida att utredningen var något "hastverk", såsom herr Clason ville göra gällande. Den pågick under

*Ang. det politiska utskyllsirec-  
ket.*  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skylsstreet.  
ket.  
(Forts.)

ett helt år. Även om regeringen icke hade förelagt frågan för urtima riksdagen 1918, så hade utredningen i alla fall blivit avlämnad vid ungefär samma tid, möjligen en eller par veckor senare, beroende på långsammare korrekturarbete. Manuskriptet till utlåtandet var redan praktiskt taget färdigt vid den tidpunkt, då regeringen beslöt sig för att upp- taga frågan. Något hastverk är utredningen således icke, och 1918 års urtima riksdag har åtminstone icke givit anledning därtill.

Herr Reuterskiöld ville göra gällande, att kommittéarbetet var på förhand felaktigt inriktat. Det är ju så, mina herrar, att det liberala partiets ståndpunkt till denna fråga av ålder varit den, att det icke i princip varit för utskylsstreckets slopande, utan tvärtom har det under många år förfäktat den ståndpunkten, att man skulle söka att göra en skillnad mellan de förvällande och oförvällande skatteresterande och påkallat utredning i denna riktning. Mot denna ståndpunkt har ju som bekant högern i konstitutionsutskottet — där dess främste representant var herr Clason — riksdag efter riksdag intagit den ståndpunkten, att sådan utskiftning vore omöjlig och således den liberala linjen orimlig. Som herr Lyberg anmärkte, är det för herr Clason en något fatal situation, att han nu, då likvisst, trots hans starka motstånd, en dylik utredning kommit till stånd, men med negativt resultat säger, att på honom verkar denna utredning icke övertygande, ty han finner det så naturligt och klart, att man verkligen skall kunna finna en lösning. Emellertid, utskiftning var alltså det liberala kravet, och i enlighet därmed avfattades den liberala statsministerns direktiv till den lilla kommittén. Och det borde icke vara någon hemlighet, att denne liberale statsminister själv var en varm och övertygad anhängare av denna uppfattning att man kunde göra en sådan uppdelning, som han i konstitutionsutskottet tidigare vid flera tillfällen försvarat. Kommitténs resultat var alltså sannerligen icke någon behaglig överraskning för den liberale statsministern. Men han fann sig i likhet med det liberala partiets medlemmar i allmänhet övertygad om riktigheten av detta resultat. I trots av allt detta säger nu herr Reuterskiöld, att direktiven skulle varit felaktiga. Jag måste säga, att ett något underbarare försök att trolla med kammarens ledamöter än det, som herr Reuterskiöld här gjort sig skyldig till, har jag sällan bevittnat — ehuru jag sett trolleriprofessorer förr. För kommitterade uppställdes som riktpunkt det önskemål, "att rösträtt bör icke förloras på grund av utebliven skattebetalning i sådana fall, då uteblivandet beror på skattskyldigs betalningsoförmåga i följd av sjukdom, oförvålad arbetslöshet eller andra liknande av honom själv icke vållade förhållanden." Detta var alltså direktivet. Nu säger herr Reuterskiöld, att detta direktiv är alltför begränsat. Det borde nämligen icke uteslutande få hänga på *utebliven skattebetalning*. Man hade förbisett möjligheten av den av herr Reuterskiöld numera uppfunna och patenterade anordningen att icke alls *betrakta det* såsom underlåten skattebetalning, då någon efter erhållet anstånd eller befrielse underlåter att betala. Nu tror väl ändå icke herr Reuterskiöld, att denna



kommitté tagit sin uppgift på ett så löjligt och formalistiskt sätt, att den skulle ansett sig förhindrad att taga upp ett uppslag av så lindrigt och blott rent formellt modifierad art som att kalla saken för att "betalningstermin icke inträtt", då vederbörande fått ett moratorium? Naturligtvis har det icke varit av sådana grunder, utan det har varit på sakskäl, som kommitterade icke gått den av herr Reuterskiöld förordade vägen. Dessa sakskäl ha redan av herr Lyberg anförts, och de borde ligga i öppen dag. Herr Reuterskiöld har i själva verket fått uppslaget ifrån oss kommitterade. En passage i vårt utlåtande har varit den oskyldiga anledningen till hans projekt. Vi ansågo oss i fullständighetens namn skyldiga att berätta, att i ett par sydtyiska småstater, Baden och Elsass-Lothringen, hade följande lilla arrangemang av gammalt funnits: uppbördsmannen hade rätt att, om skattskyldig vid skatteterminen förklarar sig för tillfället ur stånd att betala, giva anstånd med uppbörderna, om han så funne skäligt. Till denna gamla inrättning anknöt man sedermera valrättsbestämmelserna i Baden och Elsass-Lothringen, i det man stadgar, att i allmänhet häftande för utskylder medför förlust av valrätt, men om vederbörande får anstånd, betraktades han, så länge denna anståndstid äger rum, dock högst ett visst antal månader, icke såsom häftande. Denna anordning kan vara rimlig, om den från början inrättats med hänsyn uteslutande till att lämna anstånd med skattebetalning, och om uppbördsmännen hava en viss gammal praxis att gå efter vid bedömandet av de skäl, som kunna föranleda sådant kortare anstånd. Men någon stor betydelse har det naturligtvis icke på grund av det kända ledsamma förhållandet, att den, som resterar med skatt och befinner sig i jämförelsevis fattiga levnadsvillkor och icke heller lyckas betala den närmaste tiden därefter, har sådana oerhörda svårigheter att sedan spara ihop för att längre fram kunna betala icke bara då förfallande nya skatter utan också den gamla. Det är gamla erfarna uppbördsmäns erfarenhet här i landet liksom annorstädes, att den där möjligheten — att komma något halvår efter och betala resterande skatter — är för mycket stora lager av befolkningen mycket liten, och därför spelar en sådan där bestämmelse mycken liten roll.

Nu tror herr Reuterskiöld, att man kan överflytta anordningen till oss och därvid t. o. m. vidga ut den, så att man i samma väg medger definitiv befrielse från skattebetalning. Men därvid förbiser han alldeles, att detta institut skulle i vårt land införas direkt inriktat på frågan om rösträttens bevarande eller icke bevarande. Och han tror verkligen, att den svenska allmänhetens ögon skulle bortvändas från förhållandet genom det lilla tricket med ett skattetekniskt förfarande, då det likvisst är faktum, att institutet skulle bli införd uteslutande för rösträttsreglernas skull. Något behov av institutet ur skatteuppbördssynpunkt har nämligen här i landet aldrig gjort sig hört, och det är heller icke i sådant sammanhang, som frågan nu tagits upp. Det är då klart, att prövningen skulle uppfattas av var och en som gällande direkt ett avgörande av enskild medborgares rösträtt eller icke.

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

Nu tror herr Reuterskiöld vidare, att om man låter en rätt lång tid förflyta mellan denna prövning och själva röstlängdens uppgörande, skulle man därmed kunna lyckas att fördunkla det verkliga förhållandet. Men detta kan så mycket mindre bli förhållandet, som naturligtvis i allmänhet de myndigheter — Konungens befallningshavande t. ex., som herr Reuterskiöld föreslagit — vilka skulle besluta om anstånd eller befrielse, i regel icke kunna meddela annat än anstånd på kortare tid. Skulle, som herr Reuterskiöld också förutsätter, förnyad begäran om anstånd beviljas, kommer man allt närmare in på den kritiska tidpunkten för vallängdens upprättande, och således blir inflytandet på denna längds innehåll allt uppenbarare. Det vore verkligen icke bara ur synpunkten att man orimligt toge i anspråk Konungens befallningshavandes tid, såsom redan herr Lyberg påpekat, utan också med hänsyn till Konungens befallningshavandes ställning i respektive län någonting ytterligt farligt och för deras auktoritet förödande att lägga denna så grundliga prövning i deras hand; och det är naturligtvis än omöjligare att låta taxeringsmyndigheterna taga hand om saken.

Jag tror, att för kammarens ledamöter i allmänhet, som äro vana vid praktiska angelägenheter, skall det stå rätt klart, huru litet framkomlig en sådan utväg är, som den av herr Reuterskiöld framkastade. Redan i herr Clasons reservation kommer det i grund och botten fram tvivel på dess användbarhet, och även högerreservanterna från andrakammar- sidan ha ju som nämnt icke velat gå med på skrivelseförslaget och det kan man icke förtänka dem.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla mig med att längre ingå på bemötande av, vad som här sagts, utan jag tillåter mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Wohlin: Herr talman! Den föreliggande frågan är en detalj, ehuru visserligen en mycket viktig sådan, av den större frågan om omgestaltningen av vårt lands författning, vilken behandlades och avgjordes här i kammaren för ett par månader sedan. Det är icke överensstämmande med riksdagsordningen att avvika från det ämne, som föreligger, men jag tror, att herr talmannen tillåter mig att göra den anmärkningen, att ännu betydelsefullare än det spörsmål, som här föreligger, är och har alltid, enligt min uppfattning, varit frågan om upprätthållandet av Sveriges tvåkammerssystem, vilken fråga genom de nyligen beslutade grundlagsändringarna blivit löst i en föga lycklig riktning. I syfte att om möjligt få denna sak på nytt upptagen vände jag mig under den tid, inom vilken motioner i konstitutionella frågor kunna väckas, till några representanter för de tre stora politiska partierna här i kammaren, vilka personer från utomstående håll för mig uppgivits såsom särskilt intresserade för förstakammarproblemet, med förfrågan, huruvida de vore villiga att medverka till en motionsvis framförd framställning om återupptagandet av detta problem till en förutsättningslös och allsidig utredning. Svaren ådagalade, att man på ett håll var föga

intresserad för saken, medan man på de två övriga hållen, som ju också kunde förväntas, ingalunda var ointresserad utan fast mera ansåg första-kammar-frågan vara alltjämt i realiteten olöst. Man ansåg det emellertid icke vara rätta tidpunkten att vid denna riksdag upptaga ärendet, utan att det borde få anstå därmed till något följande år. Ehuru jag icke delar denna åsikt, har jag fått böja mig för densamma, ty när det icke funnits möjlighet till samverkan med de stora partierna här i kammaren, hade en motion från min sida självfallet saknat alla utsikter att bifallas. Jag har velat säga detta, emedan jag i ett anförande under debatten i januari om de vilande grundlagsändringarna nämnde, att jag sedermera under riksdagen möjligen skulle få tillfälle att återkomma till denna fråga.

Vad beträffar det föreliggande spørsmålet om det politiska utskyldsstreet, har det förklarats från de mest auktoritativa håll inom den politiska riktning i vårt land, som allt fortfarande på för mig icke fullt förklarliga grunder anser sig företräda liberalismens grundsatser, att man av ålder hyst samma uppfattning som vi företräda, nämligen att medborgerliga rättigheter förutsätta vissa medborgerliga skyldigheters fullgörande. Herr Clason uttryckte i sitt anförande något tvivel härom, men han har dock därvid fått besked dels genom de äldre uttalanden i ämnet, som gjorts av herr Staaff m. fl. representanter för det liberala partiet under dettas glansdagar, dels ytterligare genom vissa uttalanden, som förekomma i den mycket åberopade sakkunnigutredningen av 1918, dels slutligen i dag genom den siste ärade talaren, herr Alexanderson, vilken i sitt anförande bekräftade, att det liberala partiet sedan gammalt hävdad den ifrågakommande rättsgrundsatsen och vilken ytterligare omtalade, att partiets nuvarande ordförande har varit en varm och övertygad anhängare av denna princip. Endast den förmenta omöjligheten att särskilja självförvållad och oförvållad oförmåga att betala skatt har för ett par år sedan kommit partiet att ändra ståndpunkt gentemot utskyldsstreet. Det är då så mycket anmärkningsvärdare, att i ett utlåtande av konstitutionsutskottet, som kommer att behandlas här om en kort stund, samtliga representanter för detta parti hava varit med om att borttaga det s. k. värnpliktsstreet, som är ett renodlat uttryck för samma rättsgrundsats. Mot detta streck kunna ju inga av de invändningar göras, som här från liberalt håll blivit resta mot utskyldsstreet.

Det finnes vidare i denna kammare en ärad representant för industriarbetarklassen, på vilkens anföranden vi alla sätta stort värde, men som tyvärr brukar tala så lågmält, att jag från min plats i kammaren ofta har svårt att uppfatta hans för vår rättsåskådnings utveckling i rätt riktning vägledande framställningar. Jag har emellertid, efter det att förra debatten ägt rum, läst herr kyrkoherde Klefbeck's uttalande under densamma och funnit i detta bland annat följande: "Det föreföll för övrigt ganska underligt, när herr Wohlin, såsom representant för bondeklassen, så starkt förde fram sitt vackra tal om rättsgrundsatser och satte dem i motsats mot klassprivilegier. Herr Alexanderson har

*Ang. det politiska utskyldsstreet.*  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

förut belyst detta, men jag vill ändå peka på, att alla dessa arbetare, om vilka man sagt, att de icke betala sin skatt, i alla fall — det har mångtusende gånger framförts från vårt håll — fullgjort skyldigheter mot samhället, som sannerligen icke äro små. De hava betalt indirekta skatter, såsom vi veta, och fullgjort sin värnplikt. Det ena som det andra är medborgerliga skyldigheter, som bestämt, om de mättes i pengar, skulle befinnas vara värda långt mera än det belopp, som skatten belöper sig till. Att då stämpla dem som sådana, som blott vilja taga ut sina rättigheter, men icke vilja ikläda sig några skyldigheter, anser jag icke riktigt talat." Herr Klefbeck har sålunda för några månader tillbaka — fränsett att han missuppfattat vår ståndpunkt, ty vi hava aldrig sagt att arbetarna "icke vilja ikläda sig några skyldigheter" — i sin argumentation för utskyldsstreckets borttagande hänvisat till och gjort gällande, att värnpliktsstrecket för arbetareklassens vidkommande i viss mån har utgjort en motsvarighet till det politiska utskyldsstrecket. Han har icke desto mindre i likhet med sina meningsfränder uti ett följande konstitutionsutskottsutlåtande varit med om att tillstyrka värnpliktsstreckets borttagande. Det behövs icke mera än att sammanställa dessa båda ståndpunkter med varandra för att bliva något tveksam om, huruvida det är så helt bestämt med den rättsuppfattning, som man i princip förklarar sig hylla, men som man endast av vissa praktiska skäl, varom debatten i övrigt rör sig, säger sig hava måst frångå ifråga om utskyldsstrecket.

Herr Alexanderson, som bär det största ansvaret för, att den av det liberala partiet förut hävdade rättsuppfattningen ansetts böra övergivas, har gentemot den av herr Reuterskiöld m. fl. anvisade vägen att särskilja självförvållad och oförvållad försummelse av skattebetalning bland annat anført, att herr Reuterskiölds linje är oframkomlig, och att detta skulle hava visats i 1918 års kommittébetänkande. Jag har givetvis icke samma insikt i fråga om skattebetalning och uppbördsväsen som herr Alexanderson, men för mitt lekmannaomdöme framstår det som en rätt framkomlig väg att tänka sig en anordning, varigenom betalningen av förfallen skuld till kronan får anstå en viss tid, liksom det är vanligt, att enskilda skulder under viss tid få anstå. Det förhållandet, att man i några utländska länder skulle hava konstaterat ökad svårighet att sedermera inbetala dessa på viss anståndstid ställda skattebetalningar, synes mig mindre hållbart, när man tager i betraktande de orsaker till uraktlåtenhet av skattebetalning, som här skulle kunna godkännas som grund för uppskov, nämligen arbetslöshet på grund av driftsinställelse och sjukdom etc., förhållanden som i regel förr eller senare måste upphöra. För den händelse att de icke upphöra, har herr Reuterskiöld i sin reservation också tänkt, att fullständig befrielse skulle kunna beviljas. Enligt min uppfattning tänker man därtill väl lågt om våra svenska taxeringsorgan och våra länsstyrelser, om man tror, att de skulle bedöma dessa skatteuppbördsfrågor efter sin politiska åskådning på sätt, som en ärad talare från konstitutionsutskottet i ett tidigare anförande

gjorde gällande. Jag föreställer mig, att den svenska ämbetsmannakåren vid utövningen av sin tjänst icke tager hänsyn till sin politiska åskådning, och jag tror, att det är ett överord från herr Alexandersons sida, då han säger, att det skulle bliva för Konungens befallningshavande i Sveriges land "farligt och förödande", om de skulle få en dylik, enligt min mening, rätt naturlig prövning åt sig anförtrodd. Herr Alexander-son, som ansåg sig hava hört trolleriprofessorer förr — förmodligen, då han hade hört sina egna ord vid tidigare tillfällen här i riksdagen — anser att 1918 års sakkunnigutredning är slutgiltig och definitiv. Så anspråksfull är dock ingen annan, som deltagit i offentligt utredningsarbete här i landet, ty alla frågor äro dock av den art, att de kunna ses från många sidor, och synpunkter finnas i regel, som icke alltid komma fram under den första behandlingen. Den önskan att få denna fråga änyo upptagen till utredning, som framförts från reservanternas sida, synes så mycket mera befogad, som just "anständslinjen" uppenbarligen blivit väl summariskt behandlad i ifrågavarande sakkunnigutlåtande.

Det har under den föregående debatten i denna fråga från flera ärade kammarledamöters sida sökts göra gällande, att de, som företräda denna åskådning om det politiska utskyldsstreckets betydelse, göra detta icke på grund av sin rättsuppfattning, som de själva påstå, utan med hänsyn till särskilda politiska intressen. Jag anser emellertid, att man måste hava så mycken aktning för varandra här i riksdagen, att man blir trodd av sina motståndare, då man för sin åsikt anför vissa skäl, och att man icke tillvitas bevekelsegrunder, som enligt ens egen förklaring icke förefinnas. Jag vill särskilt tillägga, att för mig, som för övrigt stod på denna ståndpunkt långt innan jag hade en aning om, att jag skulle komma in i det politiska livet, är tankegången, att det politiska utskyldsstreckets återinförande i modifierad form skulle i politiskt hänseende gagna en viss samhällsklass och skada en annan, så mycket mera främmande, som jag över huvud taget icke alls tror, att åtgärden ifråga har eller kommer att få någon större praktisk politisk betydelse. Den senaste tidens erfarenheter från de politiska och kommunala valen här i landet hava visat ett alltmera bristande intresse för det politiska livet, icke minst inom de delar av vårt lands befolkning, som, enligt nu berörda uppfattning, särskilt skulle skadas av ett politiskt utskyldsstreck. Jag tror, att utgången av valen kommer att bliva ungefär densamma om alla dessa skattesolkare få rösträtt eller icke. Ty i stort sett tror jag, att flertalet av dem icke kommer att begagna sig av rösträtten, även om de få den, icke blott av det skälet, som jag nämnde, utan även därför, att dessa personer i mycket stor utsträckning vid tiden för rösträttens utövning äro bosatta på andra orter än på den ort, där de äro röstberättigade. Herr Klefbeck har också i förenämnda yttrande påpekat, att det kan komma en tid, då förhållandena bliva så omkastade, att den svenska jordbrukande befolkningen till följd av skattetryckets ökning och ogynnsamma konjunkturer kan komma i ett sådant läge, att den i lika hög grad som den industriarbetande klassen kan erfara olä-

*Ang. det politiska utskyldsstreckets.*  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

genheterna av utskyldsstreckets befintlighet. Han har i detta sitt anförande även låtit framskymta, att i sådant hänseende skulle möjligen åsikten bland våra svenska bönder om detta rättfärdighetskrav bliva en annan. Jag tror, att på den punkten har herr kyrkoherden fullständigt misstagit sig om sinnelaget hos de befolkningsklasser, han därvidlag haft i tankarna. Hur konjunkturerna än komma att växla, och vilka befolkningsgrupper, dessa olägenheter än komma att träffa, skall nog bondeklassen i Sverige fortfarande och i all framtid bibehålla sin nuvarande uppfattning om det riktiga i att den politiska rösträtten knytes vid villkoren av vissa medborgerliga skyldigheters fullgörande.

Herr Lyberg har behandlat de olika i ämnet väckta motionerna och därvid gjort mig den äran att rätt utförligt uppehålla sig vid den lilla motion, som jag i början av riksdagen väckte. Herr Lyberg förklarade, att det var en "roman" på hela fyra sidor, som slutade, där det roliga skulle börja. Ja, det roliga brukar ju vara, när kontrahenterna finna varandra, men jag har ju här angivit, att jag, som i rösträttsfrågan under de gångna åren haft med det liberala partiets rätt nära sammanfallande åsikter, icke har kunnat finna det liberala partiet just i slutet av "romanen", så icke är det något roligt, som den romanläsande ledamoten av konstitutionsutskottet har gått miste om. Det har för övrigt varit för att visa, att man även från liberala utgångspunkter kommer till vår ståndpunkt ifråga om utskyldsstrecket, som jag varit en smula anspråksfull och berättat denna förhistoria till min ståndpunkt beträffande utskyldsstrecket.

Det har gjorts gällande från herr Clasons m. fl:s sida, att den av herr Reuterskiöld och medreservanter intagna ståndpunkten är mindre lycklig, då dessa reservanter begära omedelbart återinförande till vilande i grundlagsenlig ordning av ifrågavarande bestämmelser om utskyldsstrecket och samtidigt därmed en utredning, i stället för att endast inskränka sig till ett skrivelseförslag på sätt, som herr Clason föreslår. Vidare har från olika håll som en svaghet bland reservanterna även anmärkts, att dessa splittrat sig på icke mindre än tre olika linjer. Jag tror nu för min del, att splittringen i själva verket icke är så stor, ty linjerna konvergera mot samma punkt och mot samma mål, nämligen införandet i vår grundlag av ett reviderat politiskt utskyldsstreck. De meningsskiljaktigheter, som förefinnas mellan reservanterna, röra mera formen än innehållet. Herr Reuterskiöld har emellertid redan förklarat, varför han och hans medreservanter funnit sig böra formulera sin reservation på sätt som skett, och jag vill för min del hellre ansluta mig till den linjen än till herr Clasons. Detta därför, att när man möter så liten förståelse för den ifrågavarande rättsgrundsatsen hos en så stor del av kammarens ledamöter, de som arbeta för återinförandet av ett reviderat utskyldsstreck behöva en viss fastare utgångspunkt för det framtida arbetet än som gives dem ifall de här frånfalla kravet på det oreviderade utskyldsstreckets återinförande tillsvidare. Dessutom har av herr Reuterskiöld påpekats, att ett beslut om dessa bestämmelsers an-

tagande till vilande i grundlagsenlig ordning icke komme att medföra några olägenheter i avseende å de stundande valen.

Ja, mina herrar, de glest besatta bänkarna i denna kammare och det matta politiska intresse, som ju över huvud taget förmärkts under denna riksdag allt sedan dess början, gör att man icke har anledning hoppas på någon större framgång detta år för det här framställda yrkandet på ett reviderat utskyldsstreckets införande. Men detta har icke hindrat oss, som 1918 ansågo, att ett mycket väsentligt fel begicks vid den stora uppgörelsen i rösträtts- och författningsfrågorna, att vid denna riksdag motionsvis göra dessa framställningar, och det har ej hindrat rätt många av konstitutionsutskottets medlemmar att reservationsvis framföra detta här framställda krav. Det är min förhoppning, att även om, såsom jag dess värre förmodar, den ena eller sannolikt båda de ifrågasvarande reservationerna denna gång komma att avslås, insikten om det verkligt rättfärdiga i tankegången om att medborgerliga rättigheter förutsätta medborgerliga skyldigheters fullgörande skall växa sig allt starkare även hos dem, som för närvarande övergivit den, och växa sig allt starkare även bland de ärade representanterna för den stora industriarbetarklassen, vars levnadsförhållanden för närvarande otvivelaktigt äro svåra, men som icke desto mindre saknar anledning att motsätta sig bibehållandet av en dylik rättsgrundsats i svensk lagstiftning. Jag beklagar livligt, att den åtgärd, som vidtogs åren 1918 och 1919, skall få den följden, att denna fråga icke endast denna gång utan enligt min tro vid många följande tillfällen skall riva upp debatter och stridigheter — om också i vänskaplig anda — mellan olika meningsriktningar i riksdagen. Det är icke till gagn för vårt politiska arbete, som under den kommande fyraårsperioden har så många stora och viktiga statsfinansiella och ekonomiska uppgifter sig förelagt, att strider rörande författningsfrågor skola grunla det goda samarbetet mellan de olika fraktionerna i riksdagen, men att så i någon mån blir fallet är åtminstone icke vår skuld, som i år för första gången få tillfälle att framföra denna fråga i riksdagen, utan ansvaret därför faller på andra.

Jag ber att få yrka bifall till herr Reuterskiölds m. fl. reservation.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr M ö l l e r: Herr vice talman! Genom föregående talares anföranden — jag menar då dem, som äro motståndare till det utskyldsstreck, som här föreslås till återinförande — har man, om jag undantager professor Wohlin, försökt att komma ifrån den ursprungliga motiveringen för sin ståndpunkt, som väsentligen var av moralisk art. Professor Wohlin har ju nu senast faktiskt helt och hållet gått tillbaka till den moraliska motiveringen igen. Jag betraktade det nu i varje fall som ett litet, litet framsteg hos speciellt professor Reuterskiöld och ett par av

*Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)*

Ang. det po- hans meningsfränder, att de försöka draga undan frågan från det mo-  
litiska ut- raliska planet i dess sammankoppling mellan utskylderna och rösträtten,  
skyldsstrec- fast jag ju måste erkänna, att försöket så till vida är misslyckat, som de  
ket. (Forts.) av naturligtvis i grund och botten själva inte stå på någon annan stånd-  
punkt än den moraliska.

Alla operera här med den kategori av skatteskokkare, som utan tvi-  
vel finnas i ganska stort antal i landet, vilka medvetet och avsiktligt för-  
söka undandraga sig fullgörandet av sina skyldigheter. Alla talare ope-  
rera med denna kategori, men när man skall draga slutsatsen ur argu-  
mentet, då drager man utan någon tvekan den slutsatsen, att det må gå  
med alla de andra, som oförskyllt falla för utskyldsstrecket, hur det vill;  
vi skola i varje fall, för att komma åt dem, som avsiktligt undandraga sig  
sin skattebetalning, göra ett generellt streck för alla. Ty det är väl ändå  
ingen enda i denna kammare, som av hr Clasons eller hr Reuterskiölds  
anföranden kunna få något som helst intryck av, att det skulle vara  
praktiskt utförbart att göra den ifrågasatta uppdelningen. Jag skall inte  
på den punkten förlänga den kritik, som professor Alexanderson och  
herr Lyberg framfört.

Jag vill bara påpeka, att det uppenbarligen skulle leda till en indivi-  
dualisering av fallen. Om man inte gjorde en särskild undersökning i  
varje fall, då ansökning om betalningsansånd inkommit, så vore ju hela  
åtgärden ganska meningslös. Men den arma myndighet — jag säger  
arma myndighet, det må vara vilken som helst som skulle få hand om  
saken — i vars händer man lägger saken, blir fullständigt olycklig. Vad  
skulle den taga hänsyn till? Skulle den be att få se hushållsböckerna hos  
vederbörande? Skulle den se efter, om vederbörande under året gjort  
någon utgift, som han kunde underlåtit, för att i stället betala sin skatt?  
Eller vilka slags undersökningar vore det, som skulle verkställas av den  
myndighet, som skall pröva anständsansökningarna? Skall det bli-  
na någon effektiv undersökning, då leder detta till en så ytterligt närgången  
kontroll över den enskilde medborgarens liv, att man kan vara övertygad  
om, att det skulle uppstå mycket, mycket svårare missnöje därmed än  
någonsin det faktum, att utskyldsstrecket nu är avskaffat, nu kan upp-  
väcka bland bondeklassen.

Jag skall tillåta mig en reflexion här, innan jag för övrigt går in  
på den anförda argumenteringen. När bondeförbundet och jordbrukar-  
nes riksförbund bildades, så hade jag den känslan, som också professor  
Wohlin här ofta har givit uttryck åt och som han har försökt att med  
all makt predika, att man ville bilda en av demokratisk anda genomträngd  
bonderörelse, närmast därför, att man hade förstått, att det var ett miss-  
grepp av den gamla högern att så ytterligt energiskt, som skedde, ända  
fram till 1918, motsätta sig en verklig demokratisering av vårt offentliga  
liv. Nu tillät jag mig, då frågan förra gången var före här, betona, att  
dessa utskyldsstreck — man må förklara det hur man vill — faktiskt  
hänga samman med frågan om industriarbetarnas rösträtt. När jag då  
ser representanterna här i riksdagen för dem, som själva kalla sig den



nya bondedemokratin, gå till storms mot ett önskemål hos industriarbetarklassen, som först efter många, många års hård kamp har kunnat realiseras, då ser jag ju i stället för ett nytt demokratiskt parti, som visserligen har andra intressen än dem, som utmärka industriarbetardemokratien, vilket i många fall står på annan ståndpunkt, då ser jag, säger jag, att denna bondedemokrati i stället blivit *reaktionens stormtrupp* i vårt land, som går till de verkligt allvarliga anfallen. Här gäller det nu i dag rösträtten. Vänta, tills vi komma till åttatimmarsdagen, så få vi se detsamma, och då vi komma till spannmålstullarna få vi kanske uppleva det i ännu högre grad, trots det lilla återtag i bevillningsutskottet, som vi känna till från dagens tidningar. Professor Wohlin har ju förresten skickat ut några svalor om möjligheten för ett samarbete mellan industriarbetardemokratien och bondedemokratien. Det är en snygg metod denna att söka leda in utvecklingen på sådana vägar, när man går fram på det sättet, som bl. a. dessa yrkanden och motioner i rösträttsfrågan giva uttryck för! Ty jag slår yttermera fast, att det faktiskt är *industriarbetarnas rösträttsfråga* det här gäller. Den saken kommer man inte ifrån, när man tittar på statistiken. Jag har tillåtit mig att räkna ut för 14 valkretsar i vårt land, huru många industriarbetare, som falla för de olika strecken. Sammanlagt är det som bekant 186,000 i 56 valkretsar. Men i dessa 14 valkretsar, som framför allt ha en storindustri och i hög grad äro befolkade av industriarbetare, falla sammanlagt 102,000 industriarbetare för dessa streck. Bland bondeklassen falla i hela vårt land för dessa streck inte mer än 11,000 personer, vilket ju säger oss åtskilligt om, vad det är för slags intressen, som här stå emot varandra.

Jag skall nu tillåta mig att fråga professor Reuterskiöld vilken skillnad — för en lekman är det ju i varje fall ytterligt svårt att fatta skillnaden — det kan finnas mellan den "inre rättvisan" i en sak och den "yttre rättvisan" i en sak. Jag tror för min del, att man icke har sinne för rättvisa alls, om man, som professor Reuterskiöld, bara bryr sig om den yttre rättvisan men blankt struntar i den inre rättvisan. Professor Reuterskiöld framställde saken ju så, att nu vore det fråga om en yttre rättvisa bara, icke om den inre rättvisan i allt detta. Därför är det enligt hans mening icke heller en moralisk fråga, men man måste väl medge, att om det icke är någon moralisk fråga, det är en *ekonomisk fråga*; någotdera måste det vara. Men är det då en ekonomisk fråga, så ligger däri ett erkännande av att man här vill på en omväg för vissa grupper av vår befolkning återinföra i våra rösträttsbestämmelser ett penningstreck. Ja, det är för mig alldeles klart, att det här faktiskt gäller icke att återinföra en oskyldig ordningsregel i vårt offentliga liv utan faktiskt att i vårt land *omintetgöra den allmänna rösträtten*. Det intresserar mig inte i detta sammanhang, om folk lider av politisk slöhet eller om det har visats något som kallas för valtrötthet och sådant. För mig är det uppenbart, att den enda säkra grundvalen att bygga ett rättssamhälle på är, att varje man och varje kvinna, som har hunnit till en politiskt mogen och myndig ålder, får lika rättigheter, lika inflytande över den lagstiftning,

Ang. det politiska utskyllsstreet.  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

som alla äro precis lika skyldiga att lyda. Det tror jag är den stora och bäriga rättsgrundsatsen. Och när professor Wohlin slutade sitt anfö- rande med den förhoppningen, att insikten om det verkligt rättfärdiga i bondegruppernas ståndpunkt skall växa sig starkare och starkare även bland dem, som nu äro motståndare därtill, så får jag erkänna, att jag undrade en smula, om inte orden skulle stocka sig i halsen på honom, när man vet, att det i denna stund finnes omkring 100,000 arbetslösa i detta land, vilka under mars och juni månader skola betala sina förfallna kommunalutskylder, grundade på inkomster under det bästa arbetsför- tjänstår, som svenska arbetare haft, nämligen under år 1919! Jag kan för min del inte annat än uppröras över försöken att göra detta till en sådan rättfärdighetsfråga. Om nu den bristande inbetalningen av årets utskylder skulle ha haft inflytande på den rösträtt, som tillkommer svenska folket vid de val, som antagligen skola äga rum till hösten, skulle då någon människa med gott samvete ha kunnat gå ut och förklara: "Ja, de där 100,000, som blevo arbetslösa på våren och som inte kunde betala sina skatter, de äro några oordentliga slarvar, som varken skola ha eller böra ha inflytande i vårt offentliga liv."

Andra kammaren har ju redan avslagit de förslag, som här föreligga, och jag skall inte bry mig om några långa utläggningar. Jag skulle bara vilja ge den s. k. bondedemokratiens representanter en enda sak att tänka på. Om det bleve fullständig missväxt under ett par år i vårt land eller om — jag medger mycket gärna, att det är en rent teoretisk frågeställning, men den är principiellt riktig — det skulle hända, att våra bönder icke kunde försälja någon del av sina varor under en längre tid, under ett eller ett par år, utan finge ligga med dem, och alltså inte kunde skaffa sig några pengar och blevo ruinerade praktiskt taget allesamman eller åtminstone en 25 eller 30 proc. av dem, då skulle de befinna sig i precis samma situation som den svenska arbetarklassen nu befinner sig i. Skulle man då ha tyckt, att det vore riktigt, att Sveriges bondeklass bleve be- rövad sin rösträtt? Då skulle kanske ögonen gå upp för att det finnes andra och efter min mening ofantligt mycket mer vägande skäl för att ändå tillåta människorna att behålla sin rösträtt, även om de råkat i eko- nomiska svårigheter.

Ja, herr vice talman, jag skall i korthet be att få yrka bifall till ut- skottets hemställan i den förhoppningen, att den strid, vars tredje upp- blossning vid denna riksdag vi nu bevittna, måtte definitivt kunna upp- höra, sedan de här väckta motionerna gjort den beräknade tjänsten för bonderörelsen vid de val, som vi ha att vänta till hösten — ty trots allt åberopande av den ärliga övertygelsen så misstänker jag, att där ligger pudelns kärna!

Herr Lindhagen: Jag har tillåtit mig väcka en motion, som, förutan att den föreslår upphävandet av återstående så kallade rösträtts- streck, även innehåller en särskild motivering för avslag på de nu fram- lagda motionerna om återinförande av utskyldsstrecket. Denna min mo-

tion behandlas även i denna del i ett senare betänkande, ehuru jag trott och förmodat, att den sak denna motion avser, såsom intimt sammanhängande med den nu föreliggande, skulle ha behandlats i detta sammanhang.

Det återstår för mig nu endast att åberopa de skäl, som jag där tilllät mig att anföra, skäl, som i denna kammare icke varit föremål för någon särskild utläggning.

Jag vill bara göra den erinran, då herr Möller nu sist sade, att ett rätts-samhälle kommer att grundas på den allmänna rösträttens genomförande utan några streck, att jag för min del tror, att han har väl mycket över-skattat detta medel för att uppnå ett rättssamhälle. Jag medger, att det är ett litet steg mot ett rättssamhälle. Det har varit ett grovgöra att ta bort dessa streck, ett själsmördande grovgöra, som vi haft under en generation, men vad det nu gäller är att slå sig fram till nästa bagatell för att nå detta rättssamhälle. Alla dessa så kallade milstolpar äro enligt min uppfattning endast bagateller på vägen mot detta rättssamhälle.

Jag vidhåller den uppfattning jag uttalat här en föregående gång, att förr än vi bli klara med att ta varandra precis sådana vi äro och inte försöka utskilja några såsom bättre eller sämre och lägga olika måttstockar på de syndiga människor, som vi äro allesammans, kommer man icke att nalkas ens någon rätt. Skulle vi nu försöka att hindra varandra att utöva rösträtt på grund av ouppfyllda förpliktelser mot samhälle och individer, ja, om vi skulle göra detta grundligt och rättvist, då skulle det inte finnas en enda kotte i detta land, som komme att få rösträtt, enligt min uppfattning.

Detta förslag om utskyldsstreckets innebär således, så vitt jag förstår, ett försök till återinförande av en giftblandning i det politiska arbetet, som vi trodde, att vi skulle ha kommit ifrån. Det kan inte leda till andra resultat än att det politiska livet åter nedsjunkit till ett oerhört lågt plan med alla dessa små uträkningar och beräkningar, som vi föra fram under det lånade namnet av rättstankar och rättsgrundsatser.

Jag ber, herr talman, att på de skäl jag anført i min motion få yrka avslag å de här föreliggande motionerna.

På framställning av herr förste vice talmannen uppsköts den fortsatta överläggningen om förevarande utlåtande till aftonsammanträdet.

Avgåvos följande motioner:

nr 196, av herr *Borell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse;

nr 197, av herr *Hallin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Göteborgs och Bohus läns landsting från skyldighet att för statens järnvägars räkning inlösa visst markområde vid Tingstad; samt

nr 198, av herr *Johansson, Johan*, i Kälkebo m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 284 med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.

*Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.*

(Forts.)

Dessa motioner hänvisades, nr 196 till bankoutskottet, nr 197 till statsutskottet och nr 198 till behandling av lagutskott.

---

Upplästes en så lydande ansökning:  
Till Första Kammaren.

Jag får härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 8 till 25 april för resa till Genève och Bruxelles såsom representant för Riksdagens Interp. Grupp vid Intp. Unionens rådsmöte och sammanträde med exekutivkommittén och för samma ändamål vid motsvarande sammanträden inom Union des Associations pour la Société des Nations.

Stockholm den 6 April 1921.

*Theodor Adelswärd.*

Denna anhållan bifölls.

---

Anmäldes och bordlades  
konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckt motion om rätt för äkta make att under viss förutsättning på grund av fullmakt utöva kommunal och politisk rösträtt för den andre maken; och

nr 34, i anledning av väckt motion om de tillfälliga utskottens avskaffande och ersättande med utskott, gemensamma för båda kamrarna; statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 *sjunde* huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 *sjunde* huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag för uppförande eller inrättande av arbetshem; och

nr 39, i anledning av kamrarnes återremiss av punkt 69 (angående stipendier för utbildning av tuberkulosläkare) i statsutskottets utlåtande nr 5 A; samt

bankoutskottets utlåtande nr 25, angående vissa framställningar rörande elvte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammaren åtskildes kl. 4,32 e. m.

In fidem  
*A. v. Krusenstjerna.*

## Onsdagen den 6 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner angående ett mera effektivt tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras mödrars rätt m. m.; samt

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj: t i fråga om viss ändring i gällande bestämmelser om laga domstol i brottmål.

Fortsattes överläggningen om konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 16 § riksdagsordningen.

*Ang. det politiska utskyldsstrecket.*  
(Forts.)

Herr Cla son: Jag begärde ordet för ett par repliker särskilt till herrar Lyberg och Alexanderson. Jag vill säga, att jag ej blev det minsta överraskad av den läggning deras argumentation fick. Jag hade på förhand klart för mig, att den skulle läggas efter den linjen, att 1918 års utredning var något fullständigt ofelbart. Huruvida de lyckades bevisa detta lämnar jag åt andra att avgöra. Utgången av voteringen i andra kammaren, där herr Reuterskiölds förslag om utredning samlade 91 röster, visar i alla fall, att man icke är fullständigt enig om saken. För min egen del är jag icke alls övertygad därom, hur mycket än herr Alexanderson i sitt anförande använde uttrycken "naturligtvis", "det är klart" etc. etc.

De båda ärade talarna gjorde mig till föremål för en särskild personlig vänlighet, i det de beklagade den genanta ställning jag uppgavs hava råkat i därigenom att jag — som orden föllo — skulle vid flera föregående riksdagar ha motsatt mig utredning rörande utskyldsstrecket, men nu i alla fall kommit in på utredningskravet. Jag nödgas då erinra om, att det icke förhåller sig alldeles på det viset. Något krav på den utredning, varom här är fråga, framställdes ej vid ett flertal föregående riksdagar. Det framställdes först vid 1917 års riksdag. När jag då motsatte mig detta krav framhöll jag för min del, att det sätt, varpå skattebetalningen fungerade, ytterst olika i olika landsdelar, visade att utskyldsstrecket fak-

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

tiskt var ett sorts ordentlighetsstreck och att den rätta vägen att gå därför enligt min tanke vore att försöka sig på åtgärder för att lätta de mindre bemedlades skattskyldighet, att underlätta skattebetalningen genom att öka antalet uppbördsstämmor o. s. v., o. s. v. Jag vågar påstå, att avståndet mellan den ståndpunkt jag då intog och den jag nu intager är mycket mindre än mellan den liberala ståndpunkten dittills, att utskyldsstrecket skulle bibehållas, och det totala slopandet av detta streck, till vilket man sedan kommit.

Båda talarne, särskilt herr Lyberg, underströko, att denna 1918 års utredning skulle varit synnerligen enhällig. Herr Lyberg uppläste därvid ett stycke ur herr Hildebrands uttalande, som visade att herr Hildebrand vid det sätt, varpå utredningen då lagts, hade förmåtts att ansluta sig till de övriga sakkunnigas uttalande om möjligheten eller svårigheten att skilja mellan den oförvållade och den självförvållade skattebetalningsförsumligheten, mellan fåren och getterna, som herr Lyberg, om jag ej hörde miste, uttryckte sig, varvid han tydligtvis räknade dem som betalade sina skatter såsom får. Nu vill jag säga, att detta ej var så underligt, på det sätt denna utredning var lagd, ty den var enligt min tanke felaktigt lagd. Men jag skall tillåta mig fortsätta citatet, där herr Lyberg stannade.

Herr Hildebrand fortsatte därefter: "Sakkunnigas flertal har då stannat vid att helt lättvindigt släppa hela utskyldsstrecket, ehuru de visserligen säga sig vara fullt medvetna därom, att deras reformlinje är ägnad att uppväcka de starkaste betänkligheter inom stora samhällsgrupper. Jag kan omöjligt komma till samma negativa resultat och har sålunda att utfinna något medel, som väsentligen medger undantag för den tillfälligt och ofrivilligt bristande utskyldsbetalningen."

Således var han visst ej enig med de sakkunniga, utan skilde sig från dem och sökte finna en annan utväg att nå målet, den utvägen att låta det stanna vid att fordra betalning för två år. När nu herr Lyberg i valrörelsen vill, att dessa förhållanden skola relateras, skulle jag vilja be honom, när han kommer in på denna fråga om enhälligheten, att han även relaterar detta förhållande fullständigt och tillika upplyser om vad herr Hildebrand uttalade om det enligt hans mening *lättvindiga sätt*, varpå de sakkunniga släppt utskyldsstrecket. Jag tror, att många skola instämma med herr Hildebrand i detta hans omdöme om utredningens lättvindighet.

När jag beträffande utredningen framhöll, att den skett under en viss brådska, så vill jag erinra därom, att det framgår av de sakkunniges betänkande, att herr Hildebrand först började delta i denna utredning i slutet av september 1918, och betänkandet avgavs ett stycke in i november. Under sådana förhållanden förefaller mig ganska tydligt, att åtminstone han ej haft tillfälle att ägna någon synnerligen ingående behandling åt spörsmålet.

Herrar Lyberg och Alexanderson ville göra gällande, att ingenting skulle vara vunnet med det statistiska underlag, som jag ansett **nödvän-**

digt och nyttigt för denna frågas lösning. Herr Lyberg ville särskilt göra gällande, att jag skulle fordrat något alldeles speciellt dunt, när jag ifrågasatt, att man skulle söka utröna förhållandet, i vad mån de skatteförsumliga över huvud visat intresse för politiska och kommunala frågor. Han sade, att det ej funnits någon möjlighet för dem att påvisa ett sådant intresse, då de ingen rösträtt hade. Det förefaller mig, att herr Lyberg förbisett, att även på den tiden det icke rådde samma diskvalifikationsgrunder på det politiska och det kommunala området; man kunde sålunda vara diskvalificerad på det ena av dessa områden, men icke på det andra. Det förefaller mig också, som om man skulle kunna nå ett ganska gott resultat, om man utsträckte denna undersökning till att omfatta exempelvis en jämförelse mellan de politiskt diskvalificerade enligt de 1917 gällande politiska rösträttsbestämmelserna och de kommunalt röstberättigade enligt 1918 års bestämmelser. Diskvalifikationen i dessa båda hänseenden följde ju alldeles olika grunder. Det kan hända och jag håller för sannolikt, att det därvid skulle visa sig, att mycket stora grupper äro alldeles likgiltiga för alla dessa frågor.

För resten framställde jag icke bara dessa frågor utan en hel rad andra. Herr Alexanderson sade kategoriskt, att det ej skulle tjäna något till att ha en saklig statistisk utredning som underlag. Jo, jag tror, att det skulle tjäna till ganska mycket, om man visste, hur faktiskt förhållandet ligger, i stället för att nu som alltid röra sig bara med allmänna talesätt. Jag skulle vilja påpeka det betydelsefulla av en sådan utredning icke bara för denna fråga, som vi nu behandla, utan även för hela den stora frågan om skattebetalningsförmågan över huvud och vilka åtgärder som på det området lämpligen kunna vidtagas för att få till stånd bättre betalning av skatterna, bättre möjlighet att underlätta densamma för de verkligt behövande men också att hålla efter de andra. Jag tror för resten, att redan en jämförelse mellan skattebeloppet och inkomsten skulle i en del fall visa, att det verkligen ej i realiteten är fråga om någon verklig oförmåga, utan snarare brist på intresse och vilja. Detta må också vara ett svar på vad herr Möller ville framhålla, då han påstod, att en undersökning av dessa förhållanden skulle leda till, så vitt jag förstod, en alldeles för intim granskning av folks privata förhållanden. Jag tror visst icke det; det finnes nog en hel del annan statistik, som går mycket längre in på privata förhållanden än denna, vars ändamål skulle bli att utröna, på vilka grunder folk underlåter att fullgöra sina skyldigheter till stat och kommun.

Herr Möller ville göra gällande, att i denna fråga egentligen skulle ligga ett försök att komma åt industriarbetarnas rösträtt för att så att säga omintetgöra den allmänna rösträtten för dem. Jag hoppas han erkänner, att den argumentationen ej på något sätt drabbar det förslag jag tillätit mig framställa. Men jag tillåter mig i alla fall uttala ett visst tvivel rörande hans uppfattning av saken. Jag undrar, om han själv verkligen tror, att de där 100,000 han rör sig med — kanske var det flera — verkligen skulle rekrytera den politiska eller kommunala val-

*Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.*  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

manskåren. Jag skulle vilja fråga: vet han, hur många av dem det var som deltog i sista valet i Stockholm? Jag misstänker, att det var en ganska liten procent. Men om verkligen dessa 100,000 skulle komma upp till de kommunala avgörandena, ehuru de i själva verket icke vore skattebetalare, trots det att en mycket stor del av dem hade lika förmåga att betala som de industriarbetare, som betalt, undrar jag, om verkligen den senare gruppen skulle vara så synnerligen tilltalad av detta, att bli beskattad av sådana som vore skattesolkare i egentlig mening.

När herr Möller förde fram de arbetslösa, vill jag återigen säga, att det är en kategori, som icke det ringaste beröres av det utredningsförslag jag framlagt. Jag har uttryckligen framhållit, att den oförvillade arbetslösheten och för resten arbetslösheten över huvud skulle kunna inverka på rätten att få uppskov eller att i vissa fall vinna avskrivning av skattskyldigheten.

Herr Möller uttalade också till sist några ord om detta förslag såsom ett bete i valfisket. Det drabbar naturligtvis icke heller mitt förslag; jag är icke motionär i detta ämne vid årets riksdag. Men jag kan ej hjälpa, att de mycket starka uttryck herr Möller använde ger mig anledning att fråga, om icke måhända man också vill använda denna sak som valfiske i någon mån på den andra sidan, hans sida. Jag skulle då vilja säga, att vill man slippa valfiske med dessa frågor, skulle jag tro, att det vore klokt att ansluta sig till mitt yrkande och att alla partier enades därom. Man skulle då för närvarande nedgräva stridsyxan genom att låta utredningen gå på den linjen, att ingen, som verkligen är oförmögen, skulle mista rätten, men att man ville förhindra de verkliga skattesolkarna och slarvarna att beskatta andra. Då tror jag, att frågan kunde bli fullständig avförd ur valrörelsen. Skall man nödvändigt ha den upp i valrörelsen, skall jag i anslutning till herr Lybergs avslutningsord tillåta mig göra en vördsam anhållan till vederbörande, att de äro så snälla och upplysa valmännen därom, att vid denna riksdag framlades från en del av högern det förslag, att man skulle verkställa en förutsättningslös utredning i den av mig antydda riktningen och därmed bli fri från frågan nu.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Jag skall först be att få svara ett par ord på den siste ärade talarens anförande.

Så vitt jag kommer ihåg — jag har ej tillgång till de sakkunniges betänkande för tillfället — voro de sakkunniga i sin utredning ense därom, att det icke ginge att skilja mellan sådana som oförskyllt voro ur stånd att betala skatter och sådana som skolkade. Det var den enigheten herr Lyberg med sådan styrka betonade. Men sedan skilde sig, så vitt jag minnes, vägarna, ity att majoriteten ansåg, att, då det icke gick att göra en dylik skillnad, man måste offra utskyldsstrecket, under det herr Hildebrand gick den vägen att man skulle behålla utskyldsstrecket i den formen, att sådana som ej betalt skatt två år av tre, skulle förlora sin rösträtt, och detta fastän han var medveten om att det drabbade både oskyldiga och skyldiga.



För övrigt skall jag också be att få framhålla vad som sades här i förmiddags. Det har förefallit mig underligt, att herr Clason, som med sådan styrka gick fram i remissdebatten mot hela kommittéväsendet, nu yrkar på, att en ny utredning skall sättas igång, som skall bli betydligt mer omfattande än den förra, trots att denna är blott två år gammal. Sålunda — herr Clason i januari är bestämd motståndare till stora kommittéer, men herr Clason i april vill ha en kommitté, som skall behandla ett ärende, som varit före blott för två år sedan.

*Ang. det politiska utskyllsstreet.*  
(Forts.)

Vidare vill jag säga, att när han först påpekar, huru våra känslor gentemot skatteskolkarne äro allt annat än vänliga, och sedan använder dessa känslor som argument för utskyllsstreet, tycker jag icke heller, att det är riktigt som det bör vara. Ty en sak är ju, att vi litet var äro eniga om, att sådana som kunna betala och icke göra det böra hållas efter, men en helt annan sak är, att detta senare skall äga rum på det sätt, att man söker taga från dem deras medborgarrätt. Jag är fullt ense med herr Clason i att alla åtgärder, som höra till det området, böra vidtagas, för att var och en som kan betala sin skatt verkligen får göra det, och jag har icke det bittersta misskund med en skatteskoklare. Men det menar jag är en sak och medborgarrätten en annan sak. Den senare får enligt min mening ej användas som något skatteindrivningsmedel, och utebliven skattebetalning får ej heller beröva medborgaren hans medborgerliga rättigheter. Nu svarar man gentemot detta, att så går det till i fackföreningarna. Ja, vi framhöllo redan i utskottet, att det är något helt annat, ty en fackförening är en ekonomisk sammanslutning, där var och en är medlem, så länge han gör sin ekonomiska insats. Men medborgare i riket blir man genom födsel och uppfostran och såsom sådan har man också visserligen skyldigheter. Men skulle man försumma dessa skyldigheter, är man lika fullt medborgare i samhället.

Det var emellertid icke alls detta jag egentligen ville säga. Jag hade över huvud icke tänkt yttra mig nu, men då herr Wohlin här på förmiddagen apostroferade mig, måste jag begära ordet. Jag får då säga, att den omtalade biografien utökades i förmiddags, då han tydligt ådagalade, att till hans bild med stort skäl kan fogas ett starkt drag av godhet. Ty det blev ju uppenbart för alla, att han från sin professorliga höjd med nedlåtande sympati såg till sin ringe tjänare, när han till kammarens måttliga förnöjelse föredrog några bitar ur mitt föregående anförande. Men även om jag senterar både denna sympati och den farbroderliga skrupens, som vederfors mina uttalanden, är jag i alla fall nog vanvördig att våga påstå, att denna hans professorliga visdom och stora dialektiska förmåga ledde honom in på åtskilliga sofistiska spetsfundigheter, som jag ej kan gilla. Han anförde att jag talat om värnpliktens fullgörande såsom en medborgerlig skyldighet hittills och även om skyldigheten att betala indirekta skatter, tullar och sådant som en medborgerlig skyldighet hittills. Men därav att jag anfört ett faktum, följer ingalunda, som *han* gör gällande, att jag skulle i princip hylla dessa grundsatser, utan ett faktum, som jag ej gillar, anser jag mig oförhind-

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

rad att göra allt vad jag kan för att få ändrat. Sålunda vill jag ha sagt honom, att detta värnpliktsstreck, som kommer sedan, har jag varit mycket ivrig i utskottet att få borttaget. Och jag är det, fastän jag i den föregående debatten haft tillfälle att påminna om, att det icke var sant, att våra arbetare ej hade annan skyldighet än skattebetalningen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, J o h a n, i Friggeråker: Den fråga, som föreligger är tydligt och klart belyst särskilt av herrar Johansson i Kälkebo och Reuterskiöld m. fl. Jag skall därför endast be att få vända mig mot de anspråk herr Möller förut i dag tycktes vilja ställa på lantmännen. Han uttalade sin stora förvåning över, att bondegrupperna, av vilka man, såsom han sade, kunde hoppas att de skulle vara besjälade av en rent demokratisk anda, nu helt och hållet kastat denna demokratiska anda å sido samt, såsom han ock menade, nu i reaktionens tecken gå till storms mot industriarbetarna. Mot ett sådant påstående vill jag starkt protestera. Jag tror, att under den tid, som bondegrupperna deltagit här i kammarens förhandlingar, de tydligt och klart ha ådagalagt, såväl när det gällt rent sociala eller ekonomiska som övriga spörsmål, att de vilja anlägga en så klar och vidsynt blick på tingen som sig göra låter. Vad särskilt denna speciella fråga om utskyldsstrecket beträffar, får jag som min mening framhålla, att vi i vår motion anlagt en fullt demokratisk syn på tingen. Jag har alltid tänkt mig, att även i detta spörsmål just med demokratien skulle följa något vida mera. Det är åtminstone min mening, och det är icke ensamt representanterna för jordbrukarna här i landet, som äro besjälade av denna uppfattning, utan andra och vida större grupper ansluta sig till den principen, att med demokratien skulle följa något som heter pliktuppfyllelse och ansvar. Jag tror, att det är just på den punkten vi i denna fråga hava olika uppfattning, vi jordbrukare och herrar representanter för industriarbetarne. Jag kan ej komma ifrån, att även demokratien måste, som jag nämnde, vara förenad med pliktuppfyllelse och plikt känsla. Är det nämligen så att med demokratien just detta senare skall kastas över bord och trampas under fötterna, då medför icke demokratien något gott, utan då djärves jag påstå, att demokratien under sådana förhållanden medför något, som är motsatsen, nämligen något ont, och det är mot detta onda — jag kan säga, varifrån det än kommer — som vi komma att med styrka reagera. Här i slutet av utskottets betänkande heter det: "Streckets borttagande innebär därför enligt utskottets mening en betydelsefull vinst för vårt politiska liv, som också bland stora lager av vårt folk hälsades med livlig tillfredsställelse." Jag har under mitt arbete, som varit ganska vidsträckt på agitationens område, icke minst i denna fråga rörande utskyldsstrecket, haft tillfälle att mer än en gång på skilda platser komma i kontakt även med industriarbetarna. Jag har då naturligtvis, all den stund denna fråga intresserar oss alla utan hänsyn till den verksamhetsuppgift vi ha i landet, sökt utröna, så gott sig göra låtit, uppfattningen

hos de enskilda arbetarna i denna fråga och vilken syn på tingen de ha. När nu frågan varit vilande bara några månader, sedan den avgjordes i riksdagen, får jag säga, att jag från mer än ett håll, och i detta fall även från industriarbetare, fått höra den åskådningen mycket markerat göras gällande, att utskyldsstreet bör bibehållas, kravet härpå är en rätts-synpunkt, en rättsgrundsats som hyllas av de sunt tänkande arbetarna, och många ha uttryckt sin förhoppning om, att utskyldsstreet skall få finnas kvar. Jag tror för övrigt, att mången här sätter arbetarna på en alldeles för låg nivå. Jag är alldeles viss om, att de i detta fall ha betydligt större omdömesförmåga än man under nuvarande förhållanden kanhända vill göra gällande. Jag vill också på det bestämdaste bestrida, att vi kört fram med denna fråga som en valteknisk fråga — för sådant stå vi alldeles främmande. Vi vilja att medborgarrätten här i landet skall betyda, att lika rättigheter skola motsvaras av lika skyldigheter, och detta är en grundsats, som vi trots allt icke kunna gå ifrån.

Till sist vill jag även belysa en annan sak. Såsom professor Reuter-skiöld framhöll och även professor Clason vidrörde, är det nog ganska riktigt, vad som framhållits, att vid det kommittébetänkande, som låg till grund för behandlingen, just när denna fråga första gången var föremål för behandling vid urtima riksdagen 1918, de sakkunniga eller denna kommitté icke gått ned i grund och botten med denna fråga. Man får nog det intrycket, att vederbörande myndigheter icke blivit hörda i den omfattning, som varit önskligt. Vad frågan gäller är att komma åt skatteskokarna. Jag tror, att vi alla kunna vara överens om, att en undersökning här bör ske. Det skulle, såsom i ovannämnda reservationer framhålls, vara önskligt, att en undersökning komme till stånd, ty genom en sådan undersökning skulle ingen, efter vad jag kan förstå, bli lidande och ingen skada ske. Misslyckas man, så står ju saken som den är, men lyckas man, så är ju, kan man säga, en god sak vunnen. Jag kan icke förstå, att däri skulle ligga någon skada, ty resultatet av en undersökning skulle ju även komma arbetsklassen till godo. Det bör vara ett intresse icke endast för en eller annan utan för hela samhället, att denna viktiga fråga i grund och botten blir klar. Man får icke frän-känna våra kommuner all sakkunskap på detta område. Litet var, som vill avlyssna förhållandena, kan lämpligen erinras om, huru restlängderna svälla ut och huru en allt allmänna, allt mer sig utbredande tendens gör sig gällande inom kommunerna att söka draga sig undan skatten. Ja, det är klart, att hela den princip man slagit in på lockar till sådant. Vi måste uppmuntra en var att göra sin plikt, och jag tror det i så fall kommer att visa sig, att man dock vill göra något för att få behålla sin rösträtt och att önskan att få utöva rösträtt hos flertalet är så stark, att den utgör en drivfjäder till att i görligaste mån försöka fullgöra sin skatteplikt till stat och kommun.

Då jag har denna uppfattning, ber jag att på grund av vad jag nu anfört få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Reuter-skiöld, J. Johansson i Kälkebo och P. S. Hedlund i Östersund.

*Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstreet.  
(Forts.)*

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet, då jag anser, att det bör sägas något från håll, som står i den allra närmaste kontakt med de befolkningslager det här är fråga om i deras dagliga gärning. Jag har under 30 år varit anställd uti ett stort industriföretag här i Stockholm, och jag har varit i tillfälle att under samvaro med mina kamrater lära känna deras uppfattning i en hel del spörsmål. Jag har också de sista 2 åren varit föreståndare för ett intressekontor, som denna firma upprättat för att kunna hjälpa arbetarna och underlätta såväl de ekonomiska som sociala bekymmer som de råkat uti, och jag har under denna min verksamhet gjort iakttagelser, som jag anser vara värdefulla och därför böra meddelas här i kammaren.

Till en början vill jag då meddela, att jag under denna min verksamhet fått ett starkt allmänt intryck av, att det ingalunda är så, att flertalet arbetare äro glada över eller tillfredsställda med att bli skatte-solkare eller att det skulle finnas någon allmän tendens hos dem att uraktlåta att betala skatt. Det är i allmänhet så, att det är ibland industriarbetarna, som den största procenten finnes av dem, som skulle falla offer för utskyldsstreckets. Dessas budget är uppgjord inom synnerligen trånga och snäva gränser. Om det inträffar någonting med avseende på arbete å fabriken eller i hemmet, så är bristningspunkten mycket nära, och har denna punkt en gång överskridits, är det mycket svårt för en arbetare att kunna repa sig igen. Arbetaren har icke samma möjlighet som stat och kommun att skriva ut nya skatter, och han har icke heller möjlighet att kunna tänka sig, att han skall kunna få någon avans på en annan lyckad affär, utan han måste lita till sin dagliga inkomst. Jag tror därför, att det är en fullkomlig villfarelse att tro, att det för en arbetare skulle lända till någon egentlig nytta att få uppskov med skattens betalning ett eller annat år. Det skulle endast leda därhän, att det, när tidpunkten komme, då skatten skulle ut, skulle bli ändå svårare för dem att ordna saken. Min erfarenhet är att, om en arbetare en gång kommit på efterkälken med skattens betalning, det hart när är omöjligt för honom att komma i normala gängor igen, trots det att man på allt sätt sökt hjälpa honom. Det är därför som vi i intressekontoren i allmänhet söka förmå arbetarna att för skattens betalning avsätta någon del av sin inkomst per vecka och draga sedan försorg om, att skatten blir i vederbörlig ordning betald. Härvid har det visat sig, att det lyckats mycket bra för dem som icke häfta för ogulden skatt, men för de andra som redan råkat i skuld till statsverket har det blivit ännu svårare. Under de senare åren har ju också lagen om införsel i lön tillämpats, och den har tillämpats — jag vill icke utöva någon kritik — på det sättet, att det för arbetaren blivit mycket svårare att kunna reda sig och komma på fötter igen. Man tager i allmänhet införsel till 15 à 20 procent av den löpande veckolönen, och man kan väl förstå, vad detta skall betyda för en arbetares hushållning. En utredning om huruvida man i vissa fall skall kunna medgiva ett uppskov med skattens betalning och i andra och ömmande fall helt och hållet kunna avskriva skatten tror jag därför

icke på. Jag tror icke att det är möjligt att kunna göra en utredning och bedöma frågan rätt, ty vem skall kunna bedöma, om skulden är oförvållad eller självförvållad? Vem från uppborädsverket eller någon annan inrättning, som till äventyrs har att indriva skatten, skall väl ha möjlighet att kunna pröva detta, då skatten kommer flera år efter det den blivit förfallen? Om en uppborädsman kommer till mig och säger: här är införsel på herr A, så frågar han blott, huru mycket har A i inkomst, och på denna fråga får han ett svar, som han skriver ned. Han kan icke därigenom veta, huru arbetaren har det ställt. Ofta har jag själv gått emellan och sökt meddela upplysningar och jag kan till uppborädsmännens förtjänst säga, att de därtill tagit den hänsyn de kunnat. Nu vill man på utredningsväg konstruera upp möjligheten att kunna skilja dessa två grupper. Huru i all rimlighets namn skall man kunna göra detta? Jag kan icke begripa, huru det skall gå till, ty endast genom att man individuellt känner en person kan man bedöma möjligheten för honom att kunna betala skatt eller icke. Jag tror därför icke, att man skulle vinna någonting alls med en utredning.

Med det nu sagda har jag velat giva några erinringar om den erfarenhet, som jag har på detta område. Det är ingalunda så, att arbetaren för sin del vill vägra att betala skatt men jag tror, att arbetarna i allmänhet ha den uppfattningen, att rösträtten och dess utövning är en sak och betalandet av skatten en annan sak. Vad jag däremot vill rekommendera för dem som äro intresserade av en utredning och för att göra det möjliga för att de lägre befolkningslagren må kunna i ordentlig tid betala sina skatter, det är, huru man på ett rättvist och efter dessa befolkningslagers bärkraft avpassat sätt skall kunna inkassera skatten ungefär vid den tidpunkt, då förtjänsten inflyter. Jag tror nämligen på möjligheten av ett avdrag på inkomsten — ett sätt som jag vet tillämpas på vissa håll utomlands — som löper pr kvartal, månad eller vecka, så att man får betala skatten jämsides med det att inkomsten inflyter. Om allt, som kan göras för att för arbetaren underlätta möjligheten att kunna betala sin skatt, göres, tror jag säkert, att detta skall komma att bliva långt mera fruktbringande än om man hotar arbetaren genom att säga: den som icke betalar skatt förvägras rösträtt. Den vägen tror jag icke herrarna lyckas vinna någonting på.

Jag skall för min del be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S t r ö m: Vi kommunister skola vara mycket tacksamma för de agitationsmöjligheter som denna debatt har berett oss ty det kunna herrarna vara övertygade om att det blir vi som komma att skörda frukterna av vad i denna fråga och denna debatt förekommit.

Det är ganska egendomligt men såsom symtom mycket talande, att man får vara med om, att den svenska riksdagen, under en tid, då stora och för de arbetande klasserna livsviktiga frågor och problem stå på dagordningen, ägnar nästan en hel dag åt diskussionen av en sådan fråga som denna, som inte har mer än såsom symtom någon avgörande bety-

Ang. det politiska utskyllsrekket.  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

delse. Såsom symtom är emellertid den debatt, som här förts ytterst lärörik. Den visar nämligen, att den bondedemokrati, som man påstått skulle finnas här i landet, icke ens icke är en vanlig borgerlig demokrati utan att den i många fall i själva verket står till höger om den gamla högern. Ty vad uppleva vi här i dag om icke det, att i en fråga, vars spets direkt är riktad mot industriarbetarna, högerns fältherrar dragit sig åt sidan och låtit bondeförbundets ledare träda fram för att angiva riktlinjerna i kampen mot arbetarna. Det måste absolut göras klart för de lantarbetare och småbönder som onekligen till en viss del stå bakom bondeförbundet, i vilka reaktionära fällor de i verkligheten råkat, var de ha sina ledare i en rad av frågor, som beröra dem. Av dessa frågor är dock den, som här i dag föreligger av vida mindre betydelse än vissa andra frågor, som dels förut blivit behandlade och dels längre fram under riksdagen komma att behandlas, beträffande vilka den så kallade bonde-demokratien i än högre grad avslöjat sig såsom reaktionens förtrupp, än vad den gjort i dag. Men jag vill också säga, att det icke bara är bondeförbundets fel, att det över huvud är möjligt att man kan våga komma med sådana reaktionära försök, som vid denna riksdag sker på många områden. Ett sådant försök, som det, som nu göres skulle icke varit möjligt, man skulle helt enkelt icke vågat denna utmaning mot Sveriges arbetare, om icke den borgerliga demokratin, däri även inberäknat högersocialisterna, hade uppträtt på ett så undfallande sätt vid många tillfällen, att reaktionen nu tror sig ha vind i seglen och kunna göra ungefär vad den vill. Jag vill säga, att jag av den behandling, som frågan om regeringsbildningen fått vid denna riksdag särskilt vid den sista regeringskrisen, fått det intrycket, att majoriteten i riksdagen, liberaler och högersocialister, faktiskt sakna varje vilja och möjlighet att taga ledningen, att taga upp striden gent emot den yttersta reaktionen och att de givit upp fältet åt denna reaktion, som nu styr och ställer under masken av en opolitisk ämbetsmannaregering. Man måste också finna, att den efterlåtenhet, som herr Möllers parti visat gent emot lönenedsättningarna och då det gällt att råda bot på arbetslösheten samt när det gällt att från riksdagens sida — — —

Herr t a l m a n n e n : Jag tillåter mig hemställa till den ärade talaren, att han ville hålla sig till det ämne, som här föreligger.

Herr Ström: Ja, herr talman, jag för min del anser, att det ämne vi här behandla i mycket hög grad har med de saker att göra, som jag redan berört och närmare här kommer att utveckla.

Jag ville säga, att det uppträdande, som herr Möllers parti låtit komma sig till del i fråga om undfallenhet och skygghet, när det gällt viktiga livsfrågor för arbetsklassen, just hava givit reaktionen den känslan, att den numera kan våga sig på litet av varje, då det icke längre finnes någon, som kommer till motstånd, när reaktionens stormtrupper, såsom herr Möller kallade dem, gå till anfall. Reaktionen anser tydligen att

det skall bli ganska lätt att först göra en liten bräsch och sedan storma in med de tunga kolonnerna. Slöheten hos massorna, som ett par talare här berört, är, enligt mitt förmenande, just att hänföra till den förlorade tron på demokratierna, som förefinnes hos arbetarne, och denna förlorade tro är i sin ordning att hänföra till, att de maktägande så kallade demokratiska partierna icke visat någon som helst kraft, när det gällt att tillbakavisa reaktionens försök att åter tillvälla sig makten i landet. Jag är övertygad om, att denna slöhet kommer att växa, om det icke säges och göres ett ordentligt halt gent emot dem, som nu försöka att vältra över krigets och kristidens alla bördor på de arbetande klassernas skuldor, på massorna, som förlorat tron på rösträtten. Jag kan försäkra, att dessa massor icke ha något större intresse av den debatt, som föres här i dag. De hava hela sitt intresse koncentrerat på de stora frågor, som ligga dem så nära just nu, nämligen frågan om arbetslösheten och löne- nedläggningarna från arbetsgivarnas sida och andra sådana frågor. Men när de nu finna, att de icke kunna på den väg, som man har sagt dem, nå fram till ett resultat, och när de finna, att reaktionen nu försöker på alla möjliga håll och kanter återvinna sin förlorade makt, då kunna herrarna vara övertygade om, att dessa massor komma att söka sig fram på andra vägar än dem, som den borgerliga demokratierna finner vara de rekommendabla. Då komma vi fram till en annan lösning av rösträttsfrågan än vad både herr Möller och herr Wohlin anvisa, nämligen till en lösning, där rösträtten lägges uteslutande i de arbetande klassernas händer, till vad allt sedan Karl Marx' kommunistiska manifest kallas proletarietets diktatur.

*Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)*

Herr L y b e r g: Herr talman! Sedan herr Ström nu bröstat av sitt tunga artilleri, som kört fram vid sidan av stridsfältet, skall jag be att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Jag har begärt ordet med anledning av en antydning från herr Clasons sida, att jag icke skulle refererat herr Hildebrand fullständigt. Han ville styrka detta genom att läsa upp en passus ur herr Hildebrands reservation. De av herrarna, som hörde på fortsättningen av citatet, torde dock finna, att vad herr Clason läste upp icke rörde den fråga, varom jag talat — frågan huruvida man genom en så kallad diskretionär prövning kan åstadkomma en uppdelning av självförfällat och oförfällt häftande. Fortsättningen av herr Hildebrands anförande rörde uteslutande frågan vilken ståndpunkt man bör intaga, då det, såsom herr Hildebrand starkt betonat, icke är möjligt att göra en sådan uppdelning. Sålunda torde denna antydning — om det nu var någon sådan — att jag på ett missvisande sätt skulle ha refererat herr Hildebrand, icke varit befogad.

Det är ju just rörande frågan, vilken ståndpunkt man skall intaga, då det visar sig omöjligt att göra en sådan uppdelning, som intressena och uppfattningarna i själva verket bryta sig. Nu har det sagts, att de frisinnades ståndpunkt därutinnan icke skulle vara klar. Jag kan icke

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

se annat än, att densamma är fullt klar och tydlig. Man säger ju: när det icke går att göra en uppdelning, anser åtminstone det stora flertalet av denna meningsgrupp, att man måste underkasta sig att slopa utskylds-strecket för alla. Men däremot är det icke alldeles klart, vad de herrarna, som nu vilja ha en ny utredning till stånd. Det är klart vilken ståndpunkt som herr Wohlin under det förhållandet vill intaga. Detta är klart, visserligen icke genom herr Wohlins motion, men genom ett yttrande som han hade den 26 januari, där han säger: "Man *måste* upprätthålla den stora och viktiga grundsatsen och, liksom i så många andra fall här i världen, icke fästa sig vid undantagen, och man får tills vidare, intill dess att en allmän och saklig revision hinner i framtiden verkställas, finna sig i att ett procentiskt mindre antal skattskyldiga, som oförvållat brustit i skattebetalning, dela de förras öde och gå valrätten förlustiga."

Konsekvensen av detta uttalande kan icke vara någon annan, än att herr Wohlin anser, att, om det icke är möjligt att genom den utredning, som han vill ha till stånd, göra en uppdelning, de oskyldiga skola lida med de skyldiga.

Herr Wohlin, efter som jag nu åter igen fått anledning att säga några ord om honom, påstod, att de frisinnades uppfattning, som jag nyss talat om, skulle stå i strid med den tidigare *principiella* uppfattning, som gjorts gällande av dem, då dessa i det längsta hållit på utskylds-strecket. Jag för min ringa del vill säga, att jag tänkt, att man skulle kunna upprätthålla utskyldsstrecket, så vitt angår själförvållat häftande, icke av *principiella* skäl utan snarare av lämplighetsskäl: med hänsyn till den ute bland befolkningen onekligen ganska allmänt utbredda uppfattningen, att man bort, så vitt möjligt, bibehålla ett dylikt streck. Om det sålunda är tämligen klart, vilken ståndpunkt herr Wohlin kommer att intaga, för den händelse en blivande utredning giver till resultat, att en uppdelning icke är möjlig, så är det däremot icke lika klart, vilken ståndpunkt t. ex. herr Reuterskiöld under sådana förhållanden kommer att intaga. Han sade, att det icke ligger någon motsättning mellan hans yrkande om positiv lagändring i grundlagen och hans yrkande om utredning. Jag kan icke förstå detta yttrande på annat sätt, än att han menar att den grundlagsändring, som sålunda skulle bli vilande, under alla förhållanden skulle stå kvar. Är detta hans mening, måste det givetvis betyda, att han har samma uppfattning som herr Wohlin eller att, om en utredning giver det resultat jag nyss antydde, "de oskyldiga skola lida med de skyldiga". Om han däremot icke har denna uppfattning, vilket jag med hänsyn till hans argumentering inom utskottet haft anledning betvivla, är det väl uppenbart, att den lagändring, som han vill ha vilande, skall falla bort, för den händelse utredningen giver det resultat, att en uppdelning icke kan ske. I så fall äro hans två yrkanden obestridligen kuriösa, om de sammanställas med varandra.

Jag får till sist säga det, att då jag hörde en ärad talare här yttra något om vad industriarbetare hade sagt till honom om utskyldernas be-



talande, så kan jag ej underlåta att också nämna för kammaren vad en gammal lantmannarepresentant i riksdagen sade i går afton. Han sade något, som för resten sagts på många andra håll, men jag anser, att det är rätt betecknande, eftersom det är sagt av en lantman: "de värsta skatteskokarna på landsbygden äro de, som deklarerera för lågt". Och det bör ej alldeles förglömmas, att hela den här frågan hänger samman med frågan om vad som är existensminimum. Herr Clason har under sitt första anförande i dag sagt, att han vill vara med om att giva skattelindringar. Menade då herr Clason också, att den undersökning, den diskretionära prövning, som han tänkt sig kunna anordnas, skall avse även, huruvida en person verkligen har haft tillräckligt stora inkomster för sig och sin familj för att kunna betala skatten? Det har kanske icke varit någon exceptionell svårighet för hans familj på grund av sjukdom, arbetslöshet etc. Han kan i alla fall ej betala den. Varför? Jo, måhända därför, att han blivit skattskyldig utan att under normala förhållanden kunna bära skatten. Skall prövningen omfatta detta, vilket med hans utgångspunkt synes rimligt, blir den givetvis vanskeligare än någonsin.

*Ang. det politiska utskyllsrekket.*  
(Forts.)

Herr Norling: Herr greve och talman! Såväl motionärerna som reservanterna i den föreliggande frågan ha med synnerlig energi understrukt, att fullgörandet av medborgerliga skyldigheter bör vara förutsättningen för utövningen av medborgerliga rättigheter, och denna mening har också kraftigt framförts under debatten i dag.

Man har erinrat om, att denna grundsats har "gammal hävd i svenskt medborgarliv och djupa rötter i svenskt rättsmedvetande". Det förhåller sig utan tvivel på detta sätt, och såvitt bekant är har ingen bestritt, att det icke bör existera ett naturligt balansförhållande mellan medborgerlig rätt och medborgerlig plikt. Så långt kan jag följaktligen för min del vara ense med dem, som kämpa för skattestreckets återinförande, men när man sedan gör gällande, att just skattskyldigheten skulle vara den allmänt medborgerliga plikt, som det åligger medborgarna att fullgöra som kompensation för rösträtten, och när man till och med söker framställa detta som något fullkomligt axiomatiskt så måste jag för min del anmärka, att det dock kan givas utrymme för en annan uppfattning.

Det citerade resonemanget skulle vara oangripligt, ifall samhället icke vore en tvångsorganisation utan en frivillig sammanslutning, som man efter behag kunde tillhöra eller uraktlåta att tillhöra. Men denna förutsättning är som bekant inte för handen, och vid sådant förhållande blir det ingalunda orimligt att tänka sig *plikten att tillhöra samhället* såsom den viktiga allmänt medborgerliga skyldighet, som bör kompensera *rätten att deltaga i avgörandet av de samhälleliga angelägenheterna*. Eftersom man ej kan föreställa sig någon social belägenhet, någon moralisk abnormitet eller någon intellektuell defekt, som skulle dispensera från skyldigheten att tillhöra samhället, så måste det också betecknas som orättmätigt av samhället att av sociala, moraliska eller

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

intellektuella bevekelsegrunder avstånga någon från rätten att utöva den allmänna medborgerliga befogenheten. Endast därför, att samhället är starkare än den enskilde lär något sådant kunna ifrågakomma. Samhället tar sig fullkomligt godtyckligt en rätt, som icke har något moraliskt fog för sig, och detta samhällets övergrepp mot den enskilde blir visst ej mindre klandervärt därför, att det baseras på vad man kallar ett allmänt rättsmedvetande. Även om en kraftig opinion förklarar, att  $2 \times 2 = 5$ , så ändrar det ju som bekant ingenting i det faktiska sakförhållandet, att  $2 \times 2 = 4$ .

Min uppfattning är sålunda, herr talman, att utskyldsstrecket under alla förhållanden är oberättigat, liksom varje annat rösträttsstreck med undantag av åldersstrecket, som av rent praktiska skäl måste bibehållas, och som åtminstone har den fördelen, att det skär väljarekåren horisontalt. Från denna utgångspunkt kan jag ej ens godkänna utskottsmajoritetens resonemang, att man skulle kunna vara med om ett utskyldsstreck, ifall det funnes en säker metod att skilja oförmåga från oordentlighet.

Den enda grundsats, som verkligen håller, är den, att skatteplikten ej har med rösträtten att skaffa. De försumliga skattebetalarna, de måste efterhållas i annan ordning och av andra skäl, och det anstånd, som vissa bland reservanterna önska giva dem, som på grund av konstaterad oförmåga ej betala sin skatt, bör lämnas icke för rösträttens skull utan därför, att allmänmänskliga hänsyn kräva det. Det kan lämpligen i detta sammanhang erinras om, att just för närvarande pågår det ju inom finansdepartementet en utredning om, hur skatteuppbörden lämpligen bör ordnas, och bland annat undersöker man därvid frågan om lämpligheten av att uppbära skatten vid själva inkomstkällan, sålunda genom avdrag vid arbetslönsens utbetalande. Andra lämpliga utvägar kunna ju också mycket väl tänkas. Över huvud taget måste det sägas, att från det socialdemokratiska partiets sida givetvis intet kan vara att invända mot den grundsatsen, att de, som kunna betala skatt, också skola göra det, men däremot bör det framhållas, att denna sak ej alls har någonting principiellt med rösträtten att skaffa. Av de skäl, jag sålunda i korthet har angivit, yrkar jag, herr talman, avslag å motionerna och följaktligen bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Möller: Ja, jag uppkallades egentligen av herr Johansson i Friggeråker, vars anförande syntes mig närmast vittna om, att han över huvud taget ej har lyssnat till den i dag förda debatten. Han återkommer nämligen med alla de förut mycket grundligt bemötte argumenten. Här är det enligt herr Johanssons åsikt fråga om, huruvida demokratien skall kräva pliktuppfyllelse av medborgarna eller ej. Jag tror ej det finnes någon normal demokratiskt sinnad person, som bestrider, att man skall kräva pliktuppfyllelse av medborgarna. Men jag frågar, om det är någon människa, som tror, att de siffrorna, som föreligga i vår statistik om utebliven skattebetalning, skulle vara något bevis

på bristande pliktuppfyllelse. Är det över huvud någon rim och reson i ett sådant antagande som att siffran i de fjorton valkretsar jag på förmiddagen nämnde, där 102,000 industriarbetare fallit på strecken och endast 98,000 röstberättigade funnits d. v. s. mer än varannan arbetare alltså vid 1917 års val saknat sin rösträtt — är det rimligt, säger jag, att dessa siffror skulle vara uttryck för bristande pliktuppfyllelse? Ja, då vittnar den ju om, att samhället har fött en klass, som genom något slags trolleri måste göras om, ty man kan helt enkelt ej ha en stor väldig klass i samhället, som är så beskaffad, att den blankt struntar i de förpliktelser samhället ålägger den. Det är alldeles uppenbart, att sådana oerhörda siffror icke kunna motiveras på det sättet utan bero på andra ting. Nu är det, herr Johansson, som herr Lyberg mycket riktigt anmärkte, verkligen för bonderepresentanterna ett ganska delikat och ömtåligt ämne detta om skattepliktuppfyllelsen, ty vi hava många gånger i denna riksdag blivit erinrade om böndernas metod vid självdeklarationen, och vi ha måst vidtaga speciella åtgärder för att få dem att deklarerat rätt. Det är ej någon skillnad i avseende å pliktuppfyllelsen mellan en man, som i sin deklaration försöker narra samhället, och en man, som möjligen ej betalar sin skatt. Det tillhör de där mänskliga böjelserna, som ej äro vackra, men som man får försöka komma åt på annat sätt än genom att beröva dem rösträtten. Likaväl som man ej bestraffar en falsk deklaration, såvitt jag vet, med förlust av rösträtten, utan man försöker komma åt sådana syndare på andra vägar, likaväl skall man naturligtvis på andra vägar söka komma åt den försumlige skattebetalaren, och jag vågar försäkra, att ifrån det parti jag tillhör och ifrån industriarbetareklassen över huvud taget skall det ej resas hinder mot något praktiskt förslag, som kan leda till ett bättre skatteuppbördssystem, och som kan leda till, att folk både deklarerar rätt och betalar de skatter, som påföras dem, om det över huvud taget är dem möjligt.

Men sedan gör herr Johansson återigen den frågan varför man ej vill vara med om en undersökning. Den kunde ju ej skada! Ja, herr Johansson, riksdagen kan besluta undersöka fläckarne på solen, vi kunna fatta beslut om praktiskt taget vilken undersökning som helst. Den kan aldrig skada! Med den motiveringen kan jag faktiskt i riksdagen föreslå vilken slags utredning som helst. Nu har det i denna fråga gjorts en utredning. Det har sagts här många gånger. Det föreligger ju en klar utredning, och det har ej kommit från något håll något annat uppslag än det av herr Reuterskiöld anförda om anstånd. Men det är redan, såvitt jag förstår, klargjort under denna diskussion, att den utvägen är orimlig och med all sannolikhet utförbar, och därmed borde väl egentligen den saken vara klar.

Ja, vad herr Ström beträffar, som betraktar detta som en *liten* fråga, en helt obetydlig liten fråga — det förvånar mig nästan, att han fann anledning yttra sig därom — så kan jag ej på något sätt dela hans uppfattning, ty om omkring 40 % av landets industriarbetares rösträtt

*Ang. det politiska utskyldsstyrelset.*  
(Forts.)

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.  
(Forts.)

hängen på dessa bestämmelser, så är detta för mig en av de vitala och stora frågorna, och jag tror ej, att landets industriarbetare ännu hava förlorat tron på demokratin, fast jag medger, att om en riksdag, som nu sitter och har makt till det, skulle börja beskära den rösträtt, som finnes och som nu en gång är beslutad, då kunde det mycket väl leda dithän, att de alldeles förlora tron på demokratin, men ännu har det gudskelov ej skett, och jag tror, att herr Ström, som visst är sekreterare i det nybildade kommunistiska partiet, han har nog gjort den erfarenheten, att tron på demokratin ännu är så stark, att det har varit så gott som omöjligt för kommunistpartiet att vinna några anhängare för deras antidemokratiska läror bland industriarbetarna i detta land.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber endast få till protokollet antecknat, att när jag röstar för utskottets hemställan, så sker det utan att jag *i allo* ansluter mig till den motivering, som utskottets majoritet givit denna hemställan.

Herr Gustafsson: Ja, debatten har dragit ut så långt på tiden, att jag nog tror ni äro trötta allesamman, men det var ett yttrande av herr Lyberg, som uppkallade mig, och som jag ej vill låta stå oemot sagt. Han har i detta citerat ett ord från en annan, men då han ej namngivit denne, så är det naturligtvis ej annat att säga än att han själv sagt ordet. "De värsta skatteskokarna äro de, som deklarerar för lågt på landsbygden." Jag vill då fråga herr Lyberg, om de på landsbygden, som deklarerar för lågt, äro sämre eller bättre skatteskokare än de i städerna, som deklarerar för lågt. I detta hans yttrande ligger naturligtvis ett underkännande av allt vad lantmän heter, att de ej skulle kunna förstå att deklarerar efter inkomst eller på heder och samvete. Jag försvarar ej de män från landsbygden, som deklarerar för lågt, men jag kan ej heller låta detta tillfälle gå mig förbi utan att säga ifrån, att herr Lyberg bör kanske se sig om litet grand på landsbygden och taga reda på, hur det är. Vad skola vi deklarerar för? Är det vår bruttoinkomst eller är det den inkomst som blir övrig, när vi dragit ifrån de utgifter, som äro nödvändiga för att förvärva inkomsten? Det är ett par ord, som blivit förväxlade, synnerligast av flere talare, och många gånger här i denna kammare och även i medkammaren och i tidningspressen ha vi blivit utsatta för detta. Man tyckes mena, att alla de inkomster, som förvärvas på landsbygden, skulle vara rena inkomster, och för dessa skulle vi skatta, men man bortser från alla de utgifter, som fordras för att få inkomsten att bli det netto, som vi egentligen äro skyldiga att skatta för. Det ser ut, säger jag, som om det föreläge en förväxling dem emellan! Herr Möller har senast understrukt detta herr Lybergs yttrande och sagt, att vi också ha på senare tider behövt skaffa särskilda blanketter för att avhjälpa dessa lantmännens underlåtenhetssynder. Ja, herr talman, bättre betyg på våra deklara-tionsblanketter, som vi finga införda för lantbruksbeskattningen,

kan man ej få. Är det nu verkligen så, att vi lantmän äro en särskild grupp, som har försyndat sig så emot hela svenska folket, att vi skola straffas med särskilda blanketter, som ej några andra behöva bestå sig med? Är det endast lantmännen, som ej deklarerat rätt, frågar jag. Hur är det med handelsmannen i staden, med arbetaren på landsbygden, som har extra förtjänst? Hur är det med en del andra? Är det säkert, att de taga upp hela sin inkomst? Är det icke rätt, att lantbrukarne deklarerat sitt netto, som de skola deklarerat för? Jag tror, att det under alla tider har kommit fram bevis på, att de vilja göra rätt både till staten och kommunen, och vi vilja ej ha den beskyllningen, det får ej stå oemotsagt här i denna kammare, att vi äro en särskild klass, som ej vilja göra rätt för oss till stat och kommun. Jag kan tala om en liten händelse för herrarne. Jag vet, att den tilldrog sig i en större landskommun under påskveckan, då det var ett fullmäktigesammanträde, som skulle avgöra om skattebefrielse för en del av kommunal-skatterna. Det skulle bli skatteavskrivning. Bland dessa fullmäktige sutto 13 vänstermän, däraf 9 socialdemokrater och 4 liberaler. Då var det fråga om ett par stycken, som hade begärt, att de just på grund av tillfällig arbetslöshet skulle få avdrag på sin skatt, sålunda därför, att de ej hade arbete för tillfället. Men med en mun sade arbetarne, att de skulle betala, så långt det vore möjligt. Och till herrarne, som stå här och försvara demokratien som herr Möller och säga, att arbetarne fortfarande tro på demokratien och den demokrati, som herrarna ha talat om, d. v. s. att det är rätt, att den skall ha rösträtt, som ej betalar sin skatt, till Eder vill jag säga, att det stämmer ej med uppfattningen hos arbetareklassen ute på landsbygden, ty denna fordrar likaväl av sina egna, att de skola betala sin skatt, som av varje annan svensk medborgare, att han skall fullgöra sina skyldigheter. Så att det är ej så underligt efter mitt sätt att se, att de bliva intagna av den allmänna valledan och valtröttheten, som gjort sig gällande på många ställen, och det är kanske ej så säkert, hur det är med tron på demokratien ens inom herrarnas egna led.

*Ang. det politiska utskyldsstreck.*  
(Forts.)

Herr S t r ö m: Jag vill vända mig emot ett yttrande av herr Möller. Herr Möller förklarade, att jag ansåg, att frågan som behandlades vore av ringa betydelse, men då har han alldeles säkert missförstått mig.

Jag framhöll ändå ganska tydligt, som jag vill hoppas, att det var arbetarna, som betraktade frågan såsom jämförelsevis obetydlig i förhållande till de stora ekonomiska livsfrågor, som för närvarande tränga sig in på dem.

Vad sedan angår herr Möllers parti och det parti, som jag tillhör, så kan ju herr Möller brösta sig över att tillhöra ett mycket stort och talrikt parti, men hur pass mäktigt det i själva verket är tala många voteringar och regeringskriser om. Det är icke alltid det stora antalet, som är så betydelsefullt, och när herr Möller särskilt framhåller, hur obetydliga vi äro, så vill jag nämna, att det var en tid, då herr Möllers parti icke

Ang. det po-  
litiska ut-  
skylsstrec-  
ket.  
(Forts.)

var mycket större än vad vårt är i kamrarna i dag. Och vi skulle kunna citera den danske politikern Neergaard, som en gång, då man angrep hans parti, därför att det var så litet, sade, att visserligen äro vi få, men vi äro svät dyre: vi äro ganska dyra.

Vi hava till exempel i Stockholms stadsfullmäktige avgörandet, när det gäller många voteringar, ty utan våra röster skulle icke arbetarepartiet i stadsfullmäktige hava majoritet, och det är vid mer än ett tillfälle som herr Möllers parti fått komma till det parti, som jag tillhör, och anmoda oss att vänligast bistå dem i voteringar, som förestode.

Herr Lyberg: Mot den näst siste talaren vill jag endast säga, att då jag citerade ett yttrande, som skulle hava fällts av en lantman, så var det ett citat och inte dikt, som denne talare antydde.

För det andra vill jag säga, att då jag tillåtit mig citera detta yttrande, var det för att, i anledning av en lantmans uttalande nyss om hur en industriarbetare kunde tänka, angiva en uppfattning, som i den här frågan kan finnas bland lantmän, i direkt strid med den uppfattning, som här i denna kammare göres gällande från lantmannahåll. Jag hade allra minst därmed velat antyda, att lantmännen skulle vilja i högre grad än andra svenska medborgare söka undandraga sig sina plikter. Då jag citerade yttrandet trodde jag, att man kunde erinra om ett allbekant och även av lantmännen erkänt förhållande, att svårigheten och vanskligheten att uppskatta de naturaförmåner, som lantmännen åtnjuta, har varit så stor, att den ofta givit anledning till upptagande av alltför låga inkomstsiffror. Och jag hemställer till den ärade talaren att avgöra, om icke just det deklaraformulär, som ansetts vara nödvändigt att fastställa för lantmännen, också måtte anses vara ett uttryck för denna allmänna uppfattning.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:0) att vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt skulle bifallas; 2:0) att den av herr Reuterskiöld m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen skulle godkännas och 3:0) att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr Clasons vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av herr Clasons reservation, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. det po-  
litiska ut-  
skyldsstrec-  
ket.

(Forts.)

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Clason vid utlåandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;  
Nej — 44.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner angående förändring av det kommunala utskylds-strecket m. m.

Ang. det  
kommunala  
utskylds-  
strecket.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 12, hade herr *Ericsson, Aaby*, hemställt, att riksdagen ville besluta,

dels att § 8 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse på landet och § 9 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse i stad måtte erhålla följande lydelse:

Icke erlagt honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,

dels ock motsvarande ändring av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 30, hade herr *af Ekenstam* hemställt, att riksdagen ville besluta, att § 8 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse på landet och § 9 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse i stad måtte erhålla följande lydelse:

I avseende å påförda utskylder till kommun, vilka förfalla till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för något eller några av dessa år.

I en annan inom andra kammaren väckt motion, nr 176, hade herr *Clemedtson* m. fl. hemställt, att riksdagen behagade besluta

att § 9 mom. d i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 7 mom. d i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm och § 8 mom. d i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande lydelse:

"icke erlagt de honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren";

att § 9 mom. c i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 7 mom. c i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm och § 8 mom. c i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande lydelse:

Ang. det  
kommunala  
utskylds-  
strecket.  
(Forts.)

”häftar för varaktigt understöd, vilket under löpande eller sist-förflutna kalenderåret av fattigvårdssamhället tilldelats”.

I det föreliggande utlåtandet hade konstitutionsutskottet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1) av herr *Clason*, som, med instämmande av hr *K. J. Ekman*, på de grunder, som anförts i deras reservation till utskottets betänkande nr 28 om det politiska utskyldsstrecket, yrkat, vad beträffar det kommunala utskyldsstrecket, att utskottet bort föreslå, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådana bestämmelser, att den, som av andra grunder än oförvållad skattebetalningsoförmåga uraktlåter att till kommunen erlägga till betalning förfallna utskylder, icke skall äga att utöva kommunal rösträtt och därigenom deltaga i beskattning av andra.

2) av herrar *Reuterskiöld*, *J. Johansson* i Kälkebo och *P. S. Hedlund* i Östersund, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

”Den ändring av gällande fattigvårdsstreck, som i motion II: 176 föreslås, kan måhända vara lämplig, men då frågan härom icke torde kunna behörigen prövas, innan tillräcklig erfarenhet vunnits om detta strecks verkningar i dess nuvarande avfattning, synes motionen icke böra föranleda någon åtgärd av innevarande riksdag.

Beträffande därefter det i samtliga motioner föreslagna kommunala utskyldsstreckets återställande i sin äldre form, torde inom betydande grupper av Sveriges folk en allmän mening råda därom, att den nuvarande bestämmelsen om ett års utskylder böra ersättas av sådana om tre års utskylder. Mellan motionen II: 30 och de två andra föreligger den skillnad, att de senare upptagit det äldre stadgandet i oförändrad form, men den förra delvis anknutit sin formulering till nu gällande lagtexts lydelse. Skillnaden innebär, att enligt den senare rösträtten förloras vid häftande för utskylder och alltså kan återvinnas, om ett efterskänkande i ömmande fall enligt kommunalstyrelseförordningarna för landet § 21 och för stad § 18 med kvalificerad majoritet beslutes, under det att den äldre lagtexten binder rösträttsförlusten vid det faktum, att utskylderna icke erlagts. Då en avfattning i enlighet med nu gällande text i detta stycke tillgodoser behovet av skälig hänsyn tagande till oförvållad betalningsoförmåga, torde densamma vara att före- draga.

Med stöd av vad som sålunda anförts, hemställes, att riksdagen ville besluta: att i anledning av motionerna I: 12 och II: 176 samt med bifall till motion II: 30, för sin del antaga följande ändrade lydelse av § 8 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse på landet, § 9 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse i stad och § 7 mom. d i kungl. förordningen angående kommunalsty-



relse i Stockholm: 'i avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för något eller några av dessa år',

samt att, i den mån motionen II: 176 ej kan anses härigenom besvarad, förklara densamma ej föranleda någon riksdagens åtgärd."

*Ang. det kommunala utskyldsstrecket. (Forts.)*

3) av herrar *af Ekenstam, Persson* i Fritorp och *Gustafson* i Kasenberg, som för sin del tillstyrkt, att i anledning av väckta motioner riksdagen ville besluta, att § 8 mom. d) i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse på landet och § 9 mom. d) i kungl. förordningen angående kommunalstyrelse i stad samt § 7 mom. d) i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm måtte erhålla följande lydelse: I avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för något eller några av dessa år.

4) av herr *Jansson* i Edsbäcken, som ansett, att utskottet i anledning av förevarande motioner bort tillstyrka bestämmelser om det i motionerna föreslagna skattestrecket såsom villkor för deltagande i kommunala beslut, och därjämte reserverat sig mot viss del av motivationen.

Herr *Ericsson*, Aaby: Ja, herr greve och talman, vi hava nyligen haft en så stor debatt om en fråga, som så nära sammanhänger med denna, att det näppeligen torde vara skäl i att längre uppehålla kammaren med en debatt i denna punkt. Den är ju dock något olika, ty här gäller det ju endast det så kallade kommunalstrecket, d. v. s. rösträtten inom kommunerna, och då jag motionerat i ärendet, får kammaren tillåta mig att helt kort, som jag hoppas herrarne veta, att jag brukar vara, anföra några ord i den saken.

Det har lagts så oerhört stora mått på dessa frågor och det har ordats av herrar professorer om behovet av och svårigheten med särskilda utredningar härom. Jag skall försöka att hålla mig — om jag får begagna det uttrycket — mera på jorden.

För mig ställer det sig så att, om några personer inställa sig på en kommunalstämma och där förskaffat sig tillfällig rösträtt genom att betala mantalspengarna under ett år av tre och därpå rösta i kull de övriga närvarande, som skola betala de utgifter, som beslutas genom denna röstning, och sedan dessa personer kanske till på köpet fortsätta att ej betala skatterna, så är detta något orättfärdigt. Herrarne få hava vilken uppfattning som helst, jag kan icke hjälpa, att jag tror, att flertalet av Sveriges invånare anse, att det ligger något orätt i detta.

Den ärade representanten på Dalabänken gav ett visst erkännande åt att den uppfattningen var allmän bland, som han sade, de djupa leden, och han letade, om jag fattade honom rätt, litet efter det ord, som han ansåg, att man borde beteckna detta förhållande med, och då

Ang. det  
kommunala  
utskylts-  
strecket.  
(Forts.)

fann han ett ord, med vilket jag för min del är fullt tillfreds, när han sade, att det är otillbörligt. Jag delar den uppfattningen. Men så kom den ärade talaren liksom hans meningsfränder inom det liberala partiet in på rättfärdighetskänslan, som alltid har utmärkt detta parti. Det är så snällt och vill så innerligen väl. När jag ser det partiet, så kommer jag alltid att tänka på en gammal snäll tant, som stapplar på gravens brädd och som vill på andra sidan ställa det så väl för sig som möjligt. Ni äro, mina herrar, så rädda för att röra en enda person, som icke har förmåga att betala sin skatt, att beröva honom rösträtten, och därför begä ni den orättvisan, att andra personer få betala för dem och få lida för deras skatteskolkning. Den här ytterligt ömsinta omsorgen — jag vill icke vara någon hård barbar, och det tror jag icke herrarne anse, att jag är heller — men den här omsorgen om minoritetens rätt innebär vissa risker, och jag är övertygad om, att den för Sveriges land och folk medfört, att vi hava fått en massa lagar, som stiftats just under det att man riktat in sig blott på att skydda minoriteten, och detta har drivits därefter, att det verkar, om icke som ett tvång, en börda eller ett lidande, så dock mycket irriterande.

Sedermera yttrade en ärad talare på Stockholmsbanken av det socialdemokratiska partiet, att vi lantbrukare skulle tänka oss, att vi skulle kunna få lida av många års missväxt och icke kunna hava något att sälja eller att vi under ett år icke skulle kunna få sälja något alls. Ja, vet herr Möller, ett sådant år har det varit förut och ett sådant år kan det bliva, men vad hava lantbrukarna fått göra? Jo, de hava fått sätta in på sparbankerna under gångna år, då det varit bättre, och därmed betala de sina skatter. Den ärade talaren på Stockholmsbanken erkände, att år 1919 var för Sveriges arbetare i avlöningshänseende det bästa året. Varför hava de icke följt samma metod som allmogen på landet och reserverat litet för de svåra tiderna. Ja, mina herrar, här lönar det sig icke att tala vidare om detta. Min övertygelse är att, vad det liberala partiet beträffar, så får jag säga att i valhänseende är jag ytterst belåten med att ni hålla fast vid det beslut, som nu är gjort, ty det tror jag ingalunda kommer att vara till fördel för Eder vid de blivande valen. Beträffande det socialdemokratiska partiet så ber jag att få peka på vart det leder, om man vill gå till mötes i oändlighet. Jo, det leder dit bort mot herr Ström, att det endast blir proletariatet, som skall rösta, och Ni andra, mina herrar, som näppeligen torde kunna räknas dit, aldrig få ett dugg att säga.

Ja, mina herrar, jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag skulle helst hava önskat yrka bifall till den av herr Reuterskiöld eller lika gärna till den av herr af Ekenstam avgivna reservationen, ty de äro i detta fallet ungefär lika, men då det kan hända, att herr Clasons reservation kunde samla flere röster, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Clason avgivna reservationen.

Herr L, y b e r g: Det var under förmiddagens lopp någon, som

sade, att en av de föregående talarna hade velat måla en viss potentat på väggen för att sedan kunna piska honom, och jag hemställer till herrarne, om icke den ärade talare, som nyss yttrade sig, har sökt att göra något dylikt. Jag erkänner, att han gjort det på ett synnerligen trevligt sätt. Målningen var mycket trevligare än vad den kan tänkas bli, då man målar en sådan potentat.

*Ang. det kommunala utskylds-strecket.*  
(Forts.)

Emellertid vill jag vända mig emot först och främst det uttalande, som den ärade talaren gjorde, då han sade, att vi liberaler äro så måna om minoritetens rätt. Ja, det äro vi visserligen, men vi äro icke alldeles säkra på att det *här* är fråga om en minoritet. Det är ju just en uppdelning av "fåren och getterna", som varit ifrågasatt. Frågan är, vilka som äro mindretalet, de oförvållade eller de självförvållade skatteskokarna.

Jag skall emellertid icke åter upptaga debatten i denna sak. Jag vill dock säga, att jag icke tror, att vi liberaler, såsom den ärade talaren förmenar, velat göra gällande, att vi icke liksom andra dödliga äro av denna världen. Om vi stappla på gravens bredd är väl fördolt för honom lika mycket som för oss själva. Jag vill emellertid påpeka ett förhållande, som gör, såvitt fråga är om den *kommunala* rösträtten, att detta utskyldsstreckets borttagande icke är från någon synpunkt sett "otillbörligt", — vilket ord jag icke tror mig i *detta* sammanhang hava använt eller ens förenat med de risker, som talaren antytt. Jag vill medgiva, att strecket kan *synas* mera befogat än i fråga om den politiska rösträtten, men i själva verket är dess vara eller icke vara av ännu mindre betydelse i fråga om den kommunala rösträtten än i fråga om den politiska rösträtten, därför att dessa skatteskokare, åtminstone de, som man med rätta kan kalla för skatteskokare — sådana, som icke vilja betala skatten — i regel icke äro kvar i den kommunen, där de äro röstberättigade vid val av fullmäktige inom kommunen. Nu har det trots högerns motstånd i det längsta inträffat, att fullmaktsröstningen avskaffats ungefär samtidigt som det kommunala utskyldsstrecket i stort sett fallit bort. Detta medför, att dessa så kallade skatteskokare, som i allmänhet vistas långt borta ifrån den kommun, där de hava rösträtt, och som icke få rösta genom fullmakt, icke bliva i tillfälle att använda sig av den rösträtt, som skulle berövas dem genom utskyldsstrecket. Jag tror därför, att i själva verket frågan om det kommunala utskyldsstrecket, såvitt rör rösträtten inom kommunerna, har en mycket ringa betydelse, åtminstone i de kommuner, där man har fullmäktige.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till utskottets uttalande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt de framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i herr

Ang. det kommunala utskylidsstrecket.  
(Forts.)

Clasons vid utlåtandet avgivna reservation och förklarade, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Då votering nu äskades, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Clason vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver företagna omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 44.

Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om grundlagsändring i syfte att borttaga vissa s. k. rösträttsstreck.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 174, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville:

1) *beträffande utskylidsstrecket* förklara, att de vid denna riksdag väckta motionerna om återinförandet av ett utskylidsstreck icke kunde bifallas,

2) *beträffande förmynderskapsstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de i mom. a) första stycket förekommande orden "den som står under förmynderskap" skulle utgå eller åtminstone utbytas mot orden: "den som på grund av vanvett står under förmynderskap",

3) *beträffande konkursstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen under mom. a) andra stycket förekommande orden: "eller som är i konkurstillstånd" måtte utgå,

4) *beträffande fattigstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de under mom. b) förekommande orden: "den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning" måtte utgå,

5) *beträffande värnpliktsstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de under mom. d) förekommande orden: "värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar" måtte utgå.

I det föreliggande utlåtandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 174 i

- a) punkt 1) ("beträffande utskyldsstrecket") måtte anses besvarad *Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
 genom vad utskottet i sitt utlåtande nr 28 hemställt,  
 b) punkt 2) ("beträffande förmynderskapsstrecket") icke måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda,  
 c) punkt 3) ("beträffande konkursstrecket") icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, (Forts.)  
 d) punkt 4) ("beträffande fattigstrecket") icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,  
 e) punkt 5) ("beträffande värnpliktsstrecket") måtte av riksdagen bifallas och att riksdagen sålunda ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

*Förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen:*

(Nuvarande lydelse:)

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd;
- d) *värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar.*

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

(Föreslagen lydelse:)

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena

Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.

vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

(Forts.) Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1) mot punkt c) av utskottets hemställan ("konkursstrecket") av herrar Larsson i Västerås, Klefbeck, Thulin, Larsén, Sävström och Hansson i Gårda, som på angivna skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till vad som yrkats under punkten 3) i motionen I: 174 ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

*Förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen.*

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugotre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den, som står under förmynderskap;
- b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd;
- d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

2) mot punkt e) av utskottets hemställan ("värnpliktsstrecket")

dels av herrar Clason, von Hofsten, af Ekenstam, Nilsson i Antnäs och Persson i Fritorp, som yrkat avslag å såväl motionärens yrkande som utskottets hemställan i denna punkt;

dels av herrar Reuterskiöld, Gösta Andersson och P. S. Hedlund i Östersund, som ansett, att motionen bort avstyrkas även beträffande det s. k. värnpliktsstreckets avskaffande, då grunden för detta streck, så länge härordningen principiellt vore byggd på allmän värnplikt i samma utsträckning som hittills, vore densamma som för det utskyldsstreck, vars återställande i reservation till utskottets utlåtande nr 28 yrkats.

*Punkten a.*

Utskottets hemställan bifölles.

*Punkten b.*

Herr Lindhagen: Det skulle icke fallit mig in att just nu väcka

frågan om borttagande av dessa mindre rösträttsstreck, om icke för professor Wohllins och andras motioner om restauration av utskyldsstrecket återopats som grund också värnpliktsstrecket och andra bestående streck, som kräva en överbyggnad. Jag ansåg då det vara bäst att föreslå att taga bort hela bråten.

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.  
(Forts.)*

Dessa kvarvarande streck äro ju bara en påminnelse i grundlagen om människornas litenhet, men de betyda i själva verket icke så mycket och därför kunde de ju få finnas tillsvidare, tycker jag, om man kan bereda de sörjande kring de stora rösträttsstreckens igenskottade grav någon glädje. Emellertid ha de icke nöjt sig med denna glädje, utan ha velat en återuppståndelse av de döda. Om den tiden kommer ha vi den stora politiska giftblandningen i full gång, som förvandlar hela detta parlament till en undervärdig församling. Därför är det pricipiellt riktigt att vi gå till rätta med dessa små streck också, som bara kvarstå som en påminnelse om vår litenhet.

Förmyndarskapsstrecket är nu kanske formellt av den största vikten bland de kvarstående strecken, men enligt min uppfattning saknar det också all förnuftig betydelse. Här få alla möjliga människor rösta, herr talman, med alla möjliga brister och dåliga egenskaper, alla möjliga uppfyllda och ouppfyllda förpliktelser; folk utan den allra minsta självständighet går i massor under valbossarnas ledning till urnan utan en tanke i sin huvudknopp, och då vill man här under sken av att förmyndarskapet karakteriserar en del människor som särskilt ofria, att dessa därför icke skola få rösta. Alla dessa människor, som begärt sig under förmyndarskap, därför att de äro sjuka eller hava dåliga affärer, som de anse sig icke kunna sköta, eller på andras begäran blivit satta under förmyndare av den anledningen — varför skola de icke deltaga i ett riksdagsmannaval, där de säkerligen hava en lika god eller lika dålig insikt som de flesta andra valmän? De få ju uppräta sitt testamente, fast de äro under förmyndarskap, utan att fråga någon förmyndare. Då tycker jag verkligen också, att man kan tillåta dem att rösta.

Det enda undantag, som jag ifrågasatt, gäller dem som på grund av vanvett äro satta under förmyndare. Men nu är det på det sättet, att en hel del vanvettiga här i landet icke stå under förmyndare, och således få alla dessa vanvettiga nu rösta. Det få de göra, och det har icke märkts någon olägenhet av detta. De komma antagligen aldrig upp till urnan. Men skall man då i grundlagen behålla en särskild bestämmelse om att just sådana vanvettiga, som lyckligtvis fått en förmyndare, som tager litet hand om dem och vägleder dem, icke skola få rösta, men att dessa alldeles ovärdade vanvettiga få rösta? Men om man tycker om en sådan juridisk finess, må den gärna för mig stå kvar. Jag yrkar således, att förmyndarskapsstrecket enligt mitt första alternativ tages bort, så att endast den som på grund av vanvett står under förmyndarskap blir utan rösträtt.

Jag yrkar bifall till motionen i denna punkt.

Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.  
(Forts.)

Herr Lyberg: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag åter nödgas besvara kammaren, men jag skall icke säga många ord.

När utskottsmajoriteten har avstyrkt herr Lindhagens motion, såvitt angår den nu föredragna punkten samt punkterna 3) och 4) beträffande konkursstrecket och fattigvårdsstrecket, har utskottet resonerat så, att det förhållande, som råder, då en person är satt under förmyndare, är i konkurs eller är omhändertagen av fattigvården för varaktig försörjning, måste anses innebära eller åtminstone presumera, att vederbörande i ett eller annat hänseende är i en sådan osjälvständig ställning, att rösträtt icke bör åt honom anförtros. Det är naturligtvis alldeles riktigt, som herr Lindhagen säger, att det också finnes en hel del andra, som icke borde hava rösträtt. Men frågan är, om man kan få fram några ytterligare objektiva regler, som träffa de olika former av vanvett, som just herr Lindhagen åsyftar eller med vars tillhjälp åtskillnad kan göras av det ena eller det andra slaget.

Jag kan icke hjälpa, att det förefaller mig, som om den av herr Lindhagen uppställda analogien med osjälvständighet under valbossarna icke är hållbar, ty jag tänker mig, att i så fall skulle herr Lindhagen också hava motionerat om valbossarnas avskaffande.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Den sista repliken förstår jag inte alls, att man skulle motionera om valbossarnas avskaffande. Det är alldeles omöjligt för resten, ty de komma att finnas i alla fall. Det hör inte till denna sak.

Jag vill inte ha några regler alls i den här punkten, utan en verkligt allmän och lika rösträtt för alla människor, precis sådana, som vi äro, utan något skrymteri från lagstiftningen och utan något juristeri, som detta egentligen är.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på antagande såsom vilande av det förslag, som innefattades i första alternativet av punkten 2 i herr Lindhagens ifrågavarande motion; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

#### *Punkten c.*

Herr Thulin: Herr talman! Åtskilliga ledamöter av konstitutionsutskottet hava ansett sig böra biträda det av herr Lindhagen i denna punkt framställda yrkandet. Vi hava emellertid icke vunnit majoritet i utskottet för detta yrkande men hava förenat oss i en reservation, som finnes fogad till det betänkande, som nu föreligger till behandling. Jag skall här i korthet angiva skälen för den ståndpunkt, som minoriteten i konstitutionsutskottet intagit.



Motionärens uppfattning om föreskriften rörande konkursstrecket är såvitt jag kan finna riktig. I sin motion karakteriserar han denna föreskrift så, att den utan tvivel är ett kvarstående uttryck för en gån- *Om bortla-  
gande av  
vissa politis-  
ska rösträtts-  
streck.  
(Forts.)*  
gen tids åskådning, enligt vilken insolvens likställes med vanfrejd och även kunde föranleda ett slags frihetsstraff, s. k. bysättning. Det torde nämligen förhålla sig så, att konkursen tidigare hade vissa sociala och rättsliga påföljder av vanhedrande karaktär, men tendensen i den moderna lagstiftningen har gått i den riktningen, att de sociala påföljderna av konkursen alltmera lindras, och konkursen torde därför numera vara att anse som ett juridiskt likvidationsförfarande, där det gäller att fördela gäldenärens tillgångar mellan borgenärerna. Ur de nu angivna synpunkterna synes därför icke något som helst skäl föreligga, för att konkursstrecket skall bibehållas.

Ett av huvudskälen för konkursstreckets bibehållande torde vara det, som hämtas från den formella uppställningen av föreskrifterna i riksdagsordningen. Där sammanställes nämligen, helt försåtligt för övrigt, konkursstrecket med det s. k. förmynderskapsstrecket. Man har velat göra gällande, att den i konkurs försatte står i paritet med den omyndigförklarade. Även om vissa juridiska påföljder av konkursen och av omyndigförklaringen möjligen äro desamma, så föreligga, såvitt jag kan finna, beträffande skälen för de bägge åtgärderna helt och hållet olika förhållanden. Omyndighetsförklaringen är tillkommen för att skydda den omyndigförklarade mot sig själv, och den beror, så vitt jag kan förstå, väsentligen på vissa inre brister hos den individ, varom det är fråga. Konkursen åter är tillkommen för att så vitt möjligt skydda andras rätt, och dess anledning kan ofta, ja i allmänhet, sökas i yttre förhållanden, som ligga utom individen. Dylika förhållanden kunna vara hastigt skiftande konjunkturer på affärsområdet; det kan vara en spekulation, som har misslyckats; det kan också vara andras underlåtenhet att fullgöra sina förbindelser till den, som råkar i konkurs. Ibland kan visserligen konkursen förorsakas av bristande omdömesförmåga och bristande ekonomisk insikt, men denna brist på omdöme och insikt behöver icke alls vara av samma art, som den brist som utmärker den omyndigförklarade.

Konkursstrecket är också i sin verkan synnerligen mekaniskt. Driver nämligen en enskild affärsman en rörelse och råkar i sådana förhållanden, att han tvingas till konkurs, blir han därigenom också berövad sin rösträtt. Men har han varit så klok, att han satt sin affär på aktier, och hans aktiebolag kommer i konkurs, inträder icke den nämnda påföljden. Men vidare, har en affärsman, som råkat i ekonomiskt trångmål, så välvilliga borgensmän, att han kan erhålla ackord eller försättas i administration, får han bibehålla rösträtten, även om hans faktiska beroende av borgenärerna i ett dyligt fall, såvitt jag kan förstå, kan vara betydligt större än om han försättes i konkurs, vilken ju är ett inom noga angivna gränser uppdraget offentligt förfarande.

Praktiskt har ju konkursstreckets upphävande jämförelsevis liten

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
(Forts.)

betydelse. Enligt den statistik, som föreligger från tiden före kriget — och det är den statistiken man får gå till för att skaffa sig en översikt över hur det ställer sig under mera normala förhållanden — var det egentligen endast två eller tre kategorier, som berördes av konkursstrecket. Det var först och främst yrkesgruppen fabrikerörer o. dyl. Av hela denna grupp miste 1,3 % sin rösträtt på grund av konkurs. Vidare var det yrkesgruppen mindre handlande. Av denna grupp var det ända till 1,5 %, som förlorade sin rösträtt på grund av konkurs. Slutligen var det gruppen övriga näringsidkare. Nära 1 % av denna grupp miste sin rösträtt genom konkursstrecket. Det är ju uppenbart, att konkursstrecket sålunda har sin väsentliga betydelse för affärsmännen, och det är givet, att konkursstrecket kommer att få en skärpt betydelse under en tid av ekonomiska kriser. Det synes åtminstone mig vara orättvist, att en person, som på grund av ekonomiska konjunkturen, särskilt sådana som för närvarande råda, kommer i konkurs, därigenom skall mista sin rösträtt.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag, herr talman, yrka bifall till den av herr Larsson i Västerås m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Cla son: Jag skall däremot be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag ansluter mig helt till den uppfattning, som herr Lyberg nyss gjort sig till tolk för, att det i alla dessa tre fall gäller personer, som i viss mån hava en ofri och icke fullt självständig ställning.

Jag skall dessutom be att få erinra därom, att den bestämmelse, som för närvarande är införd på denna punkt i grundlagen, är väsentligt mildare än den, som stod där för icke länge sedan. Då stod det, att man skulle vara fri från sina borgenärers krav, vilket betydde någonting helt annat än den nuvarande bestämmelsen, och för vederbörande medförde förlust av denna medborgerliga rätt för vida längre tid än det här är fråga om. Nu begränsas det till den tid, under vilken man är i konkurstillstånd.

Jag skall, utan att närmare gå in på frågan, inskränka mig till att på dessa grunder yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Larsson m. fl. vid denna punkt avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, punkten c), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
(Forts.)

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;  
Nej — 53.

*Punkten d.*

Herr Lindhagen: Av dessa småstreck anser jag för min del fattigvårdsstrecket vara det mest upprörande, om man nu får använda ett sådant uttryck. Fattigvårdsstrecket har ju oupphörligt fått jämkas med sig. Man har fått pruta på det mer och mer, men ändå har man aldrig kunnat taga bort det helt och hållet, utan man har envisats att hava någon flik kvar av detsamma.

Den utländska lagstiftningen går på två linjer. Den ena är den svenska prutlinjen, d. v. s. man har något litet kvar. I andra länder däremot är fattigvårdsstrecket helt och hållet borttaget.

Vad skall det nu vara för finess, för en särskild rättvisa i att just den person, som övertagits till full försörjning av det allmänna, skall mista sin rösträtt, när det gäller frågan om hans egen och andras ställning i samhället? De allra flesta, som erhålla full försörjning av samhället, hava kommit i detta läge därigenom, att de under ett helt livs arbete icke haft det så inrättat för sig på grund av de bestående förhållandena, att detta arbete åt dem avkastat en trygg och fri ålderdom, utan de måste anlita det offentliga för att få hjälp. Sådana personer skola väl icke straffas därför. Man kan väl icke säga, att de hava någon mindre rätt än andra att utöva rösträtt. Jag tycker snarare, att just en sådan person bör hava rösträtt, därför att han har åtskilligt att tala om och åtskilligt att anmärka på, eftersom han vet, huru illa mycket är ställt här i världen. Att beröva just den, som värst har lidit under samhällets missförhållanden, möjligheten att göra sin stämna gällande till avhjälpande av desamma, förefaller vara en av samhällets mest fariseiska stadganden.

Jag yrkar, att fattigvårdsstrecket, i likhet med vad som är fallet i en del utländska lagstiftningar, nu definitivt avskaffas, och således begär jag bifall till min motion.

Herr Claesson: Med hänvisning till de i utskottets yttrande anförda skälen skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag påpekar, att fattigvårdsstrecket genom de vid denna riksdag efter överenskommelse genomförda grundlagsändringarna väsentligt har föränd-

*Om borttagande av vissa politiska rösträttssträck.*  
(Forts.)

rats, och att förändringen innebär, att det i hög grad har mildrats. Såsom utskottet här anfört, böra väl de nya bestämmelserna tillämpas, innan man yrkar förändring av desamma.

Herr L i n d h a g e n: Det är inte något svar på tal. Att det har varit en överenskommelse mellan de härskande partierna, angår ju inte mig. Den överenskommelsen är för övrigt i detta fall omoralisk, och därför bör den upphävas.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock att såsom vilande skulle antagas det förslag, som innefattades i punkten 4 av den i ämnet väckta motionen.

Härefter gjordes propositioner enligt desså yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten e.*

Herr v o n H o f s t e n: Herr talman! Utskottsmajoriteten har i denna punkt tillstyrkt bifall till motionen och har alltså varit av den meningen, att fullgjord värnpliktstjänstgöring icke bör vara villkor för utövande av valrätt.

Det synes mig kunna sägas, att tre huvudskäl tala för ett bibehållande av denna förpliktelse såsom villkor för utövande av valrätten. För det första är det i och för sig en rättfärdighetssak, kanske ännu mera omfattande än i de nyss behandlade fallen. Man kan ju med fog säga, att omyndighets- och konkursförhållanden delvis kunna vara oförvållade, men att i förevarande hänseende uteslutande föreligger rent slarv, ett avsiktligt undandragande av värnpliktsskyldighetens fullgörande. För det andra skulle jag vilja betona, att denna sak dessutom i och för sig knappast är av den betydelse, att den tarvar den stora apparat, som bleve följden av en grundlagsändring. Och för det tredje skulle jag jämväl vilja framhålla, att det är olämpligt med en sådan åtgärd som att stryka ett dylikt villkor, som nu är gällande och fastställt i grundlag. En sådan åtgärd kan ju därjämte lätt få den verkan, att vederbörande bibringas den uppfattningen, att underlåtenheten att fullgöra värnplikten icke är av någon vidare betydelse. För oss har sålunda detta villkor på visst sätt syntts såsom det viktigaste av dem, som här varit under diskussion.

Jag ber sålunda att få yrka avslag på motionen jämväl i denna punkt och bifall till den av herr Clason m. fl. avgivna reservationen.

Herr H e l l b e r g: Jag har, herr talman, inte deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet, men jag har, för att inte en och

samma person skall behöva uppträda för många gånger, åtagit mig att säga några ord till försvar för utskottet vid denna punkt.

Jag har i motsats mot den föregående talaren den uppfattningen, att detta är ingen stor fråga. Jag tror att den i själva verket är av ganska liten betydelse.

Den andra reservantgruppen, till vilken den föregående ärade talaren inte hör och som har motiverat sitt avslagsyrkande, har gjort det därmed, att grunden för detta streck, som det heter i deras reservation, "så länge härordningen principiellt är byggd på allmän värnplikt i samma utsträckning som hittills, är densamma som för det utskyldsstreck, vars återställande i reservation till utskottets utlåtande nr 28 yrkats." Det förefaller mig, att den likställighet mellan de båda strecken, som sålunda hävdas, inte är riktigt hållbar. I fråga om utskyldsstrecket är åtminstone majoriteten inom högerpartiet ense med de andra partierna därom, att därest det vore möjligt att indriva utskylderna av alla, som utan giltig anledning, utan oförmåga underlåta att betala dem, skulle vi inte alls behöva något utskyldsstreck, ty då återstode det inte några andra icke skattebetalande än de som av oförmåga underlåte att betala. Men i fråga om värnpliktsstrecket förhåller det sig så, att det inte saknas en sådan möjlighet att göra lagens krav gällande. Den som underlåter att fullgöra värnplikten kan ju tvingas därtill, och han kan undandraga sig sin skyldighet endast genom att hålla sig undan. Om han presenterar sig vid valurnan, blir väl alltså påföljden den, att han blir tagen och tvungen att fullgöra värnplikten. Därför synes det mig, att jämförelsen med utskyldsstrecket inte alls är hållbart, och därför synes det mig också — vilket jag tror, att erfarenheten vittnar — att detta streck i praktiken har mycket liten betydelse. På denna grund anser jag, att det rätteligen bör försvinna, ehuru jag, såsom jag sade i början av mitt anförande, ju erkänner, att det inte är någon stor och viktig fråga.

Ett särskilt litet skäl till att detta streck nu bör försvinna är ju, att kvinnorna numera fått politisk rösträtt, och då borde väl annars någonting motsvarande påläggas dem för att inte en olikställighet mellan män och kvinnor ifråga om de politiska rättigheterna skall uppstå.

Jag tillåter mig på grund av vad jag nu haft äran anföras yrka bifall till utskottets hemställan under förevarande punkt.

Herr Klebeck: Herr talman! Jag visste icke, att herr Hellberg begärt ordet. I så fall skulle jag hava sparat kammaren, men då jag nu fått ordet, skall jag i alla fall be att få begagna mig därav. Jag skall försöka göra det så kort som möjligt.

För det första vill jag säga, att om detta streck synes mig gälla precis detsamma, som jag sade om utskyldsstrecket, att alltså värnplikten är en skyldighet, som ännu påvilar vårt folk och som bör uttagas, så länge den finnes; men det är en sak och utöandet av rösträtten en annan. Jag vill vidare framhålla, att detta streck icke har någon vörd-

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
(Forts.)

Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.  
(Forts.)

nadsvärd ålder. Det kom till år 1909, därför att en del människor lättare skulle gå med på den allmänna rösträtten. För det tredje vill jag, utom vad herr Hellberg sade om kvinnorna, påpeka, att det ju finnes s. k. kronvrak, som slippa värnplikten och sålunda utan denna kompenstation behålla sin rösträtt.

Men till sist vill jag påpeka, hurusom genom de senaste lagändringarna en förändring inträtt i förhållandena mot vad det var år 1909. Då inskrevos de värnpliktiga det år de fyllde 21 år och rösträtten inträdde samma år. Nu återigen inskrivas de värnpliktiga det år de fylla 20 år och deras värnpliktstjänstgöring börjar senast det år de fylla 21 år, men rösträttsåldern inträder icke förrän det år de fylla 24 år, d. v. s. de skola hava fyllt 23 år under föregående år. I alla normala fall hinna alltså de värnpliktiga fullgöra sin värnplikt, innan de komma i den åldern, att de kunna få utöva sin rösträtt.

Men vilka är det då, som detta rösträttsstreck skulle drabba? Ja, det kan ju komma att drabba en och annan skolkare, om man får kalla honom så, en person som hållit sig undan av ren bekvämlighet, och honom kan man ju ha mindre barmhärtighet med, men det skulle också komma att drabba en hel del andra. Jag vill påminna om t. ex. de unga män, som taga hyra på fartyg och i årtal äro ute än här och än där på vår jord och sedan komma hem vid en tidpunkt, då det icke just är lämpligt att börja värnpliktstjänstgöringen. Jag vill vidare påminna om en hel del idealister, som anse all krigstjänstgöring vara oförenlig med deras åskådning. Dessa skulle möjligen också med en sträng lagtillämpning bliva förvägrade sin rösträtt — en grupp människor, för vilka jag för min del har den allra största respekt. Vidare skulle jag vilja påpeka alla dessa värnpliktiga, som på grund av s. k. familjeskäl få uppskov med sin inskrivning. Det är sådana, som på grund av att de äro sin moders, som är änka, ende son och såsom sådana hava att försörja sin moder och kanske även minderåriga syskon, få uppskov med sin inskrivning eller med sin första tjänstgöring år efter år till det år, vill jag minnas, då de fylla 25 eller 26 år. Dessa hedervärda arbetande medborgare, som draga försorg om sin familj, skulle möjligen också drabbas av detta streck, om man i dess största stränghet ville tillämpa lagen.

Jag skall på grund av de orättvisor, som detta streck enligt vad jag framhållit medför, och för övrigt på grund av de principiella betänkligheter, som jag i början anförde, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Claason: Den siste ärade talaren har fullkomligt misstagit sig, när han ville göra gällande, att de personer, som av den ena eller andra anledningen vare sig på grund av samvetsbetänkligheter eller såsom familjeförsörjare under en viss tid befrias från att fullgöra sin värnpliktsskyldighet, skulle drabbas av detta rösträttsstreck. Jag har

aldrig förut hört talas om en sådan tolkning av ifrågavarande stadgande, och jag är viss, att den är fullkomligt felaktig. För mig ligger saken helt enkelt så, att de som drabbas av detta streck, äro uteslutande sådana personer, som på grund av eget förvällande underlåta att fullgöra en skyldighet gentemot samhället, och jag säger, som herr von Hofsten sade, att jag kan förstå, att man vid de föregående punkterna — beträffande omyndiga och sådana, som kommit under fattigvården — kan på vissa grunder känna sig tveksam, men att man skulle känna sig tveksam på denna punkt, kan jag rakt icke förstå.

*(Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck. (Forts.)*

Jag skall dessutom påpeka, att här kan användas samma skäl, som under förmiddagens debatt rätt mycket anfördes mot dem, som ville hava en skrivelse ifråga om utskyldsstrecket — att här föreligga nu rösträttsbestämmelser, som äro definitivt antagna vid denna riksdag på grund av överenskommelse mellan partierna och att en ändring av dessa bestämmelser vore att rubba den överenskommelse, som sålunda är träffad. De här ifrågavarande bestämmelserna hava alltså undergått prövning under föregående och under detta år, och riksdagen har därvid behållit dessa streck. Det synes mig då icke finnas något skäl att nu ändra bestämmelserna.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wohlin: Det bör endast konstateras, att principiellt viktiga rättsfrågor äro för herr Hellberg små och obetydliga frågor och få betydelse endast i den mån de praktiskt taget få större verkningar. Ett sådant uttalande är rätt egendomligt, när det kommer från representanten för ett parti, som under årtionden har gjort anspråk på att företräda principståndpunkter och rättsuppfattningar i motsats till "egoistiska klassintressen".

Herr Lindhagen: Genom det sista uttalandet tror jag, att den verkliga orsaken är framförd, varför detta streck är så dyrbart för många personer. Det är först och främst därför, att det icke finnes något annat land i världen, som har detta streck, mer än vi, och man skall väl bevara och vårda sina dyrbaraste klenoder. Herr Wohlin gör en stor fråga av detta streck, fastän det icke finns i något annat land — icke ens i sådana, som på sin tid gjort allt för att göra sina författningar reaktionära. Men vidare är det också begripligt, att man vill bevara detta streck, därför att det är ju i själva verket ett offer på militarismens altare, en honnör för det brutala våldet, under det att åsidosättandet av andliga plikter, av samvetets fordringar eller över huvud taget av det värdefullaste i livet icke under några förhållanden anses böra beröva någon valrätten. Det är däri det ligger. Till exempel en fader till ett oäkta barn, vilken underlåter att försörja detta och som man måste hålla efter med alla möjliga medel, har rösträtt. De, som deklarerera falskt och bli ertappade på bar gärning och straffas, ha rösträtt. En hel del brott föranleda visserligen förlust av rösträtten,

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
(Forts.)

men då skall straffet vara straffarbete i minst 6 år. En massa brott, som straffas ofantligt mycket strängare än uteblivande från inskrivningsförrättningar och skolkande från värnpliktstjänstgöring, hava icke något inflytande på rösträtten. Men att en värnpliktig, en representant för världskrigets kultur, som skolkar från sin mördargärning, skall få behålla sin rösträtt, är något alldeles oerhört.

För övrigt ha vi ju nu slopat utskyldsstrecket. Varför skall då icke detta streck slopas lika väl som utskyldsstrecket? Det gäller dock icke mera än en utskyld till det allmänna såväl i det ena fallet som i det andra.

Slutligen kommer därtill, att kvinnorna nu fått rösträtt, och de fullgöra icke någon värnplikt. Det var en tid, då det anfördes mot kvinnornas rösträtt, att de icke fullgöra någon värnplikt och därför icke borde ha rösträtt. Då svarades det alltid, att de göra sin värnplikt genom att föda barn till världen. Med tillämpning härav skulle konsekvensen av regeln, att de, som skolka från värnplikten, icke skulle äga rösträtt, bliva, att alla kvinnor, som icke fått några barn, också skulle berövas sin rösträtt.

Att göra en stor fråga av en sådan struntsak och envisas att vilja behålla detta streck ensamt i vårt land, det är verkligen till prydnad för det svenska samhället, herr talman!

Jag yrkar emellertid bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Med anledning av herr Wohlin's attack mot mig ber jag att få fasthålla, att den ståndpunkt, som jag har hävdad i denna punkt, fullkomligt stämmer med den ståndpunkt, som vi hava intagit ifråga om utskyldsstrecket. Nu säger herr Wohlin, att det är en hög rättsprincip, som jag giver upp utan vidare och anser vara en obetydlighet. Jag har inte alls behandlat frågan ur den synpunkten, utan jag har talat om att dess praktiska verkningar äro obetydliga. Det förefaller mig verkligen, som om herr Wohlin's, som jag tycker, rätt onödiga angrepp på mig vittnade om en överdriven lust att stinga en motståndare.

Herr W o h l i n: Från den sida, på vilken herr Hellberg står, har under alla debatterna om det politiska utskyldsstrecket framhållits, att man icke underkänt den av oss hävdade rättsgrundsatsen, utan att motståndet mot utskyldsstrecket uteslutande berott på omöjligheten att särskilja självförvållad och oförvållad uraktlåtenhet att betala skatt. Här föreligger nu ett streck, där ett dylikt särskiljande alls icke kan komma ifråga, utan där var och en, som undandraget sig denna medborgerliga skyldighet, faktiskt saknar alla ursäktsgrunder. Därmed har alltså genom herr Hellbergs och hans meningsfränders uttalanden visats, att den rättsuppfattning, de förklarar sig hylla ifråga om utskyldsstrecket, icke omfattats med synnerlig värme och övertygelse.

Herr H e l l b e r g: Nej, herr Wohlin, det är inte så. Principiellt hava vi varit med om att de som på grund av bristande vilja undandraga



sig att betala skatt skulle förlora sin rösträtt, medan vi anse, att de som på grund av bristande förmåga inte betala skatten böra få behålla rösträtten. Men praktiskt har det visat sig inte gå att skilja mellan de två grupperna. I fråga om värnpliktsstrecket däremot har jag sökt visa, att där finns det möjlighet att av var och en utvinga den skyldighet han har att fullgöra, och därför anser jag, att detta streck inte behöver bibehållas.

*Om borttagande av vissa politiska rösträttsstreck.*  
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller konstitutionsutskottets i punkten e) av utlåtandet nr 30 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;  
Nej — 48.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning av arvoden åt skolläkare vid allmänna läroverken; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av elevavgifterna vid tandläkarinstitutet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändring av 27 § i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. revision av lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande revision av lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 136, som behandlats av första lagutskottet, hade herr *Bergqvist* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående revision av lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning jämte i samband därmed stående författningar samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I det nu föredragna utlåtandet hade utskottet på anförda grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Rogberg*: Herr talman! Den lönereglering för prästerskapet, som jämlikt med 1910 års författning verkställdes, har genomförts vid en tidpunkt, då verkningarna av samma lönereglering blivit jämförelsevis ogynnsamma för dem, som beröras av regleringen; detta av den anledning att de i lagen införda maximibestämmelserna varit för låga vid den dyrtid, som inträtt, medan löneregleringarna skett. Visserligen innehåller lagen möjligheter att med hänsyn till särskilda förhållanden kunna höja lönerna, men möjligheterna därutinnan hava varit snäva och väl mycket begränsade.

För prästerskapet är det nu tvenne omständigheter, som nu påverka både deras arbete och deras levnadsförhållanden. Den ena är om skjutsningen och den andra angår bränslet. Frågorna härom befinna sig i ett ogynnsamt skick. Följaktligen måste det erkännas, att vissa skäl förefinnas för utredning enligt motionen; men om man å andra sidan betänker, att Kungl. Maj:t och riksdagen dock i rätt stor omfattning behjärtat vederbörande prästers anspråk på skälig löneförbättring, om man betänker, att löneregleringarna dock icke äro gjorda för all framtid utan endast för viss tid, och om man ytterligare betänker, att tidsförhållandena för närvarande just icke uppmuntra till löneregleringar i allmänhet, så saknar jag anledning till anmärkning mot utskottets hemställan, till vilken jag inom utskottet också anslutit mig. Men jag, som icke i allt vill godkänna utskottets motivering, har härmed velat uttala en förhoppning, att Kungl. Maj:t, såsom utskottet jämväl förklarar sig förvänta, skall med uppmärksamhet följa hela denna stora och viktiga fråga och, när omständigheterna därtill kunna föranleda, utan rubbning av huvudgrunderna i den nu gällande löneregleringen vidtaga de ändringar i enskilda punkter, som kunna visa sig erforderliga.

Herr *Bergqvist*: Eftersom jag är motionär i denna fråga, skall

jag be att få säga några ord, men med hänsyn till den sena timmen lovar jag att icke bli lång.

Jag vill då först och främst uttala min tillfredsställelse över att utskottet trots avstyrkandet behandlat motionen ganska välvilligt. Emellertid förefaller det mig, som om utskottet betraktat denna motion mera som om den skulle innehålla ett bestämt förslag än en blott hemställan om utredning, eftersom utskottet sagt, "att ett ställningstagande till det av motionären framställda spörsmålet ej kan tagas utan en ingående undersökning av alla på frågan inverkan omständigheter." Det är just en sådan utredning, jag begärt, och den är naturligtvis nödvändig, om en revision av lönerregleringslagen för prästerskapet skall kunna komma till stånd. Då jag emellertid måste medge, att genom tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt prästerskapet frågan icke, såsom också utskottet har sagt, är så trängande som den skulle varit, ifall icke dessa tillägg hade kommit, är det ju givet, att någon förhoppning om bifall till motionen, icke nu kan av mig hysas. Jag vill dock ta fasta på utskottets uttalande att, när detta behov i samband med dyrtidstilläggens avkoppling framställer sig mera klart, Kungl. Maj:t icke läser underlåta att ta initiativ i frågan. I varje fall skall jag, herr greve och talman, be att få yrka bifall till motionen.

*Ang. revision av lagen om reglering av prästerskapets avlöning.*  
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

---

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

---

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 103, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att vad utskottet i sitt utlåtande nr 17 hemställt bifölles även av andra kammaren.

---

Herr *von Hofsten* avgav en motion, nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse. Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

---

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter sammanträdet avslutades kl. 11,09 e. m.

In fidem  
*A. v. Krusenstjerna.*